

50

+ 3

Modèlics
amics
del Seminari
Espècie de revista, butlletí o lo que sigui

Maig 2020

Núm. 53

CONFIDENCIALITAT

MODÈLICS AMICS DEL SEMINARI és una revista privada i els escrits que conté no suposen mai manifestacions públiques dels seus autors: són tan sols comentaris espontanis, amistosos i confidencials entre amics i per a amics, sempre de caràcter privat. Demanam, per tant, que se respecti aquest caràcter privat i confidencial.

INDEX

Editorial	3
Taula rodona EL CRISTIANISME DEL SEGLE XXI	4
Pere J. Amengual - Toni Bennasar - Andreu Genovart - Jaume Gual - Miquel Jaume - Domingo Mateu - Margalida Moyà - Guillem Ramis - Jaume Sancho - Joana M. Serra.	
Carta pastoral del bisbe de Mallorca. Toni Bennasar i Joan Bauzà	36
El que em recorda una imatge <i>No podem perdre un minut.</i> Jaume Sancho	40
COL-LABORACIONS	
-Racionalitat i emotivitat de la fe. Toni Bennasar	42
-Mirant vers el futur. Llorenç Tous	44
-Memòries del Seminari Menor (6) CABRERA. Pere J. Amengual	46
-TESTIMONI. Jordi Solivellas Perelló	54
-TESTIMONI. Cecili Buele i Ramis torna al Perú	57
Mn. Sebastià Salom i Mas. Record i admiració <i>per un igual-superior.</i> Joan Darder i Brotat	64
<i>A reveure, Sebastià!.</i> Pere Orpi Ferrer	66
Ressenya biogràfica de Vicenç Jasso Garau. Jaume Gual	68
Homilia a la Missa exequial per Vicenç Jasso Garau Josep Amengual Batle	69
He llegit ... Procés als Evangelis. Jaume Sancho	71
Contant coverbos des de Felanitx (4). Tomeu Rosselló	72
Amics del Seminari Niús. Pere J. Amengual	74
Retalls. Pere J. Amengual i Miquel Jaume	76
Cabrera 1961	79
AVISOS: 1 Reunió de condeixebles - 2 Revista en paper	45

A
Pere J. Amengual

B
Toni Bennasar

G
Jaume Gual

J
Miquel Jaume

M
Joan Martorell

M
Domingo Mateu

S
Sebastià Salom

S
Jaume Sancho

Macià Llabrés

Editorial

CONFINATS EN L'ESPERANÇA

El Consell de Redacció, havent elegit de comú acord centrar els continguts d'aquest número 53 entorn a l'eix del futur que albiram per al cristianisme del segle XXI i havent enllestit ben d'hora la taula rodona amb el recull, fèrtil i cabalós, de les assenyades reflexions compartides amb els tertulians que de bon grat acceptaren de participar-hi, la sorprenent irrupció agressiva del nociu i contagiós Coronavirus ens va obligar, com a tot el món, a recloure'ns en un rigidíssim confinament i a suspendre i a ajornar *sine die* tota activitat programada que comportàs la presència conjunta dels participants. Així es va haver de suspendre la IX^a Diada Cultural d'Amics del Seminari, prevista per al dia 9 de maig a Inca, en homenatge al Mestre Antoni Torrandell.

Coincidint amb la celebració de la Diada Cultural, era habitual publicar i distribuir el número de la Revista corresponent al mes de maig, cosa que també ha romàs suspesa enguany per causa del confinament dels qui formam el Consell de Redacció i ens trobam ara a l'espera de poder-lo enllestir de manera virtual, cadascun des del racó enclaustrat on treballam *on line* rere la pantalla de casa nostra.

A tots ens pertocarà de resoldre assenyadament el *després* de la pandèmia, la transcendència cabdal de la qual ens obligarà a no tancar els ulls a les evidències que palesa amb claredat. La Revista tindrà disponibilitat per donar cabuda a les previsiblement nombroses i aprofundides reflexions que sorgiran sens dubte d'aquesta inaudita *situació límit* que sobtadament, en ple segle XXI, ha aconseguit paralitzar el món i la bolla postmoderns com mai abans s'havia vist. El *després* de la pandèmia és prometedor, tal com ho preveu i assegura un sacerdot txec que medita sobre el signe de les esglésies buides de fidels. *Cal entendre la buidor, afirma, com un kairós, un temps de gràcia per llegir i meditar, per arribar més lluny.* Arran de la pandèmia, el que ara passa a l'Església dona sòlids motius per a l'esperança. Despullada del poder, del prestigi, de vestidures no evangèliques, l'Església serà més petita, més pobre, més feble i per tant més creïble.

Tot i aquesta esperançada confiança en el futur, tenim ben presents les preguntes que ara mateix ens inquieten. Està en crisi l'Església? Per què? El cristianisme del segle XXI, deixant a part l'Església, està en una crisi sense precedents? Ha entrat el cristianisme actual en una *era postcristiana*? La fe, que J. A. Pagola qualifica de *segona* mà (és a dir, creure coses difícils d'entendre, sense tenir una experiència personal amb Déu), s'està perdent de forma accelerada en la societat postmoderna? Ens ha arribat l'ocàs de la fe cristiana o neix al levant el sol ixent d'una renovació interior capaç de revifar-la? Això que anomenam *crisi del cristianisme*, és o pot ser un gran signe del temps?

Vet aquí les preguntes a les quals els escrits que surten a llum en aquest número, especialment les suggestives i encertades manifestacions expressades pels tertulians a la taula rodona, intenten apropar-s'hi amb seny i des del bagatge personal viscut a fi de trobar-hi les respostes oportunes i adients.

Llegiu calmosament i amb consentida delectació tot el que fa referència al tema central elegit per aquest número, però assaboriu també amb gran delit la resta de col·laboracions que gentilment i amb excepcional mestria ens ofereixen els habituals articulistes i excel·lents redactors de Modèlics, Amics del Seminari.

TAULA RODONA: EL CRISTIANISME DEL SEGLE XXI

J. Gual - M. Jaume - M. Llabrés - M. Moyà - G. Ramis - A. Bennasar - J. Sancho - P.J. Amengual - JM. Serra - A. Genovart

Fotografies: **Domingo Mateu**

A la reunió de l'equip de redacció, que tenguérem al restaurant Hom (Son Morro) el passat dia 6 de febrer, posàrem en marxa i tots férem propostes per conformar el contingut del núm. 53. Quan parlàrem del tema de la propera Taula Rodona, convinguérem que seria sobre el Cristianisme del segle XXI. Per això decidírem convidar algunes persones expertes i sol·licitaríem poder fer la trobada al Seminari de Son Gibert, a la sala de plens. Ens repartírem les feines a fer i finalment, després dels diferents contactes, poguérem ja precisar la data de la trobada.

Per això el passat dia 3 de març, a la tarda, ens reunírem al Seminari nou de Son Gibert. Ens trobàrem, tal com teníem previst, amb les persones que havien acceptat la nostra convidada.

Hi fórem presents, els convidats, na Margalida Moyà Pons, religiosa de la Caritat, n'Andreu Genovart Orell, capellà jubilat, na Joana Serra Miró, membre de la Fraternitat Missionera Verbum Dei i professora de Religió i en Guillem Ramis Moneny, capellà dispensat, també jubilat. A darrera hora no va poder assistir n'Antoni Tarabini, president de la Fundació Gadeso, per indisposició. De l'equip de redacció hi assistírem, en Toni Bennasar, que va moderar la trobada, en Pere J. Amengual, en Macià Llabrés, en Jaume Sancho, en Miquel Jaume, en Jaume Gual i en Domingo Mateu.

Abans de començar, com és costum, els presents ens presentàrem, ja que alguns ens coneixíem i altres no. Seguidament, a un dels patis del Seminari, en Domingo Mateu va fer unes fotografies del grup de tertulians i després anàrem a la sala noble del Seminari on celebràrem la trobada.

Aquestes són les biografies dels convidats:

MARGALIDA MOYÀ I PONS

Va néixer a Binissalem el 24 d'octubre de 1942. Ingressà a la Congregació de Germanes de la Caritat de Sant Vicenç de Paül, el 30 de setembre de 1960 i professà vots perpetus el 29 de setembre de 1965.

Llicenciada en Ciències, Física i Química (Secció de Químiques) per la Universitat de Barcelona, 1971. Va estudiar Teologia al CETEM, de 1971 a 1974. Té el certificat d'aptitud pedagògica, CAP, expedit per l'ICE de la Universitat de Barcelona, 1971. Té el DEI, declaració eclesiàstica d'idoneïtat per a l'ensenyament de la Religió, 1974. També el CCS, certificació per a l'ensenyament en llengua catalana a l'ESO, 1996.

El 1971, acabats els estudis universitaris, va ser destinada al col·legi Sant Rafel de Palma, com a directora de Batxillerat. De 1971 al 1974 va ser la directora del centre i professora de Religió i Física i Química a batxillerat.

El 1974 va ser destinada a Caravaca de la Cruz per una experiència d'inserció al suburbi de coves d'aquella població. Va treballar en tasques pastorals i socials al barri San Francisco i alhora impartia classes a un centre d'EGB de Cehegin i el 1977 va passar a l'IES Caravaca de la Cruz com a professora de Matemàtiques a COU i BUP.

El 1979 va ser elegida secretària general de la Congregació, fins el 1987 en què va ser elegida superiora general. Durant 16 anys va tenir dedicació exclusiva a tasques de la Congregació.

El 1995 va retornar al col·legi Sant Rafel per fer tasques directives i docents del centre (varen classificar 16 centres de la Caritat per impartir EI-EP-ESO).

Des de 1995 fins el dia d'avui, és la delegada d'Ensenyança per als seus centres, fent el possible per salvar les institucions de l'Escola Catòlica, per això s'han cedit 6 dels centres de Mallorca a la FECIB (Fundació d'Escola Catòlica de les Illes Balears) i en aquest moment estan en estudi els restants per tal de mantenir els centres com a plataformes educatives privades concertades amb ideari propi.

GUILLEM RAMIS MONENY

Va néixer a Marratxí l'any 1938. Viu a Marratxí. És mestre d'escola jubilat. Estudià a Palma i a Roma, a la Universitat Gregoriana, on l'any 1964 es llicencià en Teologia. Exercí de sacerdot durant deu anys. Treballà deu anys en turisme i trenta anys en educació, com a mestre a l'escola pública. Sempre ha participat en qüestions socials de progrés i democràcia. L'any 1994 el Govern Balear li atorgà el premi Francesc de Borja Moll: "En reconeixement a la seva labor pel desenvolupament de la llengua catalana i la cultura de les Illes Balears".

Ha escrit i publicat nombrosos llibres i treballs didàctics per a infants i adolescents, especialment dedicats al tema dels drets humans, educació per a la pau i Bíblia: *Història de la Nostra Terra-Història de la Nostra Gent*, *Gandhi contat per Gandhi*, *Escolta el Silenci*, *Drets Humans avui*, *Drets dels Infants avui*, *Coneguem Blanquerna*, *Coneguem Turmeda*, *Així és Marratxí*, *Estimem la Nostra Terra*, *Visca el Món*, L'any 2000 creà i coordinà el *Programa Intercultural d'Educació per a la Pau i la Cooperació: Vivim Plegats*.

Formà família, amb fills i néts i, des de la jubilació, l'any 2004, es dedica intensament a l'estudi de la Bíblia, escrivint seguidament *Per què cristià*, *Maranà Thâ-Vine Senyor*, *La Bíblia explicada als nets*, *30 pàgines de la Bíblia (AT i NT)*, *Un tast d'arameu*. Vol viure l'expressió de Stephen Hawking: "La intel·ligència és la capacitat d'adaptar-se al canvi".

MN. ANDREU GENOVART ORELL

Andreu Genovart Orell neix a la Colònia de Sant Pere el 26 de novembre de 1943. Ingressa al Seminari de Mallorca en el mes d'octubre de 1956. El 21 de juny de 1969 és ordenat de prevere. De 1969 a 1975 exerceix el càrrec de vicari de la Parròquia dels Dolors de Manacor. Durant la dècada dels anys setanta assisteix a diferents cursos de llenguatge audiovisual (imatge, so, fotografia, muntatges, vídeo) que s'imparteixen a Barcelona, Madrid, El Escorial, Lió i París.

De l'1 de novembre de 1975 i fins al 1983 ocupa el càrrec de rector de la Parròquia de Crist Rei de Manacor. El 1981 inicia en aquesta parròquia, conjuntament amb altres col·laboradors, la fundació del Club d'Esplai de Manacor. Del 1983 al 1987 exerceix com a

Delegat de Mitjans de Comunicació de la Diòcesi de Mallorca. Durant uns anys, imparteix el tema de llenguatge audiovisual a la catequesi i a l'escola d'estiu per a catequistes de Catalunya.

Del 1986 al 1992 exerceix de rector solidari amb l'equip de preveres que porten les parròquies de Porreres, Montuïri i Algaida, responsabilitat que compagina amb la tasca de Delegat d'Apostolat Seglar. El 1992 és destinat com a rector a Capdepera i més tard, els dos darrers anys, com a rector també a Cala Rajada, parròquies que regenta fins al 1999.

Des del 1999 i fins el 2003, per designació del bisbe don Teodor Úbeda, assumeix el càrrec de Vicari General de la Diòcesi. Del 28 d'abril al 18 de maig, el bisbe don Teodor és intervingut per extirpar-li un nòdul arrelat en el pulmó dret. El postoperatori es complica i afecta el pulmó sa. Sotadament, don Teodor mor el 18 de maig de 2003.

Arran de la mort del bisbe don Teodor, durant nou mesos, del 21 de maig de 2003 al 21 de febrer de 2004, Andreu Genovart és nomenat i exerceix el càrrec d'Administrador Diocesà "sede vacante". En qualitat d'Administrador Diocesà assisteix per dues vegades a les reunions de la Conferència Episcopal Espanyola exercint el dret a veu i vot. Continua de Vicari General quan s'incorpora el successor de don Teodor, el bisbe don Jesús Murgui Soriano fins que el 2005 nomenen altra vegada Andreu Genovart rector de la Parròquia dels Dolors de Manacor on hi roman com a rector únic, una vegada unificades les tres parròquies manacorines, els Dolors, Sant Pau i Crist Rei. El 30 de juny de 2018 cessa en el servei actiu ministerial i inicia la seva jubilació canònica.

El 25 de setembre de 2018 és nomenat canonge de la Seu, juntament amb els companys de ministeri, Antoni Riutort Fullana, Ramon Lladó Rotger i Antoni Vera Díaz. Prenen possessió del nou càrrec el 27 d'octubre de 2018. Residint a ca seva, a la Colònia de Sant Pere, com a prevere jubilat, mantén en actiu els serveis voluntaris d'ajuda a la Seu i de col·laboració amb la parròquia de la seva vila nadiua.

JOANA MARIA SERRA MIRÓ.

Missionera de la fraternitat Verbum Dei des de 18 de novembre de 1980

Llicenciada estudis eclesiàstics, 1995, de la Facultat de teologia de San Pacià de Barcelona

Professora de Religió a Secundària des de 1995

Llicenciada en Teologia Bíblica, 2014, Facultat de teologia de San Pacià de Barcelona.

Màster del professorat especialitzat història per la universitat Alfonso X el Sabio de Madrid 2019

Un cop acomodats entorn de la gravadora, en Toni Bennasar, com a coordinador de l'acte, inicia el tema amb aquestes paraules:

Toni Bennasar: Crec que tots estam d'acord en el fet que l'Església esta vivint uns moments de crisi. Dic aquestes paraules basant-me, a part del que jo pens, en unes paraules del bisbe que diu a la pastoral que va publicar el passat desembre, "Batiats, confirmats i enviats, entre dues abraçades i com a molins de vent, plantats en aquesta terra de missió". El bisbe diu: jo percep un cert desencís i fatiga apostòlica; i en el capítol 7, que parla de l'Eucaristia, ell diu que li han arribat veus que diuen que a les misses no hi ha doctrina, ni ambient de festa, que les esglésies es buiden, que les homilies són avorrides.

Podem començar, la primera pregunta que us faig:

Realment pensau que l'església està en crisi, i si hi està, per què?

Jaume Sancho: Abans de contestar la pregunta, volia aclarir a veure si parlem de l'Església o del Cristianisme?

Toni Bennasar: Sí, molt bé, anam a parlar del Cristianisme.

Margalida Moyà: Jo crec que sí, que està en crisi; i si partim del que va publicar en Pagola, fa unes setmanes, a Vida Nueva, "és una crisi sense precedents". No sé si és sense precedents, perquè jo no tenc coneixements d'història, però que hi ha crisis serioses, és cert. Ara jo pens que tenim una distribució molt desigual, i me pregunt a quines àrees geogràfiques, a quin nivell o a quines franges d'edat, a quines cultures el cristianisme està en crisi? És tan diversa la distribució del cristianisme en el planeta Terra, que s'hauria de fer una anàlisi partint primer de la situació local d'una comunitat.

Podem mirar un poc les causes, per què està en crisi? Jo crec que l'horizontalitat en què viu la gent d'avui fa que el cristianisme i qualsevol religió visqui en crisi. Sí que els valors són: passar-ho bé, que no me molestin, que no m'empenguin, tenir doblers, i ja ho veurem! Això que dic xoca frontalment amb el missatge que demana una entrega total als altres, una profunditat espiritual i religiosa.

Joana Serra: Partint de l'aportació que ara feia na Margalida, crec que té raó des d'una visió eurocentrista, però afegiria que no tan sols el cristianisme o altres formes de religió sinó que això està passant en totes les institucions, fins i tot diria que també Europa mateixa està en crisi. Ara però em qüestion de bell nou, el cristianisme està en crisi o podríem dir que el cristianisme s'està purificant? El que hem viscut fins ara, és cristianisme o són adhesions de les que ens podem desprendre i tal vegada caminar per un camí més autèntic i vertader?

Amb aquest sentit, estic d'acord amb el que tu deies, Margalida, que la paraula "crisi" és de creixement i, en referència al cristianisme hi ha un aspecte que el fa especial respecte

d'altres formes religioses i és que afirma que no és tan sols un camí de la humanitat vers Déu, sinó també i sobretot que és Déu qui s'apropa a la nostra realitat, és un fet diferencial. És Déu qui ve a nosaltres, i això no està en crisi, és una proposta humanitzadora, és la nostra manera, tal vegada perquè allò que ens resulta difícil de viure, no és el cristianisme sinó el fet de ser humà i com el ser humà està en crisi també el cristianisme, perquè hi ha falsos camins de realització com pot ser l'hedonisme, els diners fàcils, el viure d'esquena a la realitat ecològica, és a dir, les temptacions de sempre, que també va viure Jesús; per això, de qualque manera, pens que el cristianisme no està en crisi, sinó que se desfà de maneres inadequades de ser viscut.

Margalida Moyà: A l'article de Vida Nueva, abans esmentat, en Pagola, citava en Gabriel Amengual. La cita diu: *"Amb la mort de Déu no s'indica solament la desaparició de la idea de Déu i la metafísica en ella fonamentada, sinó també tot intent de donar coherència i sentit, fonament i finalitat, metes i idees: l'esfondrament de tots els principis i valors supremes."* Crec que això és el que fa que la crisi sigui general, no és només de cristianisme, de religió, de família, de tot. Però clar, aquesta crisi agafa sobretot la gent més jove, que seria la gent que hauria d'empènyer, que hauria de dir que el que s'ha viscut fins ara no és el cristianisme autèntic i fer el canvi, però en aquesta gent la tenim tocada amb aquest sentit, i hauran de passar un parell de generacions. Això és el que em preocupa, perquè l'Església mateixa, la crisi d'Església, si tenguéssim un número elevat de gent de vida consagrada, de capellans, de catequistes joves, dirien amb això no anam, hem de fer una altra cosa. Però on és aquesta gent? Clar i la gent més major no tenim l'empenta que teníem de joves.

Joana Serra: Jo crec que aquesta gent hi és, però el que passa és que no està a la nostra Europa, i aquesta no pot seguir liderant tots els projectes que ha liderat fins ara; tal vegada ha de liderar un altre paper dins de la història, perquè de fet el cristianisme està ressorgint dins altres països.

Andreu Genovart: Jo coincidesc amb algunes coses: per exemple, que no només és el cristianisme que està en crisi, hi està la família, l'autoritat, hi està la política, en general dins el nostre món occidental que és el més conegut. Jo veig algunes causes. Avui en dia sembla "desfasat" tot allò que fa olor de transcendència, de Déu, de religió, d'Església; en aquests moments, des del meu punt de vista, sembla això pertinença al passat. Pens que també hi ha bastanta comoditat per part de la gent i que existeix un rebuig, m'atrevesc a dir aquesta paraula, al compromís. Tot allò que significa enganxar-se, comprometre's, assumir una responsabilitat, costa. I clar això fa que el nucli i el bessó del que és el cristianisme es vagi diluint perquè cadascú mira el veïnat a veure què fa. Aquests són fets que estan ben presents. Per altra banda, crec que la tècnica, els descobriments, els avanços de la medicina, tot el progrés han desplaçat un poc o un molt a Déu. I sembla que no el necessitam. Pareix que la societat actual no té necessitat de Déu. El materialisme ens ha invadit d'una manera brutal i tot s'ha de voler demostrar d'una manera pràctica, com si fossin matemàtiques. I la vida no és així. Per tant, crec que les causes d'aquesta crisi són moltes i variades.

Margalida Moyà: I profundes, molt.

Guillem Ramis: Crec que la crisi ens fa caminar, cercar, discutir, elegir, resoldre. Ens trobam en una crisi d'època; és total i no només religiosa. Ho veim clar en l'aspecte econòmic; ara mateix un virus està regirant tota l'economia del món. A la "Última Hora" d'avui hi ha un article molt expressiu: Mallorca, una gran potència econòmica en turisme, és com un dominó on si cau una peça totes les altres peces cauen seguidament. Ens trobam dins una globalització, global en tots els aspectes. Per això, abans de parlar del tema religiós, parlem de la situació social, humana i mundial. I pel que fa referència al tema d'avui, anem encara més enllà: vegem com sortiren les religions; llavors arribarem al cristianisme. Perquè les religions sorgiren de la necessitat de poder expressar de qualque manera on som els humans, i com hem de definir qui som. Són preguntes perennes que sempre hi seran.

La resposta que donaren les religions, una darrera l'altra, s'acomodava a la mentalitat i a les situacions de cada lloc i país. Així, hem passat d'unes creences animistes a unes altres politeistes i posteriorment monoteistes. I totes les religions parlaren en nom de Déu com paraula definitiva. Quina religió hi ha que no digui que és la vertadera? Des d'aquest punt de vista també hi és el cristianisme, el qual incideix amb llenguatge i costums que examinats de prop resulten avui obsolets. Un petit exemple el tenim en la indumentària del capellà per a la missa; avui resulta un vestit estrany als nostres costums. Avui dia aquesta manera de fer i plantejar les coses no serveix. I molta gent deixa la religió perquè no convenç, no dona resposta, no posa solució al que la gent cerca. Hi ha crisi de religió? Sí, perquè la religió generalment no correspon a la mentalitat i al llenguatge que avui tenim.

Parlant de religió, vull recordar unes paraules de Sèneca, filòsof romà del segle primer, que fan pensar molt. Diu Sèneca: "La gent senzilla considera vertadera la religió, els savis la veuen falsa i els governants útil".

Vull remarcar un altre aspecte; crec que la religió sovint es presenta amb una idea de Déu prou discutible. Quina idea tenim avui de Déu? En quins fonaments teològics ens recolzam? Es tracta d'un déu teista, d'un déu panteista, d'un déu panenteista? Hi ha molt per discutir.

Margalida Moyà: Jo crec que el fons de la crisi, precisament és que s'ignora Déu; no hi ha pregunta i això pareix impossible perquè és part de l'estructura humana, dels interrogants de l'ésser humà. Pel fet de ser homes i dones, a un moment o altre, ens feim preguntes... què passarà després de la mort, el més enllà, quin sentit té la vida i la mort? I Déu, què hi pinta. Forma part de l'estructura humana, que està adormida.

Guillem Ramis: Precissament hem fet uns avanços enormes en la ciència, però una cosa ben clara és que quan ens posam davant l'Univers, davant el món petit, davant la física quàntica, davant tot això... cada vegada quedam més esglaiats. De fet, no sabem res de moltes coses. Com més va, davant els avanços actuals, ens sentim més incapacitats. Per tant, parlem-ne i anem cap a una cosmovisió, a un referent més ample, perquè avui tenim més incògnites que mai.

Toni Bennasar: Guillem, tu has dit abans que les religions varen venir com una resposta a una necessitat humana. L'home d'avui no la té, aquesta necessitat?

Guillem Ramis: Sí, però cal actuar d'una altra manera. Hi ha tot un muntatge per respondre a les grans necessitats. Aquest muntatge dirigeix la gent cap a aquí o cap a allà. Avui tenim uns mitjans d'informació i uns mitjans econòmics que ens volen conduir d'aquí i

d'allà; això ara s'accentua moltíssim amb el consumisme dins un materialisme. Tot i així, actualment també hi ha una gent, que és minoritària, que amb gran esforç cerca i incorpora l'espiritualitat. La religió aleshores pot ser també una resposta.

Margalida Moyà: La religió també tenia, com a dos resultats positius; primer transmissió de valors, i segon una ajuda a l'educació i la vivència de l'espiritualitat. Actualment les forces que mouen el món no cerquen res de tot això, com menys pensi la gent, millor.

Joana Serra: Quan vaig esser a Jerusalem em vaig fer molt conscient que el nivell econòmic està en mans dels jueus, i son profundament religiosos.

Margalida Moyà: Però la religió, el cristianisme, ens ha donat una riquesa d'espiritualitat immensa.

Joana Serra: Jo n'estic d'acord, però no és idèntic espiritualitat a cristianisme, ni cristianisme és idèntic a catolicisme, ni jeraquia és igual a cristians, perquè, per la nostra mateixa història cristiana europea, l'Església aquesta es va desferrar del poble i va passar a dirigir-lo. Ara pot ser es tornen a donar tímides passes. La darrera carta pastoral del senyor bisbe intenta tornar a despertar que el missatge és tasca de tots. No se què penseu...

Margalida Moyà: No, no, no... crec que hi ha capítols de molta importància que no els toquen ni a la pastoral, ni el papa mateix, com és la qüestió de la dona. Que al manco diguin, *senyors, no podem fer res*.

Joana Serra: És veritat que no es parla en aquest document; però altres esglésies, Amazònia, Alemanya, Orient, sí toquen el tema de la dona. Per això jo deia que alerta que nosaltres tenim una visió, jo també perquè visc aquí, europacentrista. Per sort o per desgràcia, estic dins una comunitat que és internacional i veus que les mateixes coses tenen diferent ressò. I lo de les dones tots sabem que ve d'una tradició històrica, però també ens anuncia l'Evangeli que hem de mirar els signes del temps i no només la tradició, no sigui cas que, per tradició, anul·lem la paraula de Déu, com diu Sant Pau. Alerta que a això ho podríem aplicar a un sector de l'Església. Hi ha raons històriques per no donar accés a la dona als ministeris sacerdotals però no bíbliques; per això, es inevitable que l'Església s'haurà d'anar obrint al signes del temps i en la mida que aquestes esglésies tenguin pes aniran influint.

Margalida Moyà: Si, però ja haurà passat el tren.

Joana Serra: Sí, primer va perdre el món obrer, ara perdrà les dones. De fet, ja les ha perdudes, és un tema que en aquests moments no pot esser deixat, ni esser tractat com un altre

Sí, és ver, ningú pot voler tenir la pella pel mànec, perquè perdrà la pella i es quedarà amb el mànec. Així, tampoc es pot decidir sobre les dones i un altre tema important és el dels laics a qui se'ls dona càrrecs, però tal vegada falta la formació necessària. Tanta sort que passam una gran crisi perquè així podem fer grans plantejaments.

Toni Bennasar: En Guillem, fa un moment, ha dit que el llenguatge de l'Església és poc intel·ligible. Estau d'acord en això?

Andreu Genovart: En part; posaré un exemple, el papa ha romput barreres, les està rompent cada dia. Ha convidat a sortir a les foranes, el veus una persona pròxima i coherent, i quan s'equivoca, com un dia quan pega a una dona un cop a damunt la mà perquè no l'amollava,

l'endemà demana perdó i la setmana següent l'envia a demanar i la té en el Vaticà i la convida a dinar amb ell. Ho dic perquè hi ha uns llenguatges que sí que arriben, és el llenguatge dels fets; ara el de les paraules moltes vegades el tenim totalment "desfasat". El papa parla del canvi climàtic i parla de l'actualitat amb unes paraules que tothom l'entén i posa unes comparacions que, fins i tot el més allunyat, ho alaba perquè diu, en aquest home l'entendem; això no s'havia vist mai. Els gestos de tots els cristians que arriben a la gent no són els ficticis o grandiloqüents sinó els sincers i autèntics, els que surten del cor; en aquest llenguatge el poble hi creu. Quan el llenguatge és testimonial i el que nosaltres deim correspon a allò que feim en la nostra vida, aleshores té una credibilitat. Pens, humilment, que potser els capellans, moltes vegades, hem predicat una doctrina massa etèria, massa elevada, i no sabem aterrar. El llenguatge és molt important perquè és l'element, el vehicle de comunicació que més empram.

Guillem Ramis: Amb això del llenguatge voldria insistir. Molt bé el que dius, però també hi ha tota una altra part; per exemple, si agafes qualsevol oració litúrgica del dia pots veure que sovint té un llenguatge infantil o obsolet.

Andreu Genovart: Jo procur adequar-la mantenint el mateix contingut però amb paraules més intel·ligibles.

Guillem Ramis: Però oficialment no ho pots fer. Insistesc en un altre aspecte: el llenguatge que parla el papa té coses molt bones, però en té d'altres ambigües perquè a vegades neda i guarda la roba. Això es veu en la darrera exhortació apostòlica; jo la veig totalment contradictòria. Per una part, alaba tota l'acció ecològica, però per l'altra, tanca la porta a una reforma eclesiàstica ja aprovada en Sínode. Hi ha el perill de no resoldre la gran crisi. Tot ho posam en el papa, quan de veritat l'Església és una comunitat on tots som iguals i el qui és més ha de ser el més servidor. És la contradicció que trob a la part final d'aquesta exhortació sobre l'Amazònia: la qüestió clarament aprovada per ordenar sacerdots homes casats, els "viri probati", i l'estudi del diaconat per a les dones. Tot ho posam en el papa, que té la paraula definitiva. Em sap greu dir-ho, però encara vivim en una Església totalitària: "El papa ha dit", "Això és paraula del papa". Així s'ha fet a través de segles, si miram la Història de l'Església, del Papat, de l'Imperi... L'Estat Vaticà és poder, però no és Església, i només serà Església si desapareix com a Estat.

Joana Serra: Si aquesta manera d'estructurar l'Església està en crisi, millor perquè així caurà pel seu propi pes.

Guillem Ramis: O no, perquè el que ens va arribar amb l'emperador Constantí fa desset segles encara continua.

Joana Serra: Sí, però en aquest moment Europa ja no lidera la història mundial, la història s'escrui des d'altres àmbits, i això pot enriquir molt el cristianisme. Tanmateix, no sabem fins on arriba l'evangeli fins que aquest s'hagi incorporat a totes les cultures i persones i es tradueixi més enllà de la forma d'entendre les coses de la cultura europea.

Toni Bennasar: No creis que si el papa fes el que esperam, el que voldríem que fes i el que jo crec que vol fer, hi hauria un nou cisma?

Tothom afirma que sí.

Andreu Genovart: Aquesta qüestió és la que fa por en aquests moments. I crec que el papa no ha gosat pronunciar-se en alguns temes, per dir-ho de qualche manera, perquè ha tengut por a un cisma.

Toni Bennasar: És que està tant junt una cosa de l'altra. Per a nosaltres el cristianisme és dins l'Església que l'hem rebut.

Miquel Jaume: Un tipus de cristianisme és el cristianisme lligat a la jerarquia de l'Església, però hi ha unes altres vivències de cristianisme que no són d'aquesta manera. Els cristians de base, petites comunitats que passen de l'autoritat eclesiàstica; i això també és cristianisme, crec jo.

Jaume Sancho: Hi ha una cosa curiosa i és que quan parlem, i no ens en donem compte, tot d'una surt el pes de l'Església institució, perquè ho duim aferrat. Això no ho tenen els nostres fills. Ells tendran més fàcil que nosaltres, el dia que vulguin, ésser cristians. Tot aquest pes per ells és mort, no compta.

Margalida Moyà: El temps que estava parlant en Guillem, pensava amb el problema del clericalisme, per emprar el terme que tots entenem. Aquest és el bessó del problema que tenim amb l'Església com a institució. Els joves sí que estarien d'acord en què els homes casats i les dones siguin ordenats, però no amb l'estructura piramidal, ni amb la forma de govern de l'Església; els joves viuen en estructures democràtiques i no poden acceptar la falta de participació en les decisions eclesials. Encara hi trobarien més dificultats que nosaltres.

Joana Serra: El que passa és que dins un moment de crisi crida l'atenció que els joves cerquin més els moviments més integristes que donen més seguretat, també els capellans que no han viscut el Concili, en general, tenen un tarannà més preconiliar, cosa difícil d'entendre si partim de la base que els seus formadors sí que l'han viscut.

Toni Bennasar: Aquest article que ha citat na Margalida, d'en Pagola, que va sortir a Vida Nueva, parla de dos tipus de cristians. A uns els anomena "de segona mà", que són aquells que ho són perquè l'ambient els hi ha fet. Ara, en el món d'avui, d'aquests ja no n'hi haurà. Això s'ha acabat. Els de "primera mà" són aquells que ho són per una experiència viscuda. Jo pregunto: com es pot tenir aquesta experiència? On l'han de cercar? Qui els ho ha de donar? Com s'ha de fer això?

Joana Serra: Jo crec que és per aquí que ha de caminar l'Església. Crec que sense una vivència personal, de trobada personal amb Jesús, el cristianisme cau de per tots els costats, no té res a oferir. A mi em fa la sensació que la part sacramental hauria de ser mistagògica, però no ho és. No introdueix dins una vivència. Per exemple, les mateixes eucaristies a que jo vaig el llenguatge és sacrificial. Tu vas a un funeral i encara es parla en expressions com *que Déu tengui misericòrdia, que li perdoni els darrers pecats que ha fet*, com si Déu no fos qui posa condicions. Demanam a Déu que el deixi entrar i no ens donem compte que és Déu qui ens obri les portes. El llenguatge no només és amb formulacions antigues, sinó també la teologia. No és una teologia celebrativa. És una teologia sacrificial. Tenim altars. No tenim taules. És tota una concepció...

Margalida Moyà: Jo crec que la crisi encara arranca de més enrere, per què és que a la gent no li importa gaire tot el que sigui interioritzar... En general, hi ha molt poc gruix d'espiritualitat...

Joana Serra: Gent que tal vegada ha descobert Jesús. Va a missa i no s'hi sent, que és el que te crida l'atenció. Jo els dic a vegades: però com ha de predicar el capellà per a vosaltres, si vosaltres no hi anau. El capellà predica per a la gent que té, que són els majors, i ja fa molt, però jo, sincerament, (no el que els hi dic a ells) però també jo dic a vegades quan vaig a l'Eucaristia: i per què he d'aguantar això que està dient aquest home, que no té ni caps ni peus.

Andreu Genovart: Jo crec que en aquestes preguntes ens cenyim a coses molt concretes, i com quasi sempre acabem allà mateix: el tema de la missa i els capellans. Tenc la impressió que nosaltres tenim una visió molt nostra, molt occidental, molt illenca fins i tot, del que és el cristianisme, la religió o l'Església. Hi ha altres parts del món que per ventura nosaltres no les coneixem, com puguin ser dins Àfrica mateix, o Àsia, aquí on hi ha comunitats que són més vives que les nostres, que se senten Església i són innovadores. Vaig viure una experiència ben gratificant a Burundi, a Ràbiro concretament, no com a missioner sinó aprofitant una visita que vaig fer essent vicari general als nostres germans missioners/es que treballaven allà. Vos puc assegurar que gaudia d'aquelles misses; no entenia la llengua del poble evidentment, però sí que entenia el llenguatge de tots els signes, no? Com cantaven, com ballaven, com se saludaven, com escoltaven i aplaudien. El cristianisme no el podem jutjar només des d'una òptica molt restringida, mediterrània, occidental, que ha rebut influències de tots els costats, sinó que hem de tenir una visió un poquet més global i acostar-nos a altres llocs i a altres indrets on la religió i les celebracions es viuen d'una altra forma. Això crec que ho hem de tenir ben present.

Joana Serra: Jo partia d'aquí precisament. Partia de celebracions, no sempre europees, sinó obertes a altres experiències comunitàries, però quan ens reduïm a aquí, a Europa, i veim l'Església que veim, aquesta Església tal i com actua no arriba tampoc a la gent.

Margalida Moyà: Jo crec que en això anam al que diu en Rahner: el cristià serà místic o no serà. I mira quants d'anys fa que ho va dir. I jo crec que aquestes celebracions que deia n'Andreu, a Àfrica i tal, en definitiva, és una gent que té més gruix espiritual i llavors hi posen a damunt tot el que és el missatge de l'Evangeli, i ho viuen, el transmeten. I aquí és allà on tenim l'arrel més corcada de la humanitat actual, la que coneixem nosaltres, per la part d'Europa, perquè també deim "tothom" i tal vegada som una minoria, comparat amb els set mil milions de gent.

Toni Bennasar: Després d'aquest plantejament general del tema, ara podríem passar a veure,

què és Déu per a l'home d'avui?

Miquel Jaume: Si me permeteu, per acabar un poc el tema sobre la crisi, jo voldria demanar: quan el cristianisme no ha estat en crisi i de quina manera no hi ha estat? La meua resposta és que no ha estat en crisi quan ha tengut poder absolut. Només quan ha tengut poder i ha tengut poder quan ha tengut lleis, ha tengut força, ha tengut violència, i això d'alguna manera està en contradicció amb el cristianisme. Vull dir que quasi me pareix natural i bo que el cristianisme estigui en crisi.

Toni Bennasar: No sé qui ha dit "una crisi purificadora".

Miquel Jaume: Purificadora, sí. I crec que d'aquesta crisi no només hem de veure la part negativa, sinó que també hem de veure la riquesa que pot portar, com a mínim, la consciència de crisi. Clar, si no tenguéssim consciència de crisi no serviria de res. Però aquesta consciència que tenim, doncs, no l'hem d'apagar consolant-nos dient "no, no, això s'arreglarà aviat". No, això no s'arreglarà aviat. O no s'arreglarà.

Toni Bennasar: Han de caure moltes coses.

Margalida Moyà: Sí, han de caure moltes coses.

Toni Bennasar: Què és Déu per a l'home d'avui? Aquesta pregunta fa cinquanta anys era molt bona de contestar: Déu és el qui ho ha fet tot, si som aquí és per mor d'Ell. Però ara la ciència ho soluciona casi tot, bé, "casi" entre cometes. Avui, quin lloc ocupa Déu ara dins la ment de l'home d'avui?

Guillem Ramis: Jo començaria amb aquesta altra pregunta: **Què és el que no és Déu?**, perquè anomenam déu moltes coses que no ho són. Un déu totpoderós que està sempre pendent, que ho pot tot, que ho preveu tot, és per a mi un déu teista. El teisme ve de la filosofia clàssica, a través de tota l'antiguitat, però avui dia anam cap a un altre concepte de Déu, que també ja hi ha estat a l'antiguitat. La definició més clara de Déu és que no podem dir res de Déu. Qualsevol cosa que es digui de Déu no és Déu. Això ja ho diuen diversos autors. Com més ens esforçam en voler definir Déu, més ens equivocam.

Miquel Jaume: Ara me fas recordar les vies de Sant Tomàs que en Jaume Sancho, en Toni Bennasar i jo les hem explicades moltes vegades. Les vies de Sant Tomàs acaben dient: "I a això li deim Déu". No diu mai: "això és Déu". El primer motor no és Déu. Demostram que hi ha un primer motor i a això li deim, els qui creuen, li diuen Déu sense saber què és realment. De Déu sabem més el que no és que el que és.

Guillem Ramis: A les celebracions un poc modernes es diu que Déu és pare o mare. Però Déu ni és pare ni és mare; per favor, això és ja un concepte humà. I contínuament queim en definicions antropomòrfiques. Per tant, dins l'espiritualitat hi ha tota una vida contemplativa que és el silenci, la buidor, el que no té resposta. Ja he dit que la ciència avança molt, però cada vegada troba més incògnites; molt sovint hem de dir que no ho sabem. Però la religió vol donar resposta, el cristianisme vol donar resposta, el catolicisme encara més i el papa també. Millor que no en parlem tant. No, per favor, ni tampoc quan ens fonamentam en la Bíblia, tots contents dient que és paraula de Déu. Aquí hi ha molt per discutir, però molt. Quan ens basam en Jesús, sobretot el posam com a Jesús Déu, quan hauríem de partir més d'un Jesús plenament home. Ara, dins la teologia es torna a remoure la humanitat de Jesús i es donen visions més amples. Fins ara Jesús s'havia presentat principalment com a Déu. La mateixa paraula "Crist" o "Cristo" l'hem posada com a sinònim de

Jesús, quan en realitat significa "messies" o "ungit". Per entendre millor la paraula "Crist" hem d'anar a la religió d'Israel, que és una religió d'alliberació i de lluita del poble sempre sota el guiatge de Déu.

Joana Serra: El cristianisme ho és també. El que passa és que, en la mida que ha crescut, no el cristianisme sinó la cristiandat, s'ha fet malbé. El cristianisme és un alliberament molt fort.

Guillem Ramis: A la pràctica ho hauria de ser més.

Joana Serra: Ho és en molts d'àmbits, ho és.

Guillem Ramis: I en altres llocs és opressió.

Joana Serra: Sí, però oprimeix quan no és cristianisme, perquè el que ofereix és un projecte humà que és totalment alliberador i t'ho demostren les cultures que hi entren com a contra-cultura. Predicar l'evangeli a gent que no ha tengut l'experiència de Déu i fa l'experiència de Déu, t'ho diu molt clar: el cristianisme és contra-cultural i és profundament alliberador. En canvi, tots vivim molt presos dels ídols de la nostra societat. Qui de nosaltres no se debat pel poder, pel prestigi, pel tenir? No és que l'home sigui tan agnòstic i tan ateu, el que passa és que ens aferram a imatges falses de Déu. Jo pens que és Déu, i ni tan sols em basta dir que és amor, sinó que es L'AMOR. Déu el coneixem només quan estimam. I quan mos deixam estimar. I què és Déu? No és una cosa que jo pugui definir aquí. És una vivència que jo tenc. Quan més serena estic, quan més deix actuar, el deix actuar, més plena i més se'ns manifesta a través del rostre dels altres.

Andreu Genovart: Jo aniria per aquí. Pens que el que necessitam, en primer lloc, és esser molt humils. Davant Déu, digueu-li concepte, ser suprem o el que vulgueu, hem de ser molt humils i hem de pensar que és qualcú que ens transcendeix i a vegades el consideram molt llunyà, però si en lloc de tenir només una idea de Déu en tenim una vivència, una experiència, ens omplirà de sentit i de pau. Jo he vist i conegut persones que han anat a cercar qualche cosa, i en aquest camí de recerca s'han demanat si aquest "qualque cosa" potser sigui Déu; l'han anat a cercar dins religions orientals, com l'hinduisme, o el budisme. Quan he tractat amb alguna d'aquestes persones li he dit: Jesús també era un home oriental, era un semita; nosaltres creim que també és el Fill de Déu i té, més que una doctrina, una actuació que ha quedat reflectida en l'encarnació, en el tracte amb els més desfavorits, en la vida descrita a l'Evangelí. I he passat gust de poder oferir aquest Evangelí per veure Jesús que, per una banda és molt humà, però per l'altra també ens transcendeix. Això de la transcendència, parlant de Déu, és una cosa que la tenc assumida, tot considerant-la amb molta humilitat perquè si no, tanmateix hi perdem el cabal.

Margalida Moyà: En això, quan vaig llegir "Què és Deu per l'home d'avui?" no vaig pensar "Què és Déu per a mi?" Encara que també ho hagués pogut pensar perquè som d'avui. El que me va venir tot d'una és: Pens que no hi ha pregunta. I, per tant, si no hi ha pregunta, no hi ha resposta, o tota resposta val. Jo crec que el problema que tenim dins la societat occidental o el que deim l'home d'avui, és que no té pregunta, no es pregunta qui és Déu. I per tant, no necessita cap resposta. I llavors, aquest buit, com l'omplirà? Poder, doblers, benestar, això sí, sense dubte, però...

Andreu Genovart: Per a mi la primera resposta que em va venir al cap davant de la pregunta "Què és Déu per a l'home d'avui?" va ser aquesta: "És el gran desconegut".

Margalida Moyà: El gran desconegut, idò això; no hi ha pregunta, no hi ha resposta, tota resposta val.

Joana Serra: Però que l'home es transcendeix, pel que tu dius, perquè el cerca, cerca omplir-se, no està a plaer amb ell mateix, cerca omplir-se.

Margalida Moyà: Però el tenim anestesiàt.

Joana Serra: Ojalà el tenguéssim anestesiàt! perquè jo la sensació que tenc, Margalida, tal vegada perquè faig feina a s'escola pública, és que els anestesiàt però bé als al·lots, eh! S'encarreguen bé des de l'ensenyament... imparteixen una mentalització contra tot el fet religiós.

Margalida Moyà: Idò, això és el que te dic.

Joana Serra: Però no només perquè estiguin anestesiats, sinó que tenen una mentalització en contra. ¿Tu saps què és estar disset anys a un institut, com a persona tractar-te super bé, quan vas a prendre un cafè amb qualsevol, amb els professors, eh, entres dins la sala de professors i més de la meitat tenen vergonya de dir-te bon dia, perquè ets el professor de religió?

Jaume Sancho: Què dius!

Joana Serra: Imagina't el que influeixen damunt els altres.

Margalida Moyà: Ho crec, ho crec.

Joana Serra: En canvi, ens trobam en el carrer i podem estar xerrant i prenent un cafè sense cap problema, podem xerrar de tot. Ara, que ningú sàpiga que jo som amic teu. Una prova: teníem un correu comú, xerràvem pel correu comú, a mi ningú me contestava pel correu comú, tothom, en el correu particular, per què no t'atreveixes a posar-ho allà?

Guillem Ramis: Però, t'has demanat mai el per què d'aquesta actitud? Per què hi ha una religió obligatòria? Hi ha d'haver l'assignatura de Religió dins l'escola? Ha de ser obligatori el seu oferiment?

Joana Serra: Perquè hi ha una pseudo religió que és “el ateïsmo”. No funciona com un no res, funciona com una ideologia fortíssima.

Guillem Ramis: Bé, i si hi és, durarà mentre es mantengui l'obligació d'oferir religió dins les escoles, tot i que hagi llibertat de rebre-la.

Miquel Jaume: Això és per a la pròxima taula rodona. La propera taula rodona anirà d'això.

Guillem Ramis: I els professors de religió, com entren a les escoles? Ho dic perquè he estat mestre molts d'anys i n'he vist de tots colors!

Joana Serra: Jo, amb els meus estudis.

Margalida Moyà: Però fa molts anys, eh! Saps que ha canviat!

Joana Serra: Jo, amb dues carreres, i hi estic com a menyspreada, com si entràs només perquè tenc un certificat del bisbe. I tot és mentida.

Guillem Ramis: Quan entrem en el tema de l'Evangeli m'explicaré millor, perquè crec que anunciar l'Evangeli significa oferir una bona nova; que ha de ser com diuen les dues paraules: “bona” i “nova”.

Joana Serra: Sí, però el que hem de tenir molt clar és que no anunciam en un terreny que sigui verjo, eh! anunciam dins un terreny molt mal tractat, que està ideològicament molt influït, i que la religió podrà esser censurada, però l'ateïsmo actual no és un ateïsmo fonamentat, és una “toma de postura” que funciona com si fos una religió de les més dictatorials. Això, hi ha tema per...

Jaume Gual: En el tema de les escoles jo crec que no és tant, això existia abans, que el professor de religió actuava d'una altra manera a l'escola. Jo crec que aquests professors que no te fan cas o que no et diuen res és que a Déu l'han ignorat totalment i és trist que socialment mesclin una cosa amb l'altra a l'hora de comunicar-se amb tu com a persona.

Joana Serra: No, no. No és ignorància. És que creure en Déu fa quedar malament. És ridiculitzat.

Jaume Gual: Clar, clar, estic d'acord. Això no és un motiu per deixar de saludar una persona.

Joana Serra: No, no passen. Si passassin, passarien, Però no passen.

Jaume Gual: N'hi ha molts pocs que s'ho qüestionen, crec jo.

Toni Bennasar: Anem a una altra pregunta. Aquestes grans preguntes que en Guillem fa un moment ha citat:

D'on venim? on anam? hi ha un després? hi ha alguna cosa? que sempre m'havien dit quan jo era al·lot que, a alguna moment de la vida, les persones es feien, això són preguntes que tot home a alguna moment es fa. Avui en dia, d'on venim? Molts te diran: “de la moneia”. No necessiten altra resposta més que aquesta, no? On anam? “Enlloc, quan morim tot s'ha acabat, no anam enlloc”. Hi ha un després? “No, què va!, un després, no hi ha un després”. Com ho veis això?

Domingo Mateu: Toni, perdona un segon, el que a mi m'hagués agradat és que en Guillem hagués explicat un poquet més aquesta impossibilitat de parlar, de dir, de definir, d'intentar explicar qui és Déu. Deim allò que no és Déu, no deim el que és. Com ho podríem dir?

Miquel Jaume: Deformació professional, la meua. Sant Tomàs distingia: via negativa, via analògica i via positiva. La via negativa és: de Déu sabem el que no és, no és odi, no és pobresa, no és tot el que podem dir que és dolent (que, per cert, només Déu sap el que és bo). Primer, sabem el que no és: la via negativa. Segon, la via analògica, és a dir, l'hem de comparar amb un pare, amb un rei, amb una mare, amb un germà, el que tu deis, Guillem, abans.

Andreu Genovart: Això és el que va fer Jesús. Ell mateix ens va dir que Déu era Pare. Ho hem de tenir clar. No ho podem oblidar.

Miquel Jaume: Sí, això és el que va fer Jesús... És la via analògica. Per analogia deim Déu és, no un pare, és com un pare, com un pare, en principi, que hem de saber després què s'entenia per pare en temps de Crist que tal vegada no és el mateix que entenem ara.

Toni Bennasar: I quan vos heu de dirigir a ell digau-li “Pare nostre”.

Miquel Jaume: Ja, clar! I després, la via positiva, per la fe. Com que els meus pares m'han dit que això és ver, jo crec els meus pares perquè m'han transmès la creença dels meus avant-passats. Aquí, el que estam ara, és que la cadena s'ha romput, és a dir, els meus pares o els nostres padrins, ara nosaltres, els nostros fills... tot això ja és més difícil.

Jaume Sancho: De totes formes, una cosa que ha dit n'Andreu a mi me descol·loca un poc perquè jo entenc el que ha dit, que Déu és desconegut, totalment desconegut. Però, de qualque manera jo dec estimar el desconegut, què és això? Aquesta és la pregunta. Tu estimes Déu, i és desconegut, què és el que estimes?

Andreu Genovart: No personalitzava, sinó que parlava en general. De tota manera, en el Nou Testament està ben clar que, qui estima el proïsme, estima Déu.

Jaume Sancho: Ja; però és una pregunta que jo la duc en el meu terreny. Jo no puc dir que jo estim un desconegut.

Miquel Jaume: Jo no estaria d'acord. Jo diria que, quan coneixes una persona, la deixes d'estimar. Quan tu creus que la coneixes del tot (jo a la meua dona no la conec), si la conegues del tot, jo crec que la deixaria d'estimar. L'estimo perquè hi ha qualque cosa encara desconeguda. I en Déu, jo diria el mateix. Com que és el gran desconegut, és o pot esser objecte del gran amor de molta gent.

Jaume Gual: Això va en contra del principi filosòfic “Nihil volitum quin praecognitum”.

Miquel Jaume: Va en contra d'això, però...

Jaume Sancho: Unamuno ho deia al revés.

Andreu Genovart: De tota manera, els cristians tenim un gran avantatge: Jesús Déu, però Jesús Home. Les altres religions, i parlaré de les orientals, l'hinduisme o el budisme, no tenen una persona així; “Qui m'ha vist a mi ha vist el Pare” ens diu Jesús. Nosaltres amb ell i, a partir d'ell, tenim una referència del què és Déu. I no ens enganam en això. I per a altra part, la pregunta, tal com està formulada “Per què l'home d'avui viu desinteressat?” jo diria no tant com sembla. Perquè és pot constatar que quan hi ha una malaltia greu, quan s'ha tengut un accident seriós, una mort que t'ha afectat, una desgràcia grossa... persones que potser tu dius “aquest no va de res”, es fan preguntes. Es demanen a veure si més enllà d'aquest món hi deu haver qualque cosa més. És bo fer-se preguntes. No sempre trobam respostes als interrogants plantejats. Dubtes però en tendrem tota la vida; per tant, jo no ho

veig tot perdut. Crec que hi ha una inquietud dins bastantes persones que potser comencen a pensar a rel d'un fet que els ha passat o d'un llibre que han llegit o d'un fracàs que han tingut; i a partir d'això se'ls encén la llumeta. Per aquí hi veig un camí d'esperança.

Toni Bennasar: Dins la vida pastoral teva, que és molt llarga, has constatat això?

Andreu Genovart: Sí. Efectivament.

Toni Bennasar: La gent quan està apurada, es fa preguntes d'aquestes?

Andreu Genovart: Sí. No vol dir que sempre trobi la resposta adequada, ho repetesc, però sí que es demana i cerca.

Margalida Moyà: Tot aquest raonament filosòfic que feis, que hi estic d'acord jo personalment, però crec que en aquest moment, primer, no s'estudia filosofia. Els al·lots arriben a la universitat i no saben res de filosofia.

Jaume Sancho: Això ho explicàvem nosaltres.

Margalida Moyà: Segona cosa. La fe no es transmet de pares a fills actualment. Ho han dit ja aquí, aquesta cadena està rompuda. Tercera cosa, en general, la gent interioritza poc, s'atura molt poc a pensar. És ver que amb un fet fort tal vegada sí que la gent pensa o es desespera. Però jo que sé, ara davant aquesta cosa del virus només ens preocupa l'economia, si això afectarà a l'economia. I no penses que un virus, un bitxo de res atura el planeta, i no ets conscient del fet que nosaltres som tan poqueta cosa? Jo crec que això és el que fa que el llenguatge, o no n'hi ha de llenguatge, o no sabem quin hem d'empresar, i després me situu dins la feina de na Joana a dins un Institut i això ha de ser brutal, perquè, a part d'aquest buit que es pugui fer per motius... però tot això...

Jaume Sancho: A mi m'agradaria, però avui no podem, perquè el tema és molt més ample. Però el tema de Déu parlem-ne seriosament un dia perquè per ventura la via per on anam és equivocada, el "nihil volitum, quin praecognitum" de la filosofia escolàstica, "no s'estima res que no es conegui", és ver. N'Unamuno diu "no es coneix res que no s'estimi".

Margalida Moyà: És més profund.

Jaume Sancho : És una via aquesta, eh!

Joana Serra: Jo crec que també hi ha una via que ens sorprèn, que ve per sorpresa; aquest seria el meu cas. Sí, que se m'havia transmès la fe, les creences. Venc d'una família tradicional d'aquí. Però la meua experiència de trobada amb Déu, no té res a veure. Per mi "creure" és confiar. No és tenir-ho tot clar, no és tenir totes les respostes. És que faig una aposta. Una aposta que no em va malament perquè dona molt de sentit, molta de força i molta d'energia, i que crec que és molt encomanable i quan arribes a veure situacions molt límit i la gent et demana per què. Llavors és el moment de donar, tal vegada, el perquè de creure. Però en definitiva és un do contagiós, com el virus. Sí, la fe es contagia. Per mi la fe és una confiança, és que jo me fii, però el qui no creu, també fa una opció de fe i diu: és que no crec que hi hagi res; però jo crec que "hi ha" i visc en conseqüència amb això. No perquè demà hi hagi o no hi hagi, és que a mi ja me fa feliç ara. Crec que me farà més feliç després també, però jo me concep a mi mateixa, com un nin dins la panxa de la mare. Té sentit els nou mesos que està dins el ventre de la mare i es va formant. Ho sap tot i ho coneix tot de sa mare, però hi viu dedins. El cosmos, per posar una comparança, és com aquest úter en el que tota la humanitat, amb tot el que hi ha, ens està formant dins de Déu. Què sabem de Déu? Quasi res. Però ens fa possible la vida i per mi Déu és això; i si en sortir d'aquesta vida no hi ha res, no ho hauré sabut i, si hi ha qualque cosa, hauré viscut amb

un plus de sentit, per sobre de la majoria de gent. Això em dona molta responsabilitat per viure i per transmetre aquesta fe i no em lleva alegria ni llibertat, al contrari, la potencia moltíssim. Per mí, la fe és guany. Hauríem de fer enveja, la fe s'hauria de contagiar per enveja, no perquè sigui el més raonable, que sí que ho és, no perquè tenguí tots els fonaments filosòfics per creure, sinó perquè tens una experiència que és innegable.

Domingo Mateu: Ara m'ha agradat aquesta comparança de l'úter perquè pot ser per aquí trobaria una resposta a la pregunta sobre qui és Déu. Sabem que, mentre l'infant està dins les entranyes de la mare, no té idea del que és i com és el món que l'espera. No pot imaginar-se'l més que a partir d'allò que coneix i experiemnta a l'interior de l'úter matern on es va fent. Per això, l'escriptor francès Marc Oraison diu que els humans només podem concebre Déu com aquell que és *le Tout Autre, el Totalment Altre*, l'ésser absolutament distint i diferent d'allò que com a persones humanes som capaços de concebre i d'imaginar.

Joana Serra: I al mateix temps Déu se manifesta.

Domingo Mateu: Estam limitats a concebre el món que ens espera després del naixement segons allò que coneixem dins l'úter matern: aquell estat de benestar, de felicitat, de no tenir fam, de no tenir set, de no tenir son, quan ens trobam dins el ventre de la mare i per ventura per aquí, tal volta, allò que pensam de Déu tindrà la categoria del que podem abastar com a éssers humans, més enllà ja no hi arribam.

Pere Amengual: Al llarg de la vida sents coses de la gent, coses que passen, coses greus, un accident. Ara darrerament el que sent a dir quan pas coses d'aquestes, així de clar, és "no hi a dret". No és que sigui només una indiferència, no, és com una rebel·lió: "no hi ha dret que passi això". Jo call i no dic res; davant les malalties i desgràcies de qualsevol persona, però això passa, ho he sentit moltes vegades...

Andreu Genovart : Li atribuïm molts de mals dels quals Ell no és l'autor ni el responsable: malalties, terratrèmols i després la gent es pregunta: on és Déu? És que anam desencaminats, mal encaminats.

Matgalida Moyà: Desnonats o desnortats?

Guillem Ramis: Jo visc a es Pla de Na Tesa, vora el camp de Son Bonet. Allà hi feim llargues passejades per un camí adjacent. En aquest camí, al terra i amb lletres grosses s'hi troba escrit des de fa anys això: "Duim una vida sencera cercant una altra vida què vivim AQUÍ i ARA". Això fa pensar en el llibre del Qohèlet o Eclesiastés, capítol tercer, que diu: "Hi ha un temps per estimar i un temps per odiar; un temps per construir i un temps per destruir... hi ha un temps per a cada cosa". Ens trobam, doncs, amb la idea d'un Déu, que va més enllà de la resposta que cercam dins les religions; fins i tot, dins el cristianisme, perquè la resposta de Déu és totalment transcendent i va més enllà de les nostres possibles idees.

Margalida Moyà: Però això no és així ara.

Miquel Jaume: Sí que és així. És per això que li donam tota la culpa dels mals. Li feim xantatges. Això és paganisme pur.

Guillem Ramis: No crec en un panteisme, on TOT és Déu. Sí que crec que EN TOT hi ha Déu. Per a mi el concepte "Déu" no és un substantiu, és un verb. Fixau-vos com canvia la cosa perquè substantiu és per a persona, per a ésser; verb és per actuar. Si miram dins la Cosmogènesi, trobam què és el nostre univers, com s'està expandint, com continua la creació. I per tant, jo que som aquí, jo puc deixar de creure moltes coses que m'han ensenyat i en puc creure moltes altres. Jo visc dins aquest univers on hi hem de viure tots plegats. Aquesta és la idea principal. Després puc anar al camp bíblic. Per a mi la Bíblia no és literalment paraula de Déu; és paraula de les persones que expressen allò que les duu cap a Déu, que parlen de Déu, que parlen amb Déu. A la litúrgia portuguesa del Brasil, al final de la lectura no diuen "Paraula de Déu", diuen "Paraula de Salvació", que té un sentit més

profund i real, perquè “paraules de Déu” n’hi ha d’absurdes dins la mateixa Bíblia. Com és, només un exemple, que Déu pugui manar a n’Abraham que sacrifiqui el seu fill Isaac? Pot un pare matar un fill? I així molts altres exemples.

Joana Serra: Això l’exegesi ja ho explica.

Guillem Ramis: Sí, però com això s’explica a gent senzilla del poble?

Joana Serra: Per això falta formació.

Guillem Ramis: Jo he vist a Costa Rica, a la ciutat de Cartago, moltes persones anant agenollades tot al llarg d’una avinguda fins a l’interior d’una basílica. Jo he vist en dies feiners a Mèxic, a la ciutat de Guanajuato, esglésies plenes, ben plenes de gent oint missa. Jo he vist a Brasil, a les ciutats de Porto Alegre i de Rio de Janeiro, temples protestants atapeïts de poble enfervorit i cantant. Impressionant!

Joana Serra : Jo també ho he vist a Alemanya i imagina’t, és mentalitat oposada.

Guillem Ramis: Per tant, quina pastoral es fa realment a la gent?

Toni Bennasar: Jo crec que un dels grans errors per a mi, com més va més el veig, és que hem parlat massa d’un Déu que exigeix, i massa poc d’un Déu que dona. Crec que el canvi de l’Església ha d’anar per aquí. Començar a parlar. Ara record una frase de Ciceró, que no era cristià, pens que creia que hi havia un després. Com deim els cristians, que l’ànima és immortal. Ell deia que si un dia me don compte que no hi ha res, ningú me llevarà el molt que m’ha ajudat, mentre vivia, pensar això. El que ajuda poder tenir una fe. El que ajuda mentre vius. Hem de complir els manaments, hem de fer dejuni, hem de fer abstinència, no has de criticar, no has de... un Déu que exigeix, exigeix. Per què no parlem d’un Déu que dona?

Guillem Ramis: Fa molts d’anys deia en Tomeu Bennàsser, eminència no prou reconeguda ni aprofitada a Mallorca, (Per cert avui he parlat amb ell sobre el que va dir a una conferència sobre ecologia i turisme, de la qual us he enviat una còpia): “El Cristianisme, com diu l’Evangeli, és sal. Una mica de sal va bé, però si en poses massa destrueixes el menjar. Basta un poquet de sal, la que toca”. Aquesta és la funció de la fe, del cristianisme: donar sentit, anar més amunt. Per tant, hi ha moltes coses bones que s’estan fent. Quan deim que no es fa res és fals. Sí, que se’n fan de coses bones.

Joana Serra: Hi ha gent molt cristiana que no en són conscients i jo vaig sentir una conferència que deien que avui, tot i que institucionalment no és així, en l’àmbit de convicció cristiana, de vida cristiana n’hi ha més que mai a Europa

Margalida Moyà : Jo crec que hi ha un indicador a Espanya que jo sempre, cada any, me crida l’atenció i és el percentatge de gent que posa la creueta a la declaració de renda per a l’Església i per a fins socials. Hi ha un percentatge molt alt, eh! Per tant l’Església pot tenir mala imatge d’aquesta gent però considera que encara administra molt més bé que els altres.

Toni Bennasar: Bé, donam una passa envant? Per què els nostres fills han abandonat l’Església? Jo vos contaré una anècdota: Jo tenc un fill que té trenta-quatre anys i una filla que en té trenta. Una vegada al meu fill li varen fer una enquesta per una revista que feien a l’escola on feia feina, un dia la fan a un i un dia a un altre. Li varen fer a ell mitjançant una entrevista. Jo la conserv a aquesta revista. Una pregunta que li feren va ser: “Els teus valors, qui els t’ha ensenyat”. Ell respon: “Mun pare i mu mare”. Això és el que va contestar. Però, dic jo, els valors de la religió no els has après, no van a missa cap dels dos. Mai els he sentit parlar de Déu, mai. Què és el que passa? En què ens hem equivocat?

Joana Serra: Els ho has demanat mai a ells?

Margalida Moyà: Jo encara amb això hi ha una cosa que em duu de capoll. És una manera de parlar. Els fills dels “quicos” continuen i els fills de l’Opus continuen i els nostres no continuen.

Joana Serra: Però per què?

Margalida Moyà: Bé, però això és la pregunta que he dit, per què?

Guillem Ramis: A mi també em preocupa. Tenc tres fills: una filla de 43 anys, un fill de 41 i un altre de 36. Dic això, perquè aquest tema m’interroga molt personalment. Els meus tres fills foren educats cristianament, però cap d’ells avui practica la religió, més ben dit, el culte, tot i que ells viuen uns valors altament exigents que es troben a la mateixa base del missatge cristià: pregària, ajuda, solidaritat, integritat, desvetllament de la societat. I així s’arriba a que ara tenc nets que ni tan sols han estat batejats. Sé que aquesta mateixa situació és compartida amb molts altres companys.

Toni Bennasar: Sí, i tant.

Guillem Ramis: Hi ha també companys de la meva generació que educaren igualment els fills. Crec que la meva companya i jo ensenyàrem els fills amb un sentit crític davant la vida i davant la religió. Sentit crític, però, no vol dir sentit negatiu. Jo, exercint de mestre, ensenyava els al·lots a demanar sempre el perquè de les coses. Els nostres fills han viscut la nostra actitud. Ja adolescents, i després joves i adults, s’han trobat amb molta altra gent crítica davant l’actual situació religiosa de la societat i, per això, han decidit deslliurar-se d’una religiositat que han trobat obsoleta i caducada. Han optat per altres valors que es poden trobar dins una societat més desperta. Molts joves han entrat en una espiritualitat no religiosa. Els meus fills practiquen ioga o fan altres espiritualitats transcendents. Respecten, això sí amb estimació, l’estil de vida i de fe dels pares. Normalment, la meua dona i jo anam a missa, però tenim dificultats per trobar el lloc, i sobretot la comunitat adient. Aquest fet ens obliga a la gent d’Església –supòs que molts ho compartim– a reflexionar seriosament sobre el sentit i la pràctica de la fe cristiana. Crec que hi estam d’acord.

Margalida Moyà: Sí, absolutament. Ara no deixa de ser un interrogant, aquesta no transmissió. Espiritualitat, magnífic; però que després no hagin practicat el cristianisme és un interrogant.

Guillem Ramis: Perquè sovint han estat empeltats amb un cristianisme fals.

Margalida Moyà: O no l’han trobada de cap classe, perquè no n’hi havia.

Guillem Ramis: Dins la pràctica d’anar a missa, o al temple pels funerals, és on es veuen una sèrie d’absurds que vivim ara i aquí a la nostra Església. Hi ha un fet que em crida

l'atenció: el bisbe a la seva darrera pastoral parla molt bé de la Seu i de Lluc, i els posa com a modèlics, però crec que és escandalós posar la Seu com a exemple de pastoral. En Jaume Santandreu fa molts d'anys suggeria que la meitat del que ingressa la Seu anàs a les necessitats dels pobres. La Seu que em perdoni, però no sembla que es distingeixi en aquest sentit.

Andreu Genovart: Hi ha una bona quantitat que va destinada als pobres.

Guillem Ramis: Però fet amb mentalitat mediaval d'almoïna no convenç gaire a la gent d'avui.

Andreu Genovart: Això és una altra cosa.

Andreu Genovart: Jo no ho faig tan bé com tu, però ho he duit molt sintetitzat perquè ho he pensat. En primer lloc, com a capellà, per ventura aquests vint darrers anys m'he dedicat a llevar culpabilitats a pares i padrins. Els dic: "Vosaltres heu fet el que sabíeu. Vos heu esforçat per transmetre uns valors cristians, heu empeltat la fe als vostres fills des de petits, però l'empelt no ha aferrat, mala sort; els fills i nets són d'una altra generació". Vivim a l'era de la immediatesa, i els adolescents i joves estan "penjats" moltes hores als aparells que tenen ara, els quals dificulten la possibilitat de pensar, raonar i participar de segons quines coses. Tot ho volen comprovar. Tenen una indiferència total, davant l'Església. Si s'hi acosten no hi troben cap atractiu; es topen amb capellans molt majors, i en canvi, i amb això coincidim plenament, en altres temes com puguin ser qüestions d'ecologia, canvi climàtic, immigrants, voluntariat, solidaritat, s'impliquen. Sembla que hem reduït la religió a l'anar a missa, i ells ens han sortit per un altre camí que potser és millor que el nostre, o no? Consisteix en aquestes implicacions, en temes socials d'ajuda i col·laboració; no tot està perdut i per tant, acabaré aquesta intervenció així com l'he començada. Jo m'he dedicat moltíssimes vegades a llevar culpabilitat a pares i padrins dient-los "vàreu fer el que tocava".

Domingo Mateu: Jo crec que els valors bàsics, sí que els hem passat.

Joana Serra : Els valors bàsics.

Domingo Mateu: Sí els valors han estat transmesos. No els hem acostumat a anar a Missa. No els atreu.

Miquel Jaume: No els hi han obligat. Vàrem tenir una formació dins un autoritarisme. Als nostres fills els hem volgut educar dins una llibertat i amb actitud crítica. Aleshores han decidit això i són ben respectables. I jo crec que el valor de la llibertat és un gran valor del cristianisme.

Guillem Ramis: Bé que recordam que els nostres formadors ens deien que seríem condemnats per tota l'eternitat si deixàvem una missa de diumenge i no n'ens confessàvem. Això és increïble i absurd!

Margalida Moyà: Això no ho he cregut mai.

Miquel Jaume: Però ens confessàvem. "Eternamente enojado"

Joana Serra: Això com s'explica?

Margalida Moyà: Jo me preocuparia relativament, que els joves, que la generació més jove hagués assimilat tots aquests valors propis del cristianisme començant per la llibertat, el primer valor, i la capacitat d'estimar, d'ajudar, la solidaritat, tot això.

Si és gent que s'atura a pensar, Déu dirà, Déu és sobretot. És que jo trob que hi ha gent que es compromet, potser momentàniament, i massa bé, però no s'atura a pensar, no s'atura a interioritzar, perquè tu has dit que fan ioga, ja me va bé que facin ioga, que pensin, s'aturin. En definitiva és entrar dins ells mateixos. Déu és més gran que nosaltres.

Joana Serra: Tu has dit, o m'ha semblat entendre que tu deies, que has fracassat en la transmissió del cristianisme, jo crec que no i, així com has explicat i tal com ho has expressat, em sembla que els teus fills han entès molt bé el que és ser cristià.

A Sor Lucia Caram li varen demanar una vegada si els voluntaris que ella tenia eren creients. I ella va dir: "Jo no sé si són creients, però són practicants, perquè practiquen la justícia i la solidaritat. Tal vegada no són creients, però són practicants".

I jo crec que l'amor, en el final, és la trobada amb Déu, perquè Déu és amor. No un amor com a definició, sinó que l'estimar és Déu, Déu és tota manifestació d'amor. Els teus fills estan en Déu si estimen. Quina és la desgràcia, si podem xerrar d'això, que si tu creus, te sents estimat, i si no, ets tu el que estimes, és la desavantatge; però pels demés no diré que és un fracàs, que has fracassat amb l'educació cristiana, jo crec que els has fet cristians i que viuen el que és el cristianisme. Que qualche dia tendran la sort de conèixer l'alegria de Jesús, segurament; però no en el moment que nosaltres voldríem. En el seu moment, però s'hi trobaran.

Toni Bennasar: Una pregunta, la pot contestar tothom, però tenc ganes de fer-te-la a tu, Andreu. Essent l'Evangeli tan clar respecte a ajudar els altres, a ser el que ara deim del judici final que només et preguntaran si vares acollir, si vares alimentar, etc. Com és que l'Església, poc a poc, s'ha anat quedant només amb el culte i ha abandonat tot això?

Joana Serra: Tampoc és així

Andreu Genovart: Bé hi ha molts d'altres aspectes, començant pels caritatius, que consider que són una de les prioritats que té l'Església pràcticament des de sempre. On varen néixer els hospitals? Dins l'Església. On varen néixer les escoles? I les residències per a majors?

Toni Bennasar: Jo dic avui.

Andreu Genovart: Avui, pens que la caritat està per damunt de tot. Càritas ha adquirit, a vegades pens que massa, una fama de ser una entitat d'Església que està amb els més pobres i dèbils, amb els més necessitats i que va denunciant injustícies per tot el món. Ara, per exemple, que vivim aquests dies en què els emigrants de Síria han passat per Turquia i se'n van cap a Grècia, han comptat amb l'ajuda de Càritas; aquesta institució d'Església no sols té una paraula a dir, sinó que s'hi fa present. Hi ha un terratrèmol, allà hi ha Càritas. Aquest és un aspecte.

Crec que un defecte que tenim és que hem parlat molt, aquests darrers anys, de la teologia dels pobres, i possiblement anam ben encaminats, però llavors ha d'anar avalada pels actes. Això ho trobam sobretot a països del Tercer Món: Molts de missioners/es, religiosos/es que han deixat el seu país i que s'han dedicat en cos i ànima a fer el bé i, no només des del punt de vista del culte o la catequesi, sinó també construint un molí per treure aigua i poder abastir el poblat, muntant un forn per poder pastar i tenir pa, fent una escola. Això actualment encara és així. Mans

Unides, per exemple, és una institució d'Església que actua d'aquesta manera. Potser que, darrerament, la generació més jove del clergat va tornant molt al ritualisme clàssic, antic, tradicional, etc. però també hi ha molts altres aspectes que l'Església està cultivant actualment.

Margalida Moyà: Jo hi afegiria una petita cosa més: pensa que les dones no n'hem feta cap de missa, ni cap acte de culte i, per tant, tota la feina que s'ha fet a les Càritas d'aquí i sobretot al Tercer Món, és una feina immensa: les dones, les monges, les missioneres, laiques o religioses.

Jo volia afegir una cosa al que dèiem abans dels fills i si hem transmès o no. Amb això, la idea no és meua, perquè la vaig escoltar a una conferència que feren a Palma la setmana passada. En García de Andoín va venir a fer una conferència sobre el tema de la classe de religió i va dir: la societat actual ha romput amb la religió, amb les religions, però també ha romput amb la memòria, afirmava ell. Però, dins tot això, va dir: la societat actual, curiosament, i d'una manera significativa que hem de tenir en compte, diu: la religiositat popular *resiste*. Va emprar aquest verb, aguanta. I, després, l'educació, per part de les institucions de l'Església, també aguanten. Les escoles, l'escoltisme, l'esplai, la catequesi. Això aguanta.

Joana Serra: Bé, a Mallorca aguanta poc. Apuntalat.

Andreu Genovart: Amb un fil i, naturalment, amb excepcions.

Margalida Moyà: Però no totes les comunitats són iguals. Les comunitats autònomes d'Espanya tampoc són totes iguals, que nosaltres estam *los últimos*. Ell va voler dir que, en definitiva, quan volem educar els nostres fills, sabem que aquestes institucions els ensenyaran, va voler dir, cosa bona. Va dir: "Jo he estat, sent regidor, al Consell Escolar de l'escola pública on anaven els meus fills i vaig exigir que es posàs la classe de religió, lògicament perquè la triassin o no, perquè els pares pensam, creim que l'escoltisme, la catequesi, l'escola de l'Església els transmetrà cosa bona". Ara, llavors, a partir d'aquí; no sé si els seus van a missa o no hi van, però aquestes varen ser les seves paraules.

Toni Bennasar: Podríem passar ara al tercer punt, que és sobre els valors: **Quins són els valors d'un cristià que considereu importants?**

Joana Serra: El perdó, la misericòrdia, poder perdonar, la compassió. Acollir a l'altre: no segons si t'ha fet o no t'ha fet, sinó incondicionalment. Aquest és el valor fonamental del Cristianisme. L'altre és sagrat: és ell, independentment de si m'ha fet mal o m'ha fet bé. He de mirar per ell. Perdonar és fonamental.

Andreu Genovart: El Cristianisme té una passa més. I és que l'amor va directe a la caritat. La caritat cristiana no és només tenir un menjador per als pobres o donar-los roba, sinó que té un punt més, arribar al que tu has dit, que no ho farem mai; és estimar els enemics, podem pregar per ells, però estimar-los no sé si ho farem mai.

Joana Serra: Això és impossible. Només l'Esperit ho pot fer possible.

Andreu Genovart: I nosaltres només ho podem fer amb la seva ajuda, però podem pregar per ells. Encara hi afegiria aquest puntet més, l'amor fet caritat i servei.

Margalida Moyà: Primer, el manament nou: estimar com jo vos he estimat, i tot el que hi ha a les benaurances, el sermó de la muntanya, que seria la misericòrdia, la pau, la justícia, la mansuetud, la senzillesa, la humilitat, la pobresa d'esperit, la solidaritat. I tots van enganxats un a l'altre.

Guillem Ramis: Els principals valors són —o han de ser— els assenyalats a la Bíblia que diu:

"Estima el Senyor, el teu Déu amb tot el teu cor, amb tota l'ànima i amb tot el pensament i estima els altres com a tu mateix". Són paraules de l'Antic Testament, al Deuteronomi i al Levític. Al Nou Testament Pau escriu: "Ja no hi jueu ni grec, esclau ni lliure, home ni dona; tots sou un sol en Jesucrist". I la Primera Carta de Joan afegeix: "El qui no estima el seu germà, que veu, no pot estimar Déu, que no veu". Ara anem cap a Déu. Quina és la part negativa?

Toni Bennasar: Ara hi anam.

Els mals exemples dins l'Església, quina influència tenen? Podem citar pederàstia, el poder, la influència que l'Església sempre ha exercit, els béns que té l'Església, el tresor de l'Església. Tot això, quin bé o quin mal fa?

Margalida Moyà: Pens que el mal exemple sempre és un mal i que, segurament, haurà influït més del que puguem pensar. Jo puc pensar que en el lloc allà on me moc no me'n don compte si ha fet tant de mal, el mal exemple, però pens que sí que n'ha d'haver fet en els que s'hi han fixat o que han estat més sensibles a un tema o a un problema.

Andreu Genovart: Sempre és més fàcil donar la culpa als altres. Ens autoperdonam i carregam les culpes als altres. Jo crec que hi ha un poc de cada cosa. Certament hi ha hagut mals exemples; coses intolerables com la pederàstia. També hem tengut molt de poder. Ara ens trobam amb el desencant, com parlava el bisbe, i el desencís, no ho sé; crec que estam bastant estancats a dins l'Església i hauríem de donar més passes cap a fora, cap al poble, servint i estant al costat de la gent menys afavorida.

Margalida Moyà: Crec que el mal exemple, darrer, darrer, és el poder.

Joana Serra: Crec que sí, el poder. Jo crec que si no hagués estat imposat d'aquesta manera, el que l'Església proposava, tampoc no se la giraria de la manera que se la gira, perquè se l'acusa d'allò que ella ha imposat. És un joc difícil. Jo crec que el desencís aquest del qual parla el bisbe, jo, veient el vídeo quan va fer la presentació, vaig pensar una cosa, que tal vegada no és encertada. Me va venir això: totes aquestes imatges són de molins de farina —molins de vent, molins de treure aigua— que altre temps necessitàvem d'una manera imprescindible per poder viure. Però ara s'estan plantant una altra casta de molins, que no són aquests. I l'energia eòlica? El vent hi és. Però no s'aprofita igual. Ara hi ha un altre sistema d'aprofitar la força del vent. Jo me deman: serà que hem d'obrir els ulls i veure que en els nostres ambients estan sortint altres molins, altres forces, una altra manera d'aprofitar la força i l'energia? Hi ha manifestacions de l'amor de Déu, de la predicació

de Jesús, que nosaltres no havíem tengut en compte o no havíem reparat, i que els signes del temps ens venen a dir: alerta! que hi ha molins nous i que també tenen una força eòlica molt potent i que, si a lo millor volem reconstruir els molins, no està mal com a paisatge; però per eficàcia, seria millor que construïssim nous molins o que ens apuntàssim a noves energies? No ho creis així?

Margalida Moyà: Totalment d'acord amb tu, però després el qui és el primer, que renti peus. L'Evangeli és clar com l'aigua: jo vos he rentat els peus. Vosaltres feis el mateix. El qui comanda, a rentar peus.

Guillem Ramis: Però rentar peus no només el Dijous Sant!

Margalida Moyà: No. Ja m'entens. De cap a cap d'any. Jo crec que això és el que la gent accepta manco.

Joana Serra: Però trobarem molta gent que renta els peus, que reconeix el nou manament.

Margalida Moyà: Però no són els qui manen. Fan bé els qui renten els peus, però els qui comanden també han de rentar peus.

Joana Serra: Jo no estic en contra del que tu dius. Tot el contrari. Estic totalment a favor. Aquest sector dins l'Església cada dia és més petit i ens està enfosquint el veure que hi ha noves energies eòliques i que l'Esperit s'està manifestant, i que això també és Cristianisme. Quan jo era joveneta, ja es parlava dels *Cristianos Anónimos* i tot això, i crec que en aquests moments hi ha molta energia de l'Esperit que ja se'ns està donant i que nosaltres també ens n'alimentam. I que a lo millor caldria obrir-hi les portes.

Margalida Moyà: Sí. I tal vegada badam.

Domingo Mateu: Jo voldria dir que aquest mal exemple de l'Església és molt aprofitat pels mitjans de comunicació amb la finalitat de desacreditar-la. L'altre dia vaig llegir, i em va venir molt de nou, un article de na Pilar Rahola. Mai m'hagués pensat que ella es preocupàs per aquestes coses. Es queixava que no havia vist a cap diari una nota anunciant que el dimecres de cendra començava la Quaresma per als cristians, quan bé se'n cuiden els diaris de dir-nos quan els mahometans celebren l'inici i el final del Ramadà. Li venia de nou aquest silenci dins una societat que es considera més o manco creient o cristiana. En canvi, el tema de la pederàstia i altres mals exemples de l'Església es magnifiquen i omplen primeres planes dels mitjans de comunicació.

Guillem Ramis: Em remet a l'evangeli de Mateu. Els mestres de la llei i els fariseus s'han assegut sobre la llei de Moisés: "Feis i observau el que vos diguin, però no faceu el que ells fan". És antic això. Jo em deman: qui són avui els mestres de la llei i els fariseus? A part del que heu dit sobre pederàstia, homosexualitat, etc. veig una altra causa: hi ha sobretot gran manca de consciència d'Església, perquè una persona batejada ja és Església, però malauradament els cristians no hem estat prou formats per a aquesta plena pertinença. Jo, tu i l'altre som tant com el papa, com a cristians, però no hem crescut amb aquesta convicció; no hi hem estat formats. Els capellans, els bisbes, els clergues comanden. Si ells van bé, l'Església va bé; aquesta és la mentalitat general. Sí, que hi ha abusos, però nosaltres, les persones batejades som Església. És des d'aquí que hem d'actuar.

Joana Serra: Això és un fenomen europeu.

Guillem Ramis: Europeu? Però, tot i que sigui europeu: si anam a l'Índia, o a molts altres llocs, no són els laics els qui han agafat la noció d'Església. Per formar «Església» en sentit profund treballava la teologia de l'alliberació. Per cert, un dels seus promotors ha mort aquests dies; es tracta de n'Ernesto Cardenal, que fou ministre de Nicaragua i al qual el papa Joan Pau II renyà quan arribà a aquell país. Precisament el que va fer la teologia de l'alliberació fou agafar l'Evangeli i fer-lo present enmig del poble. Jo faig catecisme, però mai no he volgut fer religió a l'escola. Estic totalment en contra de la religió a l'escola, com també de l'escola cristiana, perquè crec que ha de ser totalment pública. Ara bé, pens que a tota escola s'ha d'ensenyar el fet religiós. Crec que hem d'anar per altres camins. I referent al catecisme vull dir que el practico a la parròquia amb infants que ja han fet la Primera Comunió. Llegim i comentam l'Evangeli a nivell infantil. Seguidament als dibuixos que tenen en el seu quadern els al·lots s'hi dibuixen ells també presents –i jo amb ells– en recorregut de fets evangèlics. Cal revisar, doncs, la Bíblia. Com l'hem de viure? Com l'hem d'ensenyar? El Bonjesús caminà de bon de veres damunt l'aigua? El Bonjesús multiplicà verament cinc pans i dos peixos, com diu l'Evangeli?

Andreu Genovart: Nooo... Ho podem explicar d'una altra manera, no de forma literal.

Joana Serra: Això ja fa molts d'anys que s'explica d'una altra manera.

Guillem Ramis: Però sempre s'afirma: "És Paraula de Déu!"

Joana Serra: Home, clar!

Guillem Ramis: I a les homilies es continua explicant la Bíblia generalment de forma literal.

Andreu Genovart: Podrien aclarir, il·luminar més i no sempre és així. Però n'hi ha que ho fan.

Joana Serra: Per mi, és que la teologia no ha arribat al poble.

Guillem Ramis: Vaig sentir l'altre dia una homilia on el capellà exigia creure l'Evangeli literalment, al peu de la lletra, quan el text explicat tenia tot un altre sentit molt més profund, segurament desconegut pel mateix predicador que el desbaratava tot. Aquestes són sovint les úniques paraules que arriben als cristians que van a missa.

Margalida Moyà: Ahir vaig anar a unes exèquies, i un capellà les va fer i va dir dues paraules d'homilia. Un deu és massa poc. Era en Toni Riutort. Molt bé, molt bé, com va situar el fet de la mort i la mort del Bonjesús, preciós, i crec que tothom ho va entendre.

Andreu Genovart: He de fer una petita apreciació, i és que el papa Benet va condemnar n'Ernesto Cardenal.

Altres: No. Va ser el papa Joan Pau II.

Andreu Genovart: El va suspendre a divinis, i el papa Francesc l'ha tornat alliberar. Perquè quedi constància, senzillament, per a la història.

Toni Bennasar: Guillem, quan has dit que te costa triar a quina església has d'anar a missa, supòs que et referies al fet que segons quines misses no t'ajuden.

Guillem Ramis: De qualque celebració jo n'he sortit perquè he sentit vergonya. I, a més, què és la missa? És el Bonjesús que davalla damunt l'hòstia? Això és tot? No estam educats per concelebrar. Hem d'anar molt més endins. Un llibret petit d'en Sebastià Salom –que en pau descansi– és molt aclaridor sobre Jesús.

Toni Bennasar: L'home fet Déu.

Guillem Ramis: Aquest és el bessó del cristianisme: l'home Jesús esdevé diví i és present en els reunits en nom seu. Així podem celebrar l'Eucaristia.

Toni Bennasar: Hi ha un llibre de Lenaers. És preciós. El vos aconsell. Una teologia d'avui, de demà més que d'avui. Com es diu?

Andreu Genovart: Va bé, va bé que n'hi hagi.

Domingo Mateu: *Otro Cristianismo es posible.*

Joana Serra: La Patrística tant defensa que Déu s'ha fet home, com que l'home s'ha fet Déu. Les dues coses. Tant cristià és dir que Jesús es va fer Déu com a l'enrevés. Sant Ireneu, del segle II, ja ho deia.

Toni Bennasar: Passam a l'altra qüestió? **El futur del Cristianisme.** Primer, una pregunta general: **Com el veis, el futur? Què passarà? D'aquí a deu anys, d'aquí a quinze, què passarà? I jo hi afegiria encara una altra pregunta: I com us afecta això? Us destrossa? Estau desmoralitzats? Teniu esperança?**

Andreu Genovart: Jo ho resumesc d'aquesta manera: No he perdut mai l'esperança. L'Esperit hi és i bufa. L'exemple del bisbe amb el molí de vent és ben clar. I també les paraules de Jesús: “jo seré amb vosaltres fins a la fi del món”. I Jesús compleix la seva paraula. Amb més de dos mil anys l'Església no s'ha enfonsat i hem fet moltes trastades i burrades al llarg de la història; i no ha anat a fons, gràcies a l'Esperit que continua amb nosaltres fins a la fi dels temps.

Jaume Gual: Això resumeix la teva idea, que quan només siguem dotze tornarem a començar.

Guillem Ramis: He analitzat el que diu en Tarabini en el darrer número de Gadeso sobre els creients. Actualment a Mallorca, en deu anys, la mitjana ha passat d'un 74% a un 58%. Durant el mateix període els vells (més de 65 anys) han passat de 93% a 89% i els joves van del 40% al 27%, xifra que mostra que només un de cada tres joves és avui creient.

Toni Bennasar: Però això no parla de practicants.

Guillem Ramis: Practicants, diu l'anàlisi, ho són un 9% dels creients.

Joana Serra: Un 78 % de joves no participen a cap associació, ni de cristianisme, ni de política ni a res de res. I els 28% que sí se declaren creients, són d'aquests 28% que s'omplen les oenegés.

Guillem Ramis: Tenguem en compte, per exemple, la quantitat de gent que es manifesta a favor de l'ecologia. Cada divendres surten sobretot joves en manifestació.

Joana Serra: No implica la moral personal, que és del que els joves tenen por. Els joves no tenen por a un compromís ecològic, allò que no accepten és la moral.

Margalida Moyà: La seva vida particular.

Joana Serra: Això és el que ells no accepten. El que jo vaig veient en contacte amb ells.

Domingo Mateu: No accepten la moral?

Margalida Moyà: Que s'afiquin en la seva moral. Jo faig el que vull.

Joana Serra: Allò que te vincula a la teva llibertat interior.

Toni Bennasar: Les oenegés están nodrides de gent creient?

Joana Serra: No. No és que estiguin nodrides de gent creient, però del vint i escaig per cent que participa a oenegés, un vint-i-vuit per cent, una quarta part ve del món creient.

Margalida Moyà: Jo a la pregunta aquesta de com veis el futur del cristianisme, jo el que vaig pensar i vaig escriure és: no ho sé, no sé respondre. El veig fosc i, a vegades, pens que a Mallorca podem tenir espais transformats en museus, com les esglésies i la Seu, en un futur relativament pròxim.

I això me fa pena. Dic la veritat, pensar que nosaltres puguem quedar com el nord d'Àfrica, que tenia un cristianisme “floreixent” i ara no hi queda res, i que a Mallorca hi puguem quedar, me fa una pena immensa. És cert que no to el món està igual, ni tan sols les comunitats autònomes d'Espanya estan igual. Nosaltres estam molt avall. Jo voldria sentir els entesos, els experts com pensen el futur. A veure com ho veuen pensant en una globalització que transforma la humanitat, que ja està transformada i que la transformarà encara més, en les comunicacions que transformen la humanitat, en la tècnica que transforma la humanitat i, per tant, pens jo que són tres línies de força molt potents que el transformen i jo voldria saber els entesos com poden preveure, com besllumen el cristianisme amb les tres forces que ja les tenim, que són aquí.

Joana Serra: Margalida, tot això és punter en els Estats Units i en els Estat Units no els hi ha qüestionat la religió res de tot això.

Margalida Moyà: Cert, ells tenen una dimensió molt religiosa, ells són més religiosos que nosaltres. Quan dic nosaltres em referesc a les Illes.

Joana Serra: Perquè allà no està unit, la cristiandat allà no ha passat com aquí.

Margalida Moyà: Val, jo ja ho he dit abans.

Pere Amengual: Però això que dius és el missatge de Jesús que has de deixar entrar un poc per les bardisses: Estimau-vos els uns als altres. Això, arribarà a tot el món amb tot això que dius?

Margalida Moyà: Amb tot això que hi ha, hi arribarà? Hi haurà gent que s'entusiasmarà per aquest missatge?

Pere Amengual: Veig grups cristians o almanco d'idea cristiana, però tu entra això dins tot el món ..... Jo veig que no hi entraran. No entra el missatge, és molt difícil que entri.

Joana Serra: Sempre ha estat de minories.

Pere Amengual: No entra el missatge. És molt difícil que entri perquè tot està molt corromput, tot està molt neocapitalitzat, es diu així ara. És molt difícil que entri el missatge de Jesús. Això d'estimau-vos els uns als altres, de rentar els peus als altres, ho veig molt difícil, molt difícil.

Margalida Moyà: Sí, perquè és un missatge molt exigent.

Pere Amengual: L'Esperit, Andreu, hauria de bufar fort.

Andreu Genovart: Sí, haurà de fer feina. Però hi és.

Pere Amengual: Trob jo que fa estoneta que veig que la cosa no acaba de...

Toni Bennasar: I tu, Joana, estàs esperançada?

Joana Serra: Jo estic esperançada, si ens acollim al que deia n'Andreu abans, si transcendim la dimensió europea. Sí que em trob esperançada: el cristianisme no va enrere, va envant a molts de països, però a molts. El cristianisme triomfa. I trobarà els nostres joves sense preparar i sense tenir ni idea, perquè els nostres joves no tenen idea de res. I tu –es dirigeix a Guillem Ramis– estàs en contra de les classes de religió i jo te respect totalment perquè deus tenir raons de força per estar-hi; però jo te dic la meva experiència: els al·lots estan encantats amb la classe de religió. Què passa? Què troben allà? I no els faig resar. Faig una cosa molt cultural.

Margalida Moyà: Fas el que no fan els altres.

Joana Serra: Troben una cosa molt especial. Què passa? Una cosa jo me deman: i si no els pagassin, qui ho faria? Jo crec en el que va dir Jesús: són llavors molt petites, però amb una força transformadora impressionant. No és que jo avui vulgui discutir. Jo t'ho dic a tots els nivells, parlant de tu a tu amb la gent.

Guillem Ramis: Per al·lusions vull respondre. Sí, estic en contra.

Joana Serra: Perquè deus tenir motius, tu. Jo ho comprenc.

Guillem Ramis: He fet de mestre molts anys i encara avui enseny com a voluntari. Per a mi, a un hospital s'hi va per curar-se i a una escola per aprendre. Com a cultura, crec que la religió ha de ser present a l'escola i molta gent surt avui de l'escola sense un mínim de coneixements culturals religiosos.

Joana Serra: I com a educació espiritual hi ha de ser, perquè si no eduques.

Guillem Ramis: Perdona, com a valor sí que hi ha d'haver cultura religiosa a l'educació. Ara bé, no com a religió a un estat no confessional, on hi ha diversitat de religions, perquè ara hi pot venir un mestre de l'Alcorà –a algunes escoles ja hi és– o demà podrà arribar un professor budista. És a dir, l'escola ha d'oferir una cultura religiosa. La formació cristiana s'ha de fer a la família, a la parròquia, a les associacions religioses: llocs que hem descuidat molt i que avui no estan assegurats.

Joana Serra: Bé, com és el tema d'un altre dia, tendrem oportunitat de parlar-ne. No vull entrar en la discussió d'això. Jo només t'ho deia en el sentit que als joves sí que els fa ressò. Per a mi, la dificultat està en això: una vegada que ells s'obrin a Déu, on hi ha nuclis perquè els al·lots puguin continuar i que no siguin només anar a missa? Què més se'ls hi ofereix?

Toni Bennasar: El bisbe, aquí fa dos dies, seia aquí i ens va dir...

Macià Llabrés: Dissabte passat.

Toni Bennasar: Va dir que ell coneixia professors de religió ateu, que començaven la classe dient jo som ateu, no crec en Déu i seré el vostre professor de religió.

Joana Serra: I jo conec professors de religió pagats per la privada, per la concertada, que cobren per hores, en lloc de cobrar un sou. I cada vegada tenen més poques hores i manco sou. I si es diu una cosa, per què no se diu l'altra?

Margalida Moyà: Perquè les llevaren hores. M'agradaria tancar una mica el tema. Només una paraula: Jo crec que el fet religiós ha d'estar en el sistema educatiu. El fet religiós.

Tots: El fet religiós, sí, d'acord.

Margalida Moyà: I jo ja fa anys que he dit que tenc por que, per salvar el peix, no perdem la barca.

Guillem Ramis: Sí, totalment d'acord, perquè la cultura religiosa que ara hi ha és baixa, molt baixa, sobretot en generacions joves.

Margalida Moyà: Jo dic que amb això els bisbes... El fet religiós ha d'entrar perquè si no, és el que ha dit na Joana un parell de vegades: els joves no tenen idea de res.

Joana Serra: No tenen idea de res i reben molta informació en contra i és molt interessada la formació que reben.

Margalida Moyà: Per tant, si es planteja correctament el fet religiós, tots iguals, després pots fer coses confessionals per als qui en vulguin o a un altre lloc.

Toni Bennasar: Aquest tema, la classe de religió en els instituts, el tractarem, en farem una taula rodona.

Guillem Ramis: Dins el tema que ara tractam, vull exposar bíblicament la paraula *evangelí*. Aquesta paraula –segur que ho sabeu– era emprada per l'Imperi Romà, el qual deia *evangelí* quan ocupava mitjançant la guerra una ciutat i proclamava la victòria sobre els enemics. El crit era: “Bona nova!” (en grec *evangelí*) *Hem ocupat aquesta ciutat!* Què fa Pau de Tars? Agafa la paraula *evangelí* –que no surt mai en els textos dels quatre evangèlis– i li dona un altre sentit. La paraula *evangelí* a la Bíblia és de sant Pau; per a ell la “Bona nova” és que el Crist, el Messies, ha vençut; el Cèsar, no. En aquell temps l'emperador romà era considerat déu o fill de déu. Però per a Pau el Cèsar no és diví; Jesús, sí que ho és: és fill de Déu. De la paraula “bona nova” surt tota la força que Pau posa clarament en tota la seva doctrina.

I anant a una aplicació pràctica per a l'actualitat: si l'evangelí no és bona nova, perd l'eficàcia. *Evangelí* avui ha de ser NOVETAT, per a nosaltres i principalment per als joves. I ha de ser també novetat BONA. Evangelí nou i bo. Amb termes de màrqueting, podríem dir que cal promocionar aquest producte. La millor propaganda que reberen els primers cristians fou: “Mirau com s'estimen!” Aleshores i ara el poder –i poder de l'Església també, com hem dit varies vegades– és el que ho destrossa tot.

Toni Bennasar: Guillem, tu estàs esperançant amb el futur del cristianisme?

Guillem Ramis: Molt i molt, però no amb l'Església tal com la tenim. Tal volta aquesta Església que avui existeix ha de desaparèixer. La crisi de capellans hi influeix molt. Crec que és una benedicció de Déu l'existència d'aquesta gran crisi. Dins les incongruències que trob en l'exhortació citada del papa també hi trob una cosa molt positiva quan ve a dir: “Us heu d'espavilar i heu de ser vosaltres mateixos”, tot i que a un altre lloc també diu que “manquen els pastors”. Com quedam? Quin ha de ser el centre del cristianisme? Han de ser les celebracions eucarístiques? O ha de ser reunir-nos en nom de Jesús, fer-nos conscients de la seva presència enmig de nosaltres i respondre al que Jesús ens exigeix com a seguidors seus? Perquè Jesús tirà endavant el seu projecte només amb unes poques persones. Avui per avui, quasi únicament tenim les misses, on només parlen els capellans... i frissen molt perquè han d'anar a atendre altres parròquies disperses.

Joana Serra: I la gent sí que frissa.

Guillem Ramis: Ara diré una “barbaritat”: mentre no quedi destruïda aquesta idea de missa i d’eucaristia, no podem progressar. L’eucaristia que tenim avui no té el sentit que li pertoca.

Margalida Moyà: Aquesta missa, avui en dia, no fa gens de nosa. No hi van i s’ha acabat. Amb això ha avançat també la població. Diuen: aquest predicador tan antic, no hi vaig. Me’n vaig allà on fan el sermó més curt.

Guillem Ramis: Tenc un bon amic, molt inquiet i molt compromès, que havia estat molt practicant. Ell m’ha dit repetides vegades: “Per què anau a missa? Ajudau a no deixar caure una cosa que tanmateix no té remei!”

Margalida Moyà: Però no hi van a missa, rei meu, no hi van a missa.

Toni Bennasar: Però, Guillem, aquest amic és com tu, que espera una cosa millor o li agradaria que s’acabàs?

Guillem Ramis: Sempre està lluitant. Ahir mateix estiguérem junts a la Plaça d’Espanya de Ciutat reclamant públicament la millora de les pensions. Teníem uns cartells que deien “Pensió digna per a tothom”. Cada dilluns farem una concentració a favor de la jubilació.

Joana Serra: Jo crec que es necessiten petites fogueres, enceses enmig de tanta fosca, per crear humanitat al voltant d’aquesta foguera. I la foguera és Jesús. I si anam creant humanitat al voltant d’Ell, l’Església té futur; si anam a nivell institucional, no sé quin futur li depara, perquè jo no puc llegir el futur. Ara, el que ha dit n’Andreu pareix molt encertat: Jesús està en aquesta plaça.

Andreu Genovart: Aquí hi ha una petita cosa: creis possible una transformació que posi en valor el missatge de Jesús? Jo, sí que hi crec, però serà lenta i vendrà necessàriament des de baix. L’Evangeli continua sent vàlid, però és mal de viure: les benaventurances, el perdó, estimar tothom. Aquesta exigència reduirà el nombre de seguidors. No m’importa. Serà més autèntic.

Toni Bennasar: Anam a una Església minoritària.

Joana Serra: Però millor.

Margalida Moyà: Hi ha un punt que l’hem parlat avui, que és molt positiu per a l’Església, que és la caritas, la caritat. Sigui a través de l’organització de Càritas, sigui a través de les ONG, de Mans Unides i tot això. Per què no ho repetim més nosaltres, aprofitant, cadascú té les seves pròpies trones des d’on xerra, predica i pot dir, traguem-ho un poquet més perquè la societat ho deixa a una vorera totalment.

Jo no fa massa, fa devers mig any, que em vaig donar de baixa del Diari de Mallorca. I me varen dir: quin motiu té, vostè. Vaig dir: miri, l’hi puc dir. Sempre que hi ha una notícia negativa de l’Església, surt amb lletres grosses i a primera pàgina. Quan n’hi ha una de positiva, surt ben petitó i, si podeu, no la posau. Això és el motiu. Perdonau, m’he cansat i no m’interessa. Bé, bé, bé, me contestaren.

I ara me’l duen cada dia, fa mig any. No el pag, perquè m’he donat de baixa. No he fallat mai, va arribar un moment en què els vaig dir: senyors, és ver que tenim molts de problemes dins l’Església, però anunciava a quatre columnes tot el que és negatiu; una cosa positiva, petitó. Idò, jo crec que nosaltres posarem a quatre columnes el que és bo i el que no és bo, mea culpa.

Guillem Ramis: Jo voldria referir-me a les estructures d’Església. Tu estàs dins una congregació religiosa. Quantes cases, que un dia foren fetes per gent senzilla del poble o fruit de deixes piadoses, les veneu dient que necessitau el seu preu per mantenir les vostres monges velletes?

Margalida Moyà: Venem les menys possible.

Guillem Ramis: Però s’està fent. I un altre cas que escau a algú aquí present. Com és que a la Seu encara hi ha canonges?

Margalida Moyà: Jo ara te posaré un exemple. Jo he estat superiora general 16 anys; però el dia que vaig acabar, com les altres, a la fila. I me’n vaig anar a fer classe. Vaig agafar la meua maleta i a fer classe, com tothom. L’Església jeràrquica, què fa? Aquí hi ha una diferència molt significativa del que és la vida religiosa: acabes de superiora general i... a la fila. Ni cap dret, ni cap... Tu has fet aquella feina el més bé que has sabut i en consciència.

Guillem Ramis: No em val aquesta resposta.

Margalida Moyà: No te val?

Toni Bennasar: Ara ens queda el punt 5,

que és a veure què passarà dins les diferents confessions, catòlica, ortodoxa, protestant, anglicana... què passarà?

Margalida Moyà: Jo llegiré el que vaig escriure sobre aquest punt: Així de cop diria que l’ecumenisme avança. Que serà possible la convergència, però encara hem d’estar més “malament dins l’Església catòlica”. La gent més jove crec que no tendria problema, encara que els que haurien de fer els pactes no ho poden fer a la lleugera. Es podria fer la Unitat per la comunió i la diversitat. Que els caps de les distintes esglésies formassin un grup de comunió per fer la tasca pastoral més creïble i respectant les diferències, les històries, els punts forts de cadascuna de les esglésies, i celebrar junts l’Eucaristia

Crec que en aquest punt sí que hem de tenir en compte els integristes, que augmenten. Els que pensen que només nosaltres tenim la veritat. Això sí: jo som optimista en aquest punt.

Andreu Genovart: Es van donant passes. Tots pregam al mateix Déu. És cert que hi ha diferències, algunes de contingut, altres per circumstàncies històriques. Però també és cert que hi ha gestos, no sols en les confessions cristianes, sinó també en les musulmanes. Començant pel bisbe nostre i pel papa, que se’n va a besar els peus als musulmans.

Margalida Moyà: I nosaltres, també: la línia de l’ecumenisme, des de sempre.

Toni Bennasar: Deu ser molt difícil això perquè fa molts d’anys que es pretén l’ecumenisme.

Miquel Jaume: Una passa molt important seria, enllaçant amb la pròxima taula rodona, que a les escoles s’explicàs la religió islàmica, catòlica, etc.

Joana Serra: Es fa això, ja es fa.

Miquel Jaume: No, no. Me referesc que es faci amb més intensitat.

Joana Serra: Es fa, es fa molt. Te dic una cosa: moltes vegades, jo me n’he donat compte, l’interès per les religions orientals t’ajuda molt a fer el pont amb Jesús, sense fer-lo tu, el fan ells mateixos.

Margalida Moyà: Això està a les programacions. El que sí s’han cuidat de deixar només una hora a la setmana de classe de religió.

Joana Serra: Sí, està a les programacions.

Guillem Ramis: Perdonau, Joana, admet que estigui a la programació de la classe de religió, però no hi és en el currículum escolar.

Miquel Jaume: Això és lo que jo deman.

Margalida Moyà: Que sí, que hi està.

Joana Serra: Que sí que està en el currículum. De fet, a Catalunya hi està.

Miquel Jaume: A Catalunya jo he vist materials molt bons.

Joana Serra: En el currículum de l'assignatura de religió. sí que hi és.

Guillem Ramis: Repetesc: a la programació de classe de religió, sí; però no, en el currículum escolar. És a dir: l'alumne que no fa religió, no estudia "Cultura Religiosa" i jo desig que dins tot currículum escolar hi hagi aquesta assignatura.

Joana Serra: Val. Doncs a Catalunya, que es farà això, s'agafen els professors de religió de l'escola pública, els professors que tenen teologia, se'ls agafa precisament perquè tenen una formació inter-religiosa i perquè els programes nostres són inter-religiosos. I si es fa una assignatura de religió, s'agafarà de base el que feim nosaltres ara aquí.

Toni Bennasar: Vols dir que tu podràs tenir alumnes mahometans?

Joana Serra: Ja en tenc, de fet. No és que els podré tenir, ja els tenc.

Margalida Moyà: Sí, tenim de tot, per tot tenim de tot.

Andreu Genovart: A mi me va sorprendre l'actitud del bisbe Sebastià, i li vaig dir personalment a ell, quan es varen crear aquests 10 centres per a musulmans, d'escoles musulmanes. Tots els comentaris que jo havia sentit eren negatius. I si nosaltres anàvem al Marroc, ens deixarien obrir escoles catòliques? El bisbe ho va saber treure pel cap positiu dient jo trob que això està molt bé perquè ens acostava els uns als altres. I va posar una sèrie de raons i arguments. Chapeau! Perquè jo també pensava com els altres: si nosaltres anam allà, ens donaran tantes facilitats?

Margalida Moyà: I Escola Catòlica també ho ha defensat. Només que va dir: però, voldríem que els demanassin la mateixa titulació i, per tant, han de saber català i han de tenir el C1 de català.

Joana Serra: Han de saber català i han d'haver fet alguna cosa de teologia.

Margalida Moyà: Clar. Això és el que nosaltres varem defensar tot d'una.

Guillem Ramis: Bé. Estàvem en el punt de l'ecumenisme.

Joana Serra: Això és una base per l'ecumenisme.

Guillem Ramis: Primerament, més que parlar d'ecumenisme, cal parlar d'UNIVERSALISME, perquè cada dia és més fort el sentiment que mou els humans a pensar i a actuar com a usufructuaris de la Terra, en TOT el que en ella s'hi disposa. Després, ja parlarem d'ecumenisme, com a corol·lari, el qual, per fer-se possible, ha de començar per la història. Vet aquí algunes dades:

Als primers segles, s'establiren diferents cristianismes. Cadascun d'ells, segons lloc de procedència i cultura adient, es desenvolupava i manifestava la fe: Jerusalem, Antioquia, Èfes, Corint, Alexandria, Roma... Hi va haver una lluita política forta. Van dominar Roma i Constantinoble. Existeixen més de vint evangelis, que demostren com a cada lloc era viva la tradició de Jesús.

Posteriorment, hi hagué rivalitat i lluita entre les dues parts de l'Imperi Romà: Roma i Constantinoble, principalment per motius polítics, que varen dur a un gran primer cisma.

Arribà la revolució dels càtars, amb moltes aberracions, però també amb moltes correctes pautes evangèliques. Cal conèixer bé els càtars perquè es trobaven prop de la nostra terra. La seva revolució no avançà perquè foren completament aniquilats per la gran Església amb el braç de la Santa Inquisició, conduïda per dominics i franciscans.

Martí Luter exigia una profunda i radical reforma de l'Església; triomfà amb l'ajuda dels poders polítics. Actualment es veu cada vegada més que en moltes qüestions d'Església Martí Luter no estava equivocant. Fins i tot els contraris del papa Francesc l'acusen de seguir camins dels protestants.

L'anglicanisme sorgí de la rivalitat entre el poder papal i el poder de l'Església. Què va passar amb l'Església d'Anglaterra? Tot fou qüestió política de poder. La reina és la cap de l'Església!

Avui en dia, per a mi, ja és ridícul parlar de divisió d'Esglésies. Jesús és el mateix, però en diferents modalitats, diferents maneres de veure i diferents cultures. És molt comprensible que hi hagi diversitat operativa dins el cristianisme. El més comprensible és celebrar junts tota la gent seguidora de Jesús en acció de gràcies o eucaristia.

I per què tu ets protestant i jo no? O per què tu no pots venir al nostre temple? És a dir, l'ecumenisme no arribarà des de dalt; és el poble que el fa ja ara des de baix.

Joana Serra: Jo te dic una cosa: quan jo he anat a països que no són cristians, no he tengut cap problema de resar amb tot el món. Per tant, jo crec que hi ha una Persona que ens uneix. I quan te'n vas a prendre un cafè amb la gent, no és un nom allò que ens divideix.

Margalida Moyà: Jo crec que ecumenisme és això: aquesta unitat dins el pluralisme. Jo no pensaria en la unificació.

Andreu Genovart: Jo vaig estar de rector a Capdepera, on hi ha l'Església luterana. Hi vaig anar i me vaig fer amb el pastor protestant. Així mateix, canviaren de pastor i les relacions llavors també canviaren. Les coses són així i és fàcil entendre's, si volen.

Després de gairebé dues hores, donarem per acabada la trobada. Una trobada molt entretinguda i que ha donat oportunitat als nostres convidats per poder manifestar el seu pensament i vivències en relació al tema presentat. Hauríem seguit més temps, la companyia i el que analitzàvem era prou interessant..

Un cop recordat a les quatre persones convidades que enviassin una petita biografia personal per incloure a l'encapçalament del text, es va recordar també que, un cop transcrita la conversa al paper, es lliuraria a cadascú, perquè hi puguin fer les modificacions que considerin oportunes.

Els membres del consell de direcció agraïrem la seva participació i les seves aportacions a la Taula Rodona.

Domingo Mateu i Jaume Gual

NOTA: Cal tenir en compte que la taula rodona es va fer el 3 de març, per tant 12 dies abans de la Declaració d'estat d'Alarma pel coronavirus.

CARTA PASTORAL DEL BISBE DE MALLORCA

MONS. SEBASTIÀ TALTAVULL ANGLADA

Els Amics del Seminari li demanàrem al nostre bisbe Sebastià unes hores del seu temps perquè ens parlàs de la Carta pastoral que ell signa a 12 de setembre de 2019, festa de la Mare de Déu de Lluc, i publica el Bisbat de Mallorca el desembre del mateix any, encapçalant la portada *Batiats, confirmats i enviats*. Entre dues abraçades i com a molins de vent plantats en aquesta terra de missió. El Sr. Bisbe ens dedicà el dissabte dematí de 29 de febrer. Per a què en tenguem constància els qui no poguéreu assistir a la xerrada i coneguem el contingut i el sentit de la pastoral, vos traslladam aquí la presentació que féu Toni Bennasar a l'acte que tengué lloc a la Sala del Parlament, del Seminari nou.

PRESENTACIÓ DE TONI BENNASAR

Què tenien aquells anys viscuts a Son Gibert que hagin deixat tan bon sabor de boca?

Jo pens que aquest és un fet digne de ser estudiat.

Normalment els internats no tenen molt bona premsa. En canvi aquella experiència de fa 60 anys encara està donant fruits positius.

N'anomenaré alguns que crec prou significatius:

En primer lloc citaré la revista "Modèlics Amics del Seminari". Una revista que començà essent un pobre butlletí del nostre curs, els que entràrem en aquell casal l'any 1954 i que sempre vérem en obres. Un butlletí de tan sols 10 pàgines. El fèiem a una cara perquè semblàs més gros i el trèiem quan teníem un material suficient.

I ara s'ha convertit en la revista de tots els que passàrem per aquella santa casa de Son Gibert i que ja sobrepassa les 100 pàgines, i sovint ens obliga a retallar material perquè no arribi a les 300 pàgines de la Pastoral del Bisbe.

En aquesta revista hi plantejam aquells temes que consideram importants per a l'Església mallorquina o Universal. En el n. 52 hi tractàrem el tema de LLuc i en el present, com podeu veure, n'hi ha un de gran volada: "El cristianisme en segle XXI" amb els següents convidats: Margalida Moyà, Joana M. Serra, Andreu Genovard i Guillem Ramis.

I estan a l'espera temes com "Els joves i la religió", "La classe de religió als Instituts", etc.

Un altre fruit madur d'aquella experiència de Son Gibert és la fundació de l'Associació "Amics des Seminari" que cada any ens reuneix per viure una jornada junts. Aquesta associació ha fet reviure l'Schola Cantorum en la qual fruïm cantant aquelles peces musicals que embel·lien les funcions litúrgiques d'aquells anys. Entre aquestes cançons he de mencionar la que ens emociona sempre que la cantam. Em referesc al "Simon Ioannis".

Un fet que evidencia la bona sintonia entre aquest grup i l'Església mallorquina és l'acte que celebrem avui, sol·licitat pels Amics del Seminari i que tan generosa resposta ha merescut de part del Sr. Bisbe, que ens presentarà i comentarà la seva Pastoral.

Diré algunes coses que em cridaren l'atenció:

En primer lloc vull mencionar l'estructura del document. Són 20 temes i cada un d'ells té un desenvolupament, un qüestionari, una pregària i 3 pàgines en blanc.

El qüestionari serveix per acostar el tema al lector. Pretén situar la persona dins el tema. Pens que és, aquest, un bon procediment pedagògic perquè convida el lector a prendre postura davant el contingut del document llegit.

Les pàgines en blanc, entenc que són per donar la paraula al lector. L'Església sempre ha exercit de "Mater et Magistra" i en aquest document també vol ser dialogant. Enhorabona!

Les persones, quan rebem una informació o una reflexió, quan aquesta arriba al cervell es topa amb una elaboració prèvia, fruit de moltes reflexions anteriors, i la que entra demana una nova síntesi. Aquestes pàgines poden servir per escriure aquesta nova síntesi.

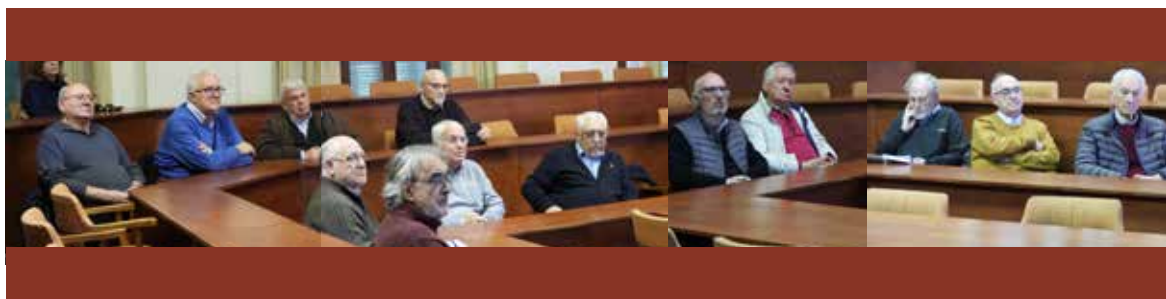
Què he pogut veure en el document?

Una gran quantitat de cites bíbliques, del Vaticà II i de diversos Papes, cosa que em

fa pensar en la quantitat d'hores invertides en aquest document. Una "feinada", ens diria el nostre estimat professor D. Bartomeu Quetglas.

Tampoc no hi falta un realisme cru. A la introducció ja ens diu que ell "percep un cert desencís i símptomes de fatiga apostòlica". I en el tema 7, parlant de l'Eucaristia, cita alguns motius que li han arribat com "que no hi ha alegria en les celebracions, ni ambient de festa, que les esglésies estan buides i que les homilies són avorrides"

Però jo hi percep, per part de l'autor, una voluntat de contagiar l'alegria de l'Evangelí fent possible la trobada amb Jesús...

Vos adjuntam, també, el que llegí Joan Bauzá al saló d'actes de Sant Francesc el dia de la presentació oficial el 23 de gener:

PRESENTACIÓ DE JOAN BAUZÀ

La meua aportació tindrà dues parts. En la primera, destacaré el que particularment més m'ha agradat de la Carta. En la segona, indicaré les notes més característiques del text.

I

Oferesc, en primer lloc, una aportació nascuda de la meua lectura personal de la Carta. Llegint-la, m'han captivat aquests punts:

Un, hem de ser "contemplatius del poble". No em sorprengué llegir a la Carta que devia ser contemplatiu de la Paraula de Déu, em sorprengué que m'invités a ser, també, contemplatiu del poble de Déu.

Dos, em va xocar la reiterada afirmació "Jesús va dir als seus col·laboradors: "Anau!, no va dir mai esperau que venguin"

Tres, hi ha una retxa que inclou el terme "fragància". És agradós llegir en un text eclesial oficial una referència al sentit de l'olfacte, i és aquesta: "fer present la fragància de la presència de Jesús". Em semblà que l'aroma, aquí, es tornés teologia.

Quatre, la convidada a tenir com referent el coratge d'aquells que "no han callat la veu de Crist i han pronunciat el seu nom". Tot un brindis als creients que expliciten la seva condició.

Cinc, l'expressió que em provocà atenció: "Segurament els esdeveniments decisius

de la història del món han estat influïts per ànimes sobre les quals els llibres d'història no diuen res". Vaig pensar que, en l'evangelització, la menudència és més trampolí que obstacle.

Punt sis: "Donem espai al germà", "no ens escapem cap a la privacitat còmoda".

Set, una puntualització contundent: "Hi ha un signe que no ha de faltar mai: l'opció pels darrers".

Vuit, es tracta d'una consideració personalíssima de l'autor de la Carta: "Sempre he valorat i admirat els cristians que han optat per un compromís en el món de la política".

Nou: Aquesta vegada no es tracta d'una afirmació, sinó d'una pregunta: "Jesús, em mires i em demanes: On és el vestit de festa? Ho saps, en vols, en tens?". "El mal humor no és un signe de santedat".

Deu: La Carta diu: "El vent hi és, l'Esperit hi és, i... vol activar les turbines del nostre compromís". Pot ser les aspes del nostre molí es trobin espatllades, però assevera la Carta: "el vent hi és".

II

Pas a la segona part. Segons la meua anàlisi, pretesament objectiva, la Carta posseeix entre altres, les següents característiques:

Primera: és oberta. En dona fe les abundoses pàgines que es troben en blanc perquè el lector pugui emplenar-les. La Carta convida a tots "a seguir-la escrivint". És el que fa sinodal el document.

Segona: és bíblica. La recurrència a la Paraula de Déu és abundantament constant.

Tercera: és franciscana, i ho és en una accepció molt recent del terme: les innombrables cites de textos del Papa Francesc en la Carta.

Quarta: és essencialista. Si és veritat que la Carta és llarga i toca molts temes, diverses vegades indica que "l'anunci es concreta en l'essencial": "el fonament és Jesucrist i el secret és estimar".

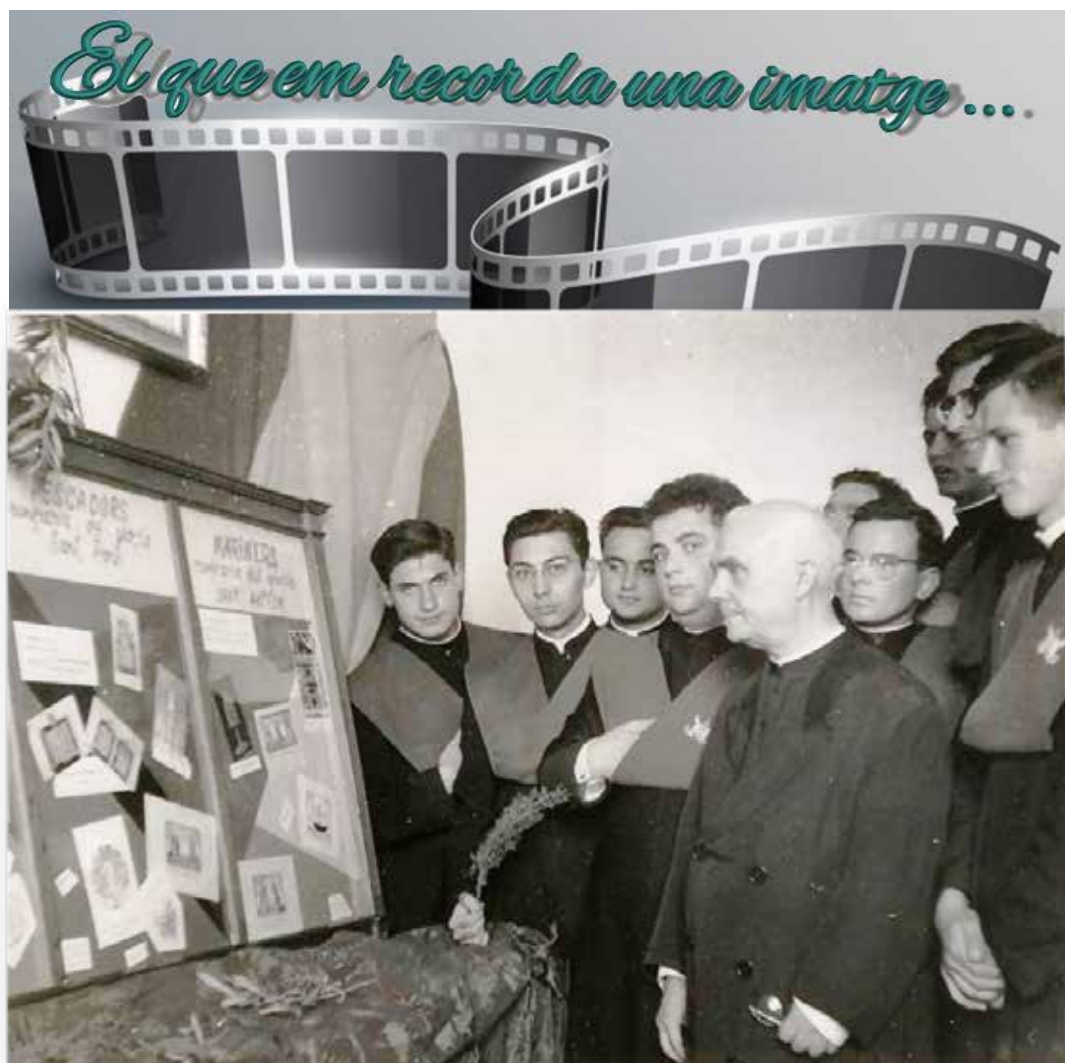
Cinquena: és estimulante, tant pels seus interrogants, com: "què feim per arribar a tanta gent que ens necessita?", com per les seves propostes: "no ens posem etiquetes ni ens tanquem en grups selectes".

Sisena: és trifàsica, tal com si ens situés enfront d'un tríptic, atès que cada tema està estructurat en tres parts: una exposició que ens assabenta, un qüestionari que ens implica, i una pregària que ens eleva.

I acabam com acabà en Toni la seva presentació al Seminari:

Sí, és una pastoral molt llarga, no sé si la més llarga de totes les que s'han escrites, però no per això és dispersa perquè sempre està rodejant el nucli que indubtablement és Jesús i els seus millors amics, els pobres.

La Redacció

“No podem perdre un minut...”

Jaume Sancho

A Don Bartomeu Quetglas tots nosaltres l’apreciàvem molt... i, demés, ja ens feia també una mica de llàstima: venia a classe coixeu-coixeu, ben escorat a l’esquerra i frec-no frec les parets, peu-rossec que a mi em recordava sempre allò de M. Fierro: “arrastrar los pies, esto es vejez”. Ja ens semblava un home vell-vell quan acabava de complir els seixanta.

El fet de ser sord com un mac reforçava encara més aquella imatge de “Caballero de la triste figura”, talment un Quijote derrotat i abatut sempre en totes les batalles. Venia també precedit d’un mite d’home perseguit aferrissadament per uns “enemigos”, que tu mai arribaves a aclarir qui eren o qui havien estat els malanats que de tal manera l’havien turmentat. L’únic que arribaves a aclarir –quan, un pic cada any, solia parlar-ne a classe – era que tots ells ara anaven “de capa caïda”, però ell hi havia deixat la salut i les forces.

Si no vaig malament, a nosaltres ens feia dues assignatures: Sociologia i Ètica. Aquesta darrera per a ell era com un complement que ajudava a complir-li el seu sou, però mai es va preocupar massa dels seus continguts més allà de repetir i fer repetir el llibre de text.

El que realment era objecte del seu interès era la Sociologia, però en realitat nosaltres ja el tinguérem de professor en un dels darrers anys de la seva vida (morí als 63 anys) i gairebé ja es limitava als continguts dels seus cinc o sis “tomitos”, que havia escrit anys abans tira-tira, i ara ja es limitava a repetir-los i fer-nos repetir dins classe unes qüestions tan superficials com aquesta: “Frase de Carlyle” o altres semblants. Es notava que havia estat autodidacte, però amb molt d’afany per copsar bé la matèria. Era un home llest, viu com a felanitxer, i molt interessat pels obrers i la “qüestió obrera”, però mai anava més allà de la Doctrina Social de l’Església. Aquesta la coneixia molt bé i, quan s’arriscava a anar poc més allà dels textos papals, et podia sortir amb frases tan rotundes i sorprenents –almanco per a nosaltres– com aquesta mateixa que un bon dia, sense venir massa al cas, ens amollà sense més engronsaments ni cap explicació posterior: “Sí, los Santos Padres eran comunistas...”, i tirava endavant com si res hagués dit. I tu et quedaves boca-badat.

Com que havia tornat molt xerec de salut, les feines li retien poc i tot li era ja com una muntanya. Tot es confabulava per no deixar-li fer feina: “un llibre al qui no l’hi arribes; tens hora a n’es dentista i has de partir una hora abans; a Ciutat tot lo dia només sents tocar campanes i per lloc trobes un taxi... Tot se confabula per no deixar-nos fer feina!”

Així que una de les seves preocupacions grosses era que el temps per fer qualsevol cosa sempre era curt. Mitja hora emprava a classe per fer-nos entendre que “no podíem perdre un minut!” I es posava alt de punt si, quan deies la lliçó, te n’anaves una mica per les bardisses: “Això ataca es sistema nerviós! Deixa’t anar d’hipèrbatons i digues es verbo!”

Jo de Sociologia –i sobretot d’Ètica– vaig aprendre poc ferm, però admirava la saviesa que es pot amagar dins una frase irònica, com aquell qui no diu res. Al liturgista Sacanell li deia “Don José, el Ceremonioso”, sobre els viatges del Papa ell trobava que “el Papa és un moble mal de col·locar”, i si li demanàvem si el Concili llevaria les sotanes, ell deia “llevar-les crec que no, però acurçar-les un pam...” Era el darrer pam el que li feia nosa. Quin home era aquell! En el nostre temps ja no era un gran mestre, però la sabia llarga...

I això que no podíem perdre un minut...

Racionalitat i emotivitat de la fe

Amb aquest article no pretenc donar una lliçó teològica sobre la fe, sinó simplement pensar amb veu alta mostrant com la visc i manifestant les llacunes i racons que a vegades hi trob. Aquest escrit es podria semblar més a una anàlisi existencial de la meua fe.

D'entrada crec que puc dir que tenc una fe en la qual la racionalitat hi té molt a veure. Freqüentment estic cercant arguments i raonaments que em convencin de la veritat del que crec. Amb aquest fi he de dir que quasi tots els llibres que actualment estic llegint tracten sobre aquest tema.

Però, també sé que la fe no pot ser només una convicció racional. Si fos només això sempre estaria en perill. Com es podria sostenir veient les calamitats d'aquest món, les injustícies i els problemes de la bona gent? Tot ens faria dubtar de la providència i bondat de Déu. I resultaria una porta oberta al pitjor dels dubtes. Un dubte que podríem verbalitzar d'aquesta manera: I si tot això no fos més que un invent creat per la manca de valor per acceptar una visió purament mundana de la vida? I si tot vengués a ser una tapadora de les pròpies pors?

Però sortosament hi ha un altre aspecte dins la fe: l'emotivitat, que és semblant a aquella sensació que sents respecte de les persones que estimes. És com un clau al qual t'aferes i et dona seguretat encara que no el puguis definir.

Aquest aspecte em du a un text bíblic. Em referesc al text de Jeremies, 20,7 que diu: "Senyor, m'has seduït i me deixat seduir, has volgut forçar-me i te n'has sortit..."

La seducció, dins la literatura, sol tenir un sentit sexual però reconec que no és mai exclusiu. Existeix naturalment seducció en altres camps. Com també accept que hi ha seduccions positives i negatives. En la nostra societat aquest terme s'ha utilitzat molt més en un sentit negatiu. L'escriptor i filòsof coreà Byung-Chul ha afirmat que estam passant d'una cultura dominada pel poder de l'opressió a una altra en la que s'imposa el poder de la seducció

El text bíblic fa referència, per suposat, a aspectes positius: estratègies que Déu utilitza per encaminar el profeta en la bona direcció.

Malgrat les adversitats que enrevolten el profeta, ell creu que "el Senyor és al seu costat com un guerrer poderós" (Jer. 20,11) i que per això els seus enemics no li podran fer res.

Però aquesta convicció no li lleva l'angoixa produïda per les dificultats de la vida i fins i tot el fan maleir el dia que va néixer (20,14).

Aquesta és la part emotiva a la qual abans em referia.

Els raonaments sense aquesta energia emotiva no són mai suficients. Els raonaments són freds. Aquí m'atreviré a qüestionar en part una frase de Sant Tomàs d'Aquino, quan diu: "Timeo hominem unius libri." (Tem l'home d'un sol pensament).

Acceptaré aquesta afirmació si es dona per suposat que aquest pensament resta reforçat per tota l'emotivitat de la persona. Així vull entendre l'afirmació tomista.

Tornant al tema de la fe reconec que he treballat bastant la part racional mitjançant l'estudi i la lectura però no tant l'emotiva. I no vull dir tampoc que la meua fe sigui freda. Certament no ho és. Em commouen les manifestacions de fe que duen a un comportament evangèlic. Confés, per exemple, que m'ha commogut i he fruit amb la lectura del llibre de'n Cecil Buele sobre el meu professor i amic Llorenç Tous. Hi he pogut veure els fruits abundosos d'una fe il·lustrada però també ben acompanyada d'una gran emotivitat i compromís.

I sent una sana alegria quan l'Església fa coses amb coherència evangèlica i m'entristeix quan veig que encara alimenta tradicions que ben poca relació tenen amb l'actitud de Jesús.

El que vull dir és que trob un desavinença, dins la meua vida, entre l'aspecte racional i l'emotiu.

Les emocions són el vertader motor de la vida. La paraula "motivació" (allò que mou) no és altra cosa que l'emoció aplicada a un objecte concret.

Llegim a l'Evangeli: "Et don gràcies, Pare, perquè no has revelat als savis i entesos..." (Mat. 11,25). Indubtablement aquí està parlant d'aquesta llum que Déu dona i que activa les neurones i les hormones que provoquen les emocions i sentiments i que són els que realment ens mouen a actuar i també a "comprendre"? Sempre he recordat aquella frase d'un bon home que sortosament vaig conèixer i que en una ocasió es dirigí a un estranger així: "Jo no l'entenc, senyor, però el comprenc" Per a ell no era el mateix "entendre" (facultat referida als coneixements) que "comprendre" (al·lusió a les emocions i sentiments). Comprendre dona pas a les actituds, a les disponibilitats.

La pregària alimenta la "comprensió". Sense deixar d'estudiar i reflexionar necessitam pregar. La pregària és un element essencial de tot cristià. No faré ara un estudi de la pregària. N'hi ha molts i de molt bons. Únicament al·ludiré a un dels seus efectes bàsics: la conscienciació que s'opera dins l'interior de la persona quan aquesta està en actitud de pregària: el reconeixement de la pròpia insuficiència.

Pens que aquest reconeixement és essencial. I crec que dins sa nostra societat avançada científicament i tecnològica, perilla que es perdi.

No es devia referir a aquest perill l'expressió de Jesús: "Quan vingui el Fill de l'Home trobarà fe a la terra?" (Lc.18,8)

La pregària ens reforça el reconeixement de les nostres limitacions i ens fa girar la mirada a Aquell al qual interessam incondicionalment. No estic parlant de tornar al Déu "tapa forats" fruit d'una religiositat ingènua. Parl d'aquella dimensió bàsica que l'home hauria de conservar sempre, i que avui està en perill dins un context que magnifica les possibilitats i "miracles" de la ciència i de la avançada tecnologia.

Alguns dels ateus més radicals ja comencen a adonar-se que un món sense Déu pot arribar a esdevenir com un malson. Richard Dawkins (biòleg famós) que arribà a dir en el llibre "Miratge de Déu" (2006) que s'havia de protegir els nins de la condició religiosa dels seus pares, en el 2018 corregí el seu to afirmant que "una religió cristiana benigna estava essent substituïda per una altra cosa menys benigna" I en el "The Times" afirmà que "acabar amb la religió seria terrible perquè donaria llicència a la gent per fer coses malvades" És tracta d'un gir radical en pocs anys.

Toni Bennasar

Mirant vers el futur

“Jo faré que resti dins tu una gent humil i pobre que cercarà refugi en el meu nom”. Sof 3,12.

El profeta Sofonies continuà, vers l'any 630 a. C., la reforma religiosa que un segle abans havia iniciat el Rei Ezequies. Les seves paraules me semblen un anunci de per on aniran els camins de l'Església dins poc anys.

Seguint la sensació que el que està passant entre nosaltres és una purificació que la història, sempre en mans de Déu (¿amb quin tant per cent, també de la llibertat dels homes?), me pareix que la il·lustració ha tirat per terra el que quedava del cristianisme sociològic. No li vull llevar mèrit, perquè nostres pares en la fe, la presentaren a un poble de majoria analfabet, explicant-li imatges i fent-li memoritzar doctrina; entre aquells venerables testimonis queda una llarga llista de teòlegs, de místics, de missioners, de fundadors, de sants i d'exemplars servidors del poble de Déu.

La il·lustració i el progrés cultural han plantejat un nou paradigma vital del que aquella bona fe no està a l'altura corresponent. El fet és que la convocatòria de l'Església Catòlica, actualment ferida greument en la seva credibilitat, no arriba com abans a la gent d'avui. Sorgeixen iniciatives i testimonis molt respectables que renoven la teologia i la pastoral, però no arriben a la societat occidental com desitjaríem.

La família sofreix un canvi molt profund; els pares cristians experimenten una greu dificultat per aconseguir que els seus fills segueixin el mateix camí. La fe cristiana si ha de arribar al cor de la nova mentalitat de nostre món, necessita noves eines que transmetin a la gent d'avui, el mateix missatge de Jesús. Més que mai fa falta que els seus testimonis estiguin posseïts personalment de nostre Senyor Jesús, mort i ressuscitat. Més que mai fan falta missioners que hagin “vist el Senyor”, com Maria Magdalena i en parlin com ella amb el mateix encàrrec: “m’ha dit això i això”. Jn 20,18. Més que mai seran molt importants els místics que ens parlin de la seva trobada personal amb Déu. El proselitisme ja no serveix a l'hora de proclamar la fe, aquesta se transmet pel testimoni del qui parla de Déu amb l'alegria i la coherència del qui l'ha trobat.

Nostra mare Església avança vers la humilitat i la coherència. Despullada de vestidures no evangèliques, avança amb llibertat vers el model del seu Senyor, que no tenia on reclinar el cap. Serà més pobre per dos motius, obligada per la societat moderna governada des de constitucions laiques. Un altre motiu encara més important: finalment la justícia, fins fa poc quasi gens incorporada a la vida de fe, avui ja és indispensable a qui vulgui viure en

cristià. El Papa Francesc està construint una Església pobre i per als pobres, a pesar de les dificultats i de la inèrcia del passat. Les fortes exigències de la justícia ajuntaran tots els homes de bona voluntat siguin de la religió que siguin. La invasió de l'Islam a Europa i a la resta del món, les creences religioses de l'Orient, obligaran el cristianisme a afinar la seva identitat i el seu compromís amb l'home.

A posta consider que l'Església del futur serà més semblant a Jesús, l'Esperit tindrà més facilitat per mostrar-hi tota la veritat de Jesús i els cristians que quedin seran més alegres i més lliures.

No vull seguir per avui amb les meves reflexions. Consider elemental la reforma del camí vers el baptisme i la celebració de l'Eucaristia. De com hauran de ser els capellans i com s'han de preparar per aquest servei, no ho tenc gens clar; sé que el celibat generalment és contra natura i que Jesús no el necessita pels seus seguidors, però tampoc tenc clar com es poden conjuntar una família i un prevere cèlibe sense que una de les dues vocacions no patesqui; tal volta ajuntant preveres de les dues opcions, no ho sé.

Per avui basta.

Llorenç Tous

Ceinos de Campos, 8 de febrer 2020

REUNIÓ DE CONDEIXEBLES

Amics “modèlics” (o el que encara queda de la guarda):

Donat aquest “maremagnum” que estam passant, hom no se pot arriscar a convocar cap esdeveniment per a un futur més o manco avinent, així que la trobada que habitualment solem fer cada any **entorn del 18 de juny**, enguany perilla ferm que no la puguem repetir, almanco dins les dates habituals. Haurem de pensar com ho feim.

Quedem, doncs, que **ja vos diré coses** segons vagi girant el vent i el Govern, les circumstàncies i el bon seny aconsellin per a un col·lectiu de joves com és el nostre cas, que si pegava a un seria un desfer-calça.

Cuidau-vos, no guaiteu a carrer i procurarem tots fer bonda... Quan diguin **sus!** ja veurem què feim. De moment, aguantar!

Jo ja n'estic fins a la cresta, però aguant com un home i les meves poques passes diàries damunt la terrassa no me les lleva ningú... faci sol o faci brusca: de Sant Joan de Déu, ben veïnat de ca nostra, cada matí surt un grupet d'infermeres a l'esplanada a cantar amb molta fermesa i convicció “**Resistiré!**” i jo no vull ser manco.

SEGON AVÍS

Els que rebeu la revista impresa en paper haureu de tenir un poc de paciència, atès que les actuals circumstàncies dificulten o impossibiliten el seu maneig presencial.

Tot d'una que es pugui la us farem arribar com sempre fèiem.

MEMÒRIES DEL SEMINARI MENOR (6)

C A B R E R A

A l'indret del Cap Blanc, sortint de la badia, es besllumava, com un miratge dins l'horitzó, el perfil de l'illa entelat de calitja. Dret, damunt coberta, aferrat amb una mà a la barana de protecció i subjectant, amb l'altra, el capell de palla, que no se l'endugués el vent, mirava i admirava aquella aparició. La il·lusió del campament de Cabrera havia borinejat per dins el meu cap tot el darrer trimestre del curs. Esperava aquella eixida com una aventura emmarcada dins l'esperit, que ens havia inculcat Don Vicenç, de descobrir Déu dins la naturalesa amb el cor net i agraït. Ara, la proa del Ciudad de Ceuta s'enfilava damunt les darreres onades sota l'esguard imponent del Cap Llebeig i començava a tallar suaument les aigües serenes del port, que ens rebia, braços oberts, vetllat per un castell magnífic dels temps de quan els moros en feien de les seves per aquests litorals. Algú comentà:

-Què és de gran!

I un altre li contestà:

-Sí. En Napoleó s'hi va refugiar amb tota la seva flota un dia de temporal, que aquí, quan la mar s'enfada... manco mal d'aquest port.*⁽¹⁾

El vaixell atracà al moll i posàrem peu a terra. Em sentia com un explorador que arriba a una illa perduda dins la mar. Encara que la distància de l'illa de Mallorca és d'unes poques milles, vaig tenir la impressió d'haver arribat a una illa llunyana i mig deserta, habitada només per pescadors, la qual cosa confirmaven les barques de pesca amarrades al moll i les casetes del seu entorn. Més enllà hi havia unes cases de possessió, i tot el demés que contempla la vista era aigua i petits turons de garriga que es miren dins la mar. I, a més, just posats a caminar sortint del moll, et boten per damunt els peus uns animallets d'abans del diluvi, les sargantanes, molt abundants a l'illa, que li donen un aire desconegut i salvatge a la terra que trepitges.

Ens instal·làrem a un pavelló de l'Exèrcit, situat al fons del port, el barracó, com nosaltres l'anomenàvem. Era una construcció sòlida, damunt les roques, típicament militar, ben coberta, com una gran nau on hi cabíem bé tots els expedicionaris. A dedins era buit, no hi havia res, ni llits. Així doncs, cadascú es va preparar un llit, més bé un jaç, d'algues i branques tendres d'estepa i mata. A sobre, la manta que cada u duia i una tovallola per coixí, i a dormir!. Com que feia calor, no necessitàvem tapament i, retuts com estàvem, en arribar la nit, dormíem arreu. La claroreta de la matinada em deixondia i em feia sortir del barracó. Admirava la grandiositat del port en silenci, les aigües en calma, com un llac, majestuós. Hi havia companys que, a punta d'alba, anaven a pescar per les voreres, de damunt les roques, amb canyes rudimentàries i fil i uns hams que no sé d'on les havien trets, però enginy no els en faltava, perquè pescaven roqueret: tords, vaques, donzelles, esparralls i qualche pop amb una fitora o amb les mans mateixes.

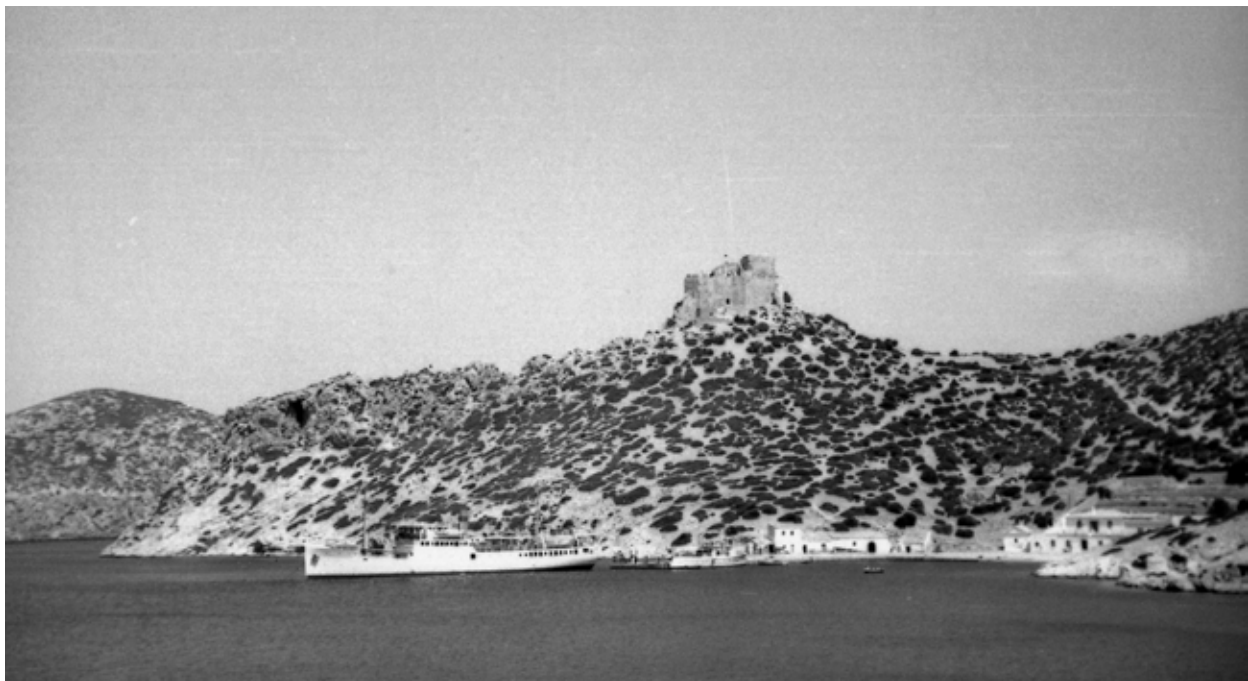
Ens acompanyà al campament el Sr. Soler i, com a director espiritual, el Sr. Orell, que aquell any havia cantat missa nova. Cada dematí teníem meditació, que ens feia algun dels prefectos o el Sr. Orell a la fresca del matí, a vorera de mar. Després oíem missa, a un altar improvisat davant el barracó. El diumenge de la setmana que sojornàrem a l'illa, el Sr. Soler va dir la missa a la capelleta que hi ha damunt el port, amb l'assistència de gent que habitava Cabrera. La participació dels pagesos, de pescadors i d'alguns militars donà a la celebració un aire especial d'entranyable companyonia.

Després de la missa i el berenar el temps era per a nosaltres, i lliure. L'estament militar, que aleshores es duia bé amb el clero, no posà cap mena de trava i deixava trespasar aquells seminaristes des de la cantina fins al pavelló, voltant l'arc que forma el port. El Sr. Soler ens ho havia advertit: Donau exemple, han de conèixer que sou del Seminari. No passi ànsia, don Baltasar, que cap no sortirà des solc: que, si una cosa érem, era bons al·lots. El que fèiem més era nedar a la platjola, prop del barracó, i per tot el port. Alguns el travessaven de banda a banda, nedaven fins el moll i tornaven. Les aigües són fondes, clares i transparents, poblades d'algues i peixos que podíem admirar equipats d'una careta. En el fons d'arena s'obrien les nacres dins el verd de les algues, brillants a la llum del sol. Creixia no gaire lluny de la vorera una canya,^{(2)*} que sobresortia entre els matolls, alta i gruixada, però molt lleugera, no pesava res. N'ajuntàvem un parell de manats, les

fermàvem amb cordes que no sé d'on les trèiem, i en construïem bales amb les quals fèiem el gambirot per dins l'aigua i, fins i tot, ens servien per pescar al volantí, una mà aferrada a les canyes i l'altra aguantant el fil mirant amb una careta si els peixos picaven. Un sol inclement castigava l'illa i tenyia la pell blanca amb dits de foc. El capell o una gorra amb ventalla eren preceptius, i molts dúiem un tub de nivea per apaivagar les cremades del sol. Sortíem de l'aigua per anar a dinar. Com a cuineres, havien vingut la padrina jove del Sr. Soler i la mare d'en Joan Caldentey que, amoroses i diligents, amb l'ajuda d'alguns de nosaltres per pelar patates, tingueren sempre a punt un bon ranxo per tota aquella tropa. El pa ens era servit del forn que obrava en el moll. Els plats i els coberts, de cada u, els escuràvem amb l'aigua salada i l'arena de la vorera.

L'horabaixa era temps de fer horeta una estona i d'anar d'excursió, a caminar. La primera visita, no sense una certa emoció, la férem al monument dels Francesos, els presoners de la batalla de Bailén que sofriren presó a l'illa de 1809 a 1814. Una tragèdia de bon de veres. Vaig llegir la inscripció en francès: "*A la mémoire des Français morts à Cabrera... 1857...*" El prefecto que ens guiava, en Julià Cifre, els resà un Parenostro i, en llatí, "*requiem aeternam...*" que els presents responguérem respectuosament.

Baix d'un sol ardent, un horabaixa, la pujada al castell, enfilat dalt del penya-segat a l'entrada del port, ens traslladà al temps en què els pirates algerins assetjaven les nostres costes. Vaig apreciar des d'allà dalt la vista esplèndida del port i el seu voltant. El prefecto en Joan Caldentey em féu fixar en el nom, gravat en els murs, de dos presoners francesos: Fleury i Grapain.

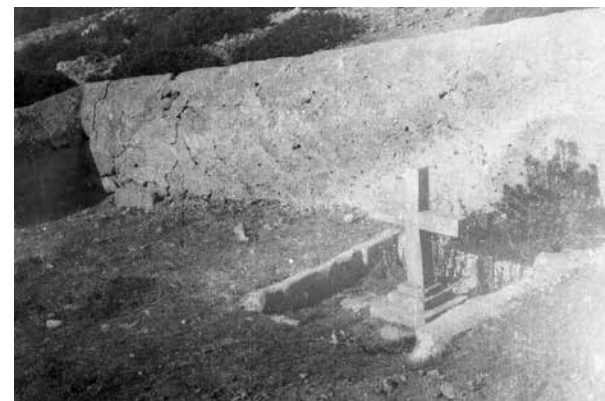

Temps després de sortir del Seminari vaig tenir ocasió, els anys vuitanta, de tornar a Cabrera amb el meu germà i altres amics a passar-hi uns dies per Sant Jaume a bord d'uns llaüts. Record, amb melangia, aquells dies en què ens alimentàvem d'allò que pescàvem, navegàvem entorn de l'illa i romaniem en el port. Aquells dies em retrotreien al campament de quan era al·lot, i dugueren a llum, tot plegat, aquests versos, rememorant els presoners i el castell:

Lluna blanca, blanca lluna
plores encara la solitud i l'enyorança
dels presoners,
homes de França,
que, des d'aquesta illa,
de la mar gelosa filla,
a tu encomanaren
penes d'amor i esperances.

Lluna blanca,
et meravelles quan guaites
els espadats dels déus
del vent i de la mar tallats,
com guarden l'illa
verge i aspriva, que s'obre
acollidora, en un recer privilegiat
que vetlla dalt d'un penyal
un castell encantat
entre la mar i el cel
la mar blava i el cel blau.(3)*

Del castell pegàrem un bot fins al cementiri, un recinte tancat de paret pels quatre costats. La porta era vella, mig espatllada, que no tancava ni obria. Entràrem i vérem la tomba de l'aviador alemany que s'havia estavellat a la mar de l'illa durant la segona guerra mundial. Abandonat i mal cuidat, ermàs d'herbes seques, ni una trista flor, mira, el cementiri de Cabrera, en soledat, dia i nit, la mar i el cel, anhelant l'eternitat. Quan baixàrem pel camí de pols i arena ens entretenguérem a fer un tomb pel portet observant els pescadors que adobaven les xarxes, preparaven palangres... i bevien una copa a l'ombra de la barraca de branques de pi que resguardava la cantina del sol. Em va distreure una nina que es bellugava entre les barques i tafanejava amb els pescadors. Em vaig aturar, com entabanat, per uns moments, mirant-la. Era una nina morena. Fins que em va treure del somni la cridada d'un company: -eh! Pedrito, què no véns? Va! que et deixam ! I, caminant, primer, cap enrere, sense llevar-li l'ull de damunt, vaig partir, llavors, de quatres, tot dissimulant, un poc empegueït.

L'endemà, a migdia, quan sortíem de l'aigua, un poc allunyada del barracó, asseguda damunt les roques, prenia el sol aquella nina. Un poc d'amagat, mentre ens canviàvem i ens preparàvem per dinar, vaig gosar a mirar-la: Duia un banyador negre. Es va aixecar i vaig apreciar el seu cos. Es tirà a l'aigua, per refrescar-se de la calor del migdia, pegà dues braçades i sortí quasi de seguida. Quan s'alçava de la mar, els braços tibats damunt la roca, vaig endevinar, amagats davall el banyador, els turonets dels pits i els mugrons que just naixien. La vaig veure ben tallada, lleugera de cames i braços, els malucs ben proporcionats, les cuixes fermes, la pell tota morena del sol, els cabells negres que li queien, com mar arrissada, per damunt l'espatlla, i els ulls... els ulls, regalimant gotes d'aigua, li resplendien com la nit. Va aparèixer com una visió, que despertà en mi un sentiment nou,

que no coneixia, impetuós. Jo només era un al·lotell. Ella tendria la mateixa edat que jo, tretze, catorze anys. I m'agradava mirar-la, m'agradava molt. El dinar desfèu l'encís.

Pujàrem a Na Picamosques, la muntanyeta més alta de Cabrera, sargantanes arreu, i al far d'Ensiola, que s'endinsa dins la mar cavalcant un promontori que talla un espadat imponent. L'horabaixa, quan baixàrem del far, que el sol ja començava a caure, vaig afinar la nina morena a la mateixa roca, esprement els darrers rajos de sol, amb la mirada perduda damunt les aigües del port. Arribant al barracó, em vaig quedar contemplant-la, com embadalit, sense que ella se n'adonàs. Al cap de poc, s'aixecà, es posà per damunt una tovallola esquinqada de color groc, passà els peus per dins les espartenyas i es posà a caminar. Quan creuava per davant el pavelló, els ulls d'ella i els meus, per un instant es toparen. A mi em donà un tomb el cor, ella continuà caminant. La vaig seguir una estona, amb els ulls, quan s'allunyava, coberta per la tovallola, les passes lleugeres com les d'un aucell, fins que es va trobar en el camí amb mestre Cosme (4*), al qui coneixíem de veure'l rondinant pel Port i pasturant les ovelles, com sempre amb el gaiato a la mà i acompanyat del seu ca negre de bestiar. La nina s'hi atracà, li donà una besada i continuà caminant al seu costat. Els vaig seguir amb la mirada, fins que es perderen de vista, pel camí que du al moll.

L'excursió, emperò, més volguda i desitjada era la volta a l'illa. És una excursió de tot lo dia. Partim del moll, amb el llaüt que pilota el seu patró, embarcats amb un goig que no és de dir. Don Baltasar, no gaire mariner, amb el bavera negre posat, sense collet, s'asseu a popa prop del timó. Els prefectos, vius! que ningú caigui a l'aigua. Sortim per la bocana a la mar gran, i giram a estribord. L'embarcació rep els primers embatols del llevat que esquitxen la coberta i els que hi som a damunt. El timoner, impassible, no s'inquieta. Coneix el vent de llevat i sap que avui és bon temps. És una experiència única navegar vora vora de la costa solcant aquelles aigües d'un blau intens, de les més fondes de la Mar Nostra. Passen per davant els nostres ulls cala Santa Maria, cala Ganduf, Na Miranda... Què és allò que es veu, aquell buit, a la paret de l'espadat? El llaüt no canvia el rumb i s'endinsa dins la roca, que s'obri de bat a bat baix d'una gran volta natural. Som dins la Cova Blava. Es fa el silenci quan ens sentim copats de la màgia del blau. Admiram aquell espai i la meravella del color. El patró emproa la barca cap a la sortida i la manté immòbil, el motor no se sent. Un d'aquells jovenets, camiseta blanca, en Joan Bauzà, es posa dret damunt la taula de proa, un braç estirat agafant el pal de la vela per sostenir-se al vaivé de l'aigua que, a recer del vent, a penes es mou. Bocabadats, tot calla, i la veu trenca l'aire: "*Granaaada! tierra soñada por mí...*" S'escampen les notes de la cançó per la gran cambra marina acarant dolçament el blau de l'aigua fins que cauen les darreres veus i... al·lots! Ara! I aquella al·lotea, fins llavors muda, es tira a la mar blava omplint el coval de crits d'alegria juvenil i d'esquits d'aigua que la claror que s'escola del sol pinta color de cel i blanc. Encara ens eixugam damunt la coberta, quan la testa ciclòpia del Cap Ventós ens mira passar per davant seu. Onades potents aixequen el vaixell passant ran del gran còdol d'Imperial mentre falcons d'Elionor voletegen en cercles entre la mar i els espadats. El patró tira l'àncora per fondejar a una cala on hi ha una platgeta d'arena i pins. És l'Olla, on dinam de l'avituallament carregat en el port i on passam gran part de la jornada, nedant i trescant les voreres de la mar. Un llevatet amable s'acosta a jugar amb les ones mentre gaudim de naturalesa pura. Tota la cala és per a nosaltres, com si no hi hagués ningú més en el món. A mitjan horabaixa embarcam per acabar la volta. Navegam pel Sud de l'illa cercant la banda de Ponent. Passam els Estels (5*) i ben aviat divisam el cap d'Ensiola i el

far, bellíssim des de la mar, dominant els espadats formidables. El Cap Llebeig ens anuncia, ja al capvespre, l'arribada al port, que, amb tota la seva calma, ens dona la benvinguda.

I, a la nit, després de passar el rosari i de sopar, fiesta en el aire en una petita esplanada que hi ha davant el pavelló, enmig de les roques, amb graons per baixar-hi. En aquesta espècie de teatre acomiadàvem el dia amb actuacions a les quals s'hi afegien de gust els soldats destinats a l'illa, tot en gros mitja dotzena de soldats i un cabo amb un oficial al mando, que es feien amb nosaltres. Assistien com espectadors i també contaven acudits i cantaven cançons d'allà on ells eren. La música era la protagonista de la nit, cantant i sonant els instruments duits de casa, acabant el dia amb un cant a la Verge. Imaginau la nit del port, solitari, perdut dins la immensitat de la mar, la volta del cel clavetejada d'estels, les aigües callades, ni una remor, tot fosc, només la llum del petit far que senyala el moll. Dins la fosca s'alcen les veus. La mar escolta:

Estrella del mar,
mi guía del alma que espera en ti.
Madre mía, Madre mía
vuelve tus ojos a mí.
La noche, con su sombra,
envuelve ya la tierra
escóndeme, escóndeme en tus brazos
oh Madrecita tierna.
Estrella del mar...

Madre divina, Madre de amor
Adiós, Señora, adiós, adiós.

Una nit, després de cantar a la Mare de Déu, li vaig demanar al Sr. Orell per parlar amb ell. Jo li tenia confiança, des del dia en què vaig ingressar al Seminari i, al llarg d'aquells primers anys en què l'haviem tengut de prefecto, havia esdevingut un bon amic i em coneixia bé. Ens decantàrem de la resta de companys, que ja anaven a jeure, i ens asseguèrem damunt les roques, a tocar de l'aigua:

-Digues, què et passa?

Encetà, amb un somriure.

No em costà gaire obrir-me. Vaig dir, a poc a poc:

-La nina morena... que ve a prendre el sol, aquí davant, damunt les roques...

Se me va avançar:

-T'agrada?

-Sí. M'agrada. I la mir.

-T'agrada mirar-la i més t'agradarà.

Em digué, amb amabilitat, mirant-me als ulls. I continuà:

-Estàs a l'edat, i és natural l'atracció que sents. No passis pena. És guapa i t'agrada.

Et passarà més vegades en la vida. Pensa que és Déu qui l'ha feta guapa i que és bo que sigui així.

Es returà un moment, mirant l'aigua. I després, enganxant amb el que m'havia dit abans:

-Et passarà més vegades en la vida, aquests anys que venen ara, sobretot. Aviat seràs un jove i desitjaràs estar amb un al·lota, que t'agradarà i que l'estimaràs. Conta-li a l'Assumpta. Ella t'ajudarà. És una bona opció estimar una dona, formar una família. A mi també m'haguera agradat. Però a un moment, dins la meua vida, em vaig decidir per un amor més gran.

És tornà aturar, sense dir res. Al cap d'un instant:

-I aquí me tens, seguint els passos de Jesús. No és fàcil, però val la pena donar la vida com Jesús, ara aquí, a Cabrera, demà, a la parròquia d'un poble, passat demà, a missions, passar per aquesta vida servint els altres, fent el bé... a tothom.

Em volgué tranquil·litzar:

-Aquests anys aniràs d'un enamorament a l'altre. Tindràs ganes d'estar amb una al·lota... Posa't en mans de la Mare de Déu. Fes-te amic de Jesús. Ells aniran amb tu i et parlaran.

Ens quedàrem tots dos en silenci. Llavors xerràrem una estona i comentàrem aquells dies de campament. Es posà dret i em digué:

-La pots mirar, a la nina, agraeix a Déu que sigui guapa, resa per ella, que sigui feliç.

Començàrem a caminar. Es va aturar, per dir-me:

-I pensa que hi ha algo més gran. Vols que resem una Avemària, per anar a dormir?

Resàrem, caminant fins a la porta del barracó, on ens diguérem bona nit.

Vaig entrar sense fer renou. En Bonet, al jaç del meu costat, dormia com un tronc, i el barracó sencer.

Tot té un fi, i, com més bo, més aviat. Arribava el dia del retorn. Era dia de neteja general i de fer la motxilla. Havíem de deixar ben desat el lloc que havíem ocupat, que ningú conegués que allà hi havia estat algú. A la darrera missa hi assistiren, devotament, els soldats que havíem conegut durant el campament: *"Adiós. Buen viaje. Os llevo en el arma"*. Quan el barco amollà amarres i féu enrere cap al mig del port per encarar la bocana, els estadants de Cabrera, com és el seu costum, eren al moll aixecant els braços i movent les mans en senyal de dir adéu. Aquell estol d'al·lots, damunt la coberta, alçàrem a l'aire els capells i moguérem els mocadors a ritme d'havanera, cantant a plena veu *"Adiós con el corazón, que con el alma no puedo..."* El meu cor acomiadà la nina morena que, entre la gent que hi havia al moll, feia volar un mocador blanc sobre els seus cabells negres que onejaven al ventet del port.

Al llevat d'aquells dies del campament de Cabrera tovà el pa d'amistats que encara duren, i fermentaren sentiments que rebliren la meua adolescència. Vaig viure els anys d'Humanitats, abans de començar Filosofia, amb l'empenta de l'esperit de Cabrera: Déu

en el llunyedar i Jesús en el camí de la mar gran per on navegava de la mà de la Mare, tot baix d'una nit estelada.

Pere J. Amengual Bestard

Pasqua de 2020

*****

- (1) La flota que s'hi refugià fou la de Felipe V en 1715.
- (2) Canyaferla. Ferula communis.
- (3) Lluna blanca, blanca lluna. Estiu de 1988. En Xisco, un dels amics, li posà música.
- (4) Fca. Sunyer: Viure a Cabrera. Una illa feta a mida. ed. Moll.1993. Pàgs.83-87. Mestre Cosme és només un de la munió de personatges que l'autora descriu en el seu llibre, una memòria deliciosa de llegir dels anys que ella va viure a Cabrera. Conta des de principis del segle XX fins als anys seixanta/setanta. Dels personatges als que dona vida, nosaltres, que jo recordi, només coneguérem mestre Cosme.
- (5) Els Estells

P.s. Aquest és el darrer escrit de Memòries del Seminari menor (1959-1964).

Vull precisar:

Amb aquestes memòries no he volgut fer una crítica d'aquells anys de formació. No la hi cerqueu, perquè no hi és.

Ha estat la meua intenció descriure aquells anys tal com jo els vaig viure a l'edat que tenia llavors.

Les he escrites pensant en els qui, com jo mateix, passaren uns anys en el Seminari.

No són la història de tots, són la meua història que, òbviament, pot tenir molts de trets en comú amb la d'altres o no coincidir, i esser, fins i tot, molt diferent.

Als que heu tengut l'amabilitat de llegir-les, gràcies. Si vos hi heu reconegut, tant de bo i fins aviat. Una abraçada. Pere.

TESTIMONI

JORDI SOLIVELLAS PERELLÓ

A comanda de Cecili Buele, aquest missioner, per molts oblidat, per altres desconegut, ha tengut l'amabilitat d'enviar-nos una petita, però molt significativa, semblança de la seva vida. La duim a la revista tal com ens ha arribat, veureu que està en castellà i els peus de les fotos, en portugués.

Vos podem afegir, d'altres informacions que hem rebut d'ell, la data de naixement: 26 de outubro 1932. La de l'Ordenação 10 de junho de 1960. Abans d'ingresar al Colegio Mayor Teológico Hispanoamericano, de Madrid, havia estudiat al Seminari de Mallorca. És de Selva.

La Redacció

A pedido de Cecili Buele encamino esta reseña de actividades realizadas en mi función sacerdotal.

Disculpen la narrativa en castellano. En mallorquín llevaría tiempo, pues en los 60 años del Brasil me dediqué plenamente al portugués.

60 AÑOS DE SACERDOTE

Me ordené en 1960 en El Colegio Mayor Teológico Hispanoamericano - Campus Universidad Complutense - Madrid.

De regreso a Mallorca me mandaron dos años de vicario a la parroquia de la Soledad, Palma, siendo rector don Damián Vidal.

Día 11 de febrero de 1962 llegué al Brasil para inaugurar y dirigir el Seminario Diocesano de Sete Lagoas-

Dia de primeira miss(a) Selva.

Minas Gerais. La filosofía pastoral del grupo era total abertura a las personas de las parroquias de la capital y pueblos del interior. Los seminaristas tenían libertad de ir y venir y participar en las actividades pastorales.

El obispo diocesano Don José de Almeida Batista Pereira, aprobaba el trabajo pastoral, reflejo de la acción social del gobierno del Presidente João Goulart- PTB- , partido de los trabajadores- incentivando reformas de base.

En 3 años se hizo una revolución pacífica en la ciudad y pueblos de la región. Esa acción despertó la ira de los ricos y conservadores exigiendo la intromisión de los militares que dieron el golpe militar del 31/03/ 1964. Días después el obispo Don José fue removido para la diócesis de Guaxupé, lejos de Sete Lagoas. El día 17 de abril a las 02, 45 el ejército con carros de combate invadieron el Seminario y llevaron preso a Jorge Solivellas, ante el lloro y desespero de los pequeños seminaristas.(O Cristo do povo. M. (Moreira Alves, Editora Sabiá, 1968, pp.111-115).

Os os netos num restaurante em Belo Horizonte Minas

Motivo de la prisión: Organizar movimientos sindicales de campesinos, de las domésticas y los funcionarios del municipio que recibían poco y atrasado. La organización del grupo de jóvenes Gente Nova y el periódico del mismo nombre que divulgaba ideas de las reformas y de movimientos populares.

La iglesia oficial mandó un obispo diferente de Don José. El Seminario se cerró y yo fui a trabajar en la parroquia de Santa Luzia, donde era rector mi compañero Saturnino Pesquero, juntos continuamos nuestro trabajo pastoral, haciendo movimientos de catequesis de niños, de jóvenes y adultos y construyendo dos escuelas para el pueblo de la periferia y acabando la construcción del templo parroquial.

Junto con mi amigo da vida Pesque(r)o é meu filho Gustavo. Saturnino Pesquero.

En 1967 regresé a mi diócesis- Mallorca- para reflexionar. Me mandaron a la parroquia del Arenal, donde trabajaba con los turistas durante 3 meses.

Con permiso de mis superiores me fui a Madrid para estudiar en la universidad Complutense.

En febrero de 1968, a mi pedido, me mandaron a la arquidiócesis de São Paulo donde fundé la parroquia Cristo Jovem y la de Cristo Redentor en el barrio Lapa de Baixo que se convirtió en el refugio de los brasileiros resistentes al golpe militar con el apoyo del obispo Dom José Thurler. Formamos un movimiento de contestación con más de 100 sacerdotes y religiosos. El movimiento era dirigido por Dom Helder Câmara que cada quince días venía de Recife para encuentros en el convento de los dominicanos de São Paulo.

Día 15 de mayo de 1971, en la misa dominical anuncio que dejaba la función oficial de sacerdote. El 24 del mismo año me casé con Nilce Macedo.

Trabajé en la Pontificia Universidad Católica de Minas durante 37 años, siempre en la rectoría inaugurando varias universidades en ciudades de Minas. Mi trabajo era relacionar trabajo y educación. Este objetivo dirige mi acción hasta hoy. Esta actividad ha sido publicada en tres libros de mi autoría, además de cientos de artículos en el periódico local Jornal Centro de Minas.

En 2005 me jubilé y fui a vivir en Sete Lagoas con la intención de continuar la misión que me hizo escoger esta ciudad. El obispo y sacerdotes me convidan para actividades pastorales. Nunca he dejado de sentirme sacerdote, dando sacramentos y celebrando misas siempre que me pedían y yo quería.

Sete Lagoas, 16 de enero de 2020.

Jorge Solivellas Perelló.

TESTIMONI

CECILI BUELE I RAMIS TORNA AL PERÚ

Ha viatjat de bell nou al Perú, a reviure aquells anys en què l'esperit missioner el dugué allà per primera vegada. Ha escrit un estol de cròniques, de lectura lleugera i entretingudes, com el vol suau del còndor o el córrer de l'aigua per la terra plana, amb un estil molt directe, i moltes fotos, ja ho veureu, dels setanta dies que ha durat el viatge, des de principis de gener fins a mitjan març, just un poc abans que tancassin els aeroports espanyols per mor de la pandèmia que ens té enclaustrats. Justet, però aconseguí aterrar a l'illa. Podeu seguir el seu periple per terres andines i amazòniques entrant al seu blog socrodamon.blogspot.com.

Veureu aquell país, la ciutat, els poblets, la selva, les muntanyes, el gran riu, una cooperativa de producció de cacau, entrareu dins les esglésies i les cases, menjareu allò que els indígenes mengen, anireu, si us ve de gust, a missa i a alguna altra celebració, escoltareu què parlen a les reunions, com viuen la fe els cristians, i guaitareu a les opinions d'en Cil sobre els problemes que afecten a l'església i al món mundial, com ell diu. Tots els dies tenen el seu delit i hem triat, perquè en fasseeu un tast, la crònica de l'u i el dos de febrer, on hi trobareu un llistat dels missioners i missioneres mallorquins que han treballat al Perú, que en Cil escriu de cor i que no podem oblidar; i pujareu al turonet, desert i perdut a la fi de la terra, a resar un parenostro vora la tomba d'en Miquel Parets. Vos quedareu amb les ganes de dur-li un altre ram de roses.

La Redacció

Dissabte, 1 de febrer de 2020. Lima Trobada de Mallorca Missionera, a Salamanca

Coincidint amb el cinquè Vermut dels Primers Dissabtes a Marginalia, que se celebra avui mateix al polígon de can Valero, carrer d'Asival 4, de Palma; coincidint també amb el primer dia del mes de febrer de 2020, gairebé una mesada sencera d'estada meva al Perú; coincidint igualment amb la celebració religiosa de la Presentació de Jesús -vigília de la Candelera-, dedicada a la vida religiosa i consagrada dins l'Església catòlica, roman programada des de temps enrere una trobada de gent mallorquina al Perú, precisament aquí on estic allotjat suara mateix: a la parròquia de «Nuestra Señora de la Esperanza», situada al barri limeny de Salamanca, regentada per franciscans del Tercer Orde Regular de Sant Francesc, el TOR.

Aquest és el motiu principal del meu viatge improvisat i no programat des de la ciutat de Piura fins a la ciutat de Lima - no programat des de Mallorca estant -: assistir com a convidat pel P. Miquel Llompart a la trobada mallorquina que s'acostuma a fer de tant en tant.

Veig que la comunitat franciscana que m'acull al convent del barri de Salamanca, al districte limeny d'Ate, s'afanya a mantenir-ho tot a punt perquè aquesta trobada de mallorquines i mallorquins residents al Perú, programada per al primer dia del mes de febrer de 2020, sigui tot un èxit.

Preveuen l'assistència d'una quarantena de persones, en torn d'una taula col·locada a la terrassa de l'edifici, a recer del sol calent que cau aquests dies damunt Lima, després d'una celebració eucarística a les 11 del matí.

Fris de veure les cares de tota aquesta gent. Em vénen al cap trobades d'altre temps en aquesta mateixa ciutat. Amb el bisbe Teodor Úbeda visitant-nos, per exemple, quan jo hi treballava a la dècada dels anys 70 del segle passat. Fent pinya desenes de mallorquines i mallorquins presents al Perú: a Piura, Trujillo, Cascas-Contumazá, Huamachuco, Santa-Chimbote, Ancón-Lima, Puente Piedra, Delicias de Villa, Manchay Alto-Pachacamac, etc. Indrets on la presència mallorquina esdevé notòria aleshores, hores d'ara molt més reduïda i que ha anat minvant a les totes.

No es pot passar per alt l'edat dels components. Jo en tenia una trentena, d'anys, a la dècada dels anys setanta del segle passat. Suara mateix en tenc setanta-cinc, d'anys. No és ben bé el mateix. A l'actualitat, no sé si n'hi ha cap, de mallorquí resident al Perú, que n'estigui per davall... L'envelliment eclesiàstic mallorquí, llei de vida per a qualsevol organització humana, marca també presències i limitacions, minvant consegüentment el nombre de recursos humans disponibles.

No sé si el recurs persistent a la «pregària per les vocacions religioses i sacerdotals», com acostumen a fer i a insistir-hi certes comunitats catòliques, pot resultar suficient a l'hora d'enfrontar-se a un fenomen d'aquestes característiques i trobar-hi la solució més adient.

Crec que no. Som del parer que calen, també, altres actuacions molt més valentes i agosarades per part de les més altes instàncies jeràrquiques de l'Església catòlica occidental, que assumeix com la meua, perquè l'Evangeli de Jesús pugui arribar a ser difós com cal i es mereix arreu del planeta.

S'han d'arribar a arraconar, crec jo, moltes de les traves canòniques que imposa un celibat sacerdotal més que dubtosament inexistent a l'orbe catòlic. O la negativa masculista a l'ordenació sacerdotal de la dona. O el camuflat i dissimulat reducte d'homosexuals en què roman instal·lat bona part del clergat eclesiàstic. O l'enriquiment cada cop més intens d'arques vaticanes i les seves poderoses i nombroses sucursals escampades arreu del Planeta...

No deix de pregar Déu que ens il·lumini i doni forces, per fer-nos capaços de tirar endavant pel camí que Ell ens marca de debò: el que recorre aquell Jesús que neix en una cova pobra, que passa l'existència vivint dins la més gran de les austeritats, i que mor nu i despul·lat dalt d'una creu. Si Ell és el Camí, la Veritat, la Vida, no sembla que vagi per aquí la nostra Església!

Aquest dissabte, el primer del mes de febrer de 2020, em fa molta d'il·lusió retrobar-me amb la gent de Mallorca que enguany es reuneix a cals franciscans de Salamanca, coincidint amb aquest dia en què em trob a Lima.

Repasant fotografies, m'adon que no són poques les persones que, en algun moment de les cinc dècades passades, durant el darrer mig segle, s'han fet presents a qualche convocatòria semblant de Mallorca Missionera al Perú.

Em ve a la memòria el record de noms i llinatges d'alguns capellans diocesans que han treballat al Perú durant algun temps de les seves vides: Anselm Álvarez, Bernat Martorell, Bernat Pou, Carmel Bonnín, Ferran Bonnín, Eugeni García, Guillem Muntaner, Jaume Muntaner, Jaume Santandreu, Jaume Serra, Joan Bestard, Joan Bauçà, Joan Darder, Joan Parets, Joan Riera, Mariano Cortès, Mariano Moragues, Miquel Fernández, Miquel Nigorra, Miquel Rosselló, Miquel Amengual, Miquel Mulet, Miquel Company, Miquel Febrer, Miquel Bestard, Miquel Parets, Mateu Ramis, Paco Ramis, Paco Suárez, Pere Barceló, Pere Llompart, Pere Fiol, Pere Fons, Tomeu Morey, Toni Mateu, Tomeu Tauler, Toni Ramis, Tomeu Bennàssar, Tomeu Vaquer, Toni Vera, Vicent Tur...

També d'alguns Franciscans del TOR que hi he conegut i tractat d'alguna manera: Sebastià Ramis, Nadal Fluxà, Gabriel Genovart, Miquel Llompart... Franciscanes Filles de la Misericòrdia: Catalina Vallespir, Conchi García... Terciàries Trinitàries: Dolores Fernández, Maria Quetglas, Margalida Juanico, Maria Alcázar... Germanes de la Caritat de sant Vicenç de Paül: Antònia Mas, Carme Fernández, Isabel Rosselló, Isabel Duran, Jerònia Gornals, Joana Santandreu, Mercedes Bonnín, Margalida Colmillo, Rita Sastre... Agustines de l'Empar: sor Maria, sor Esperança, sor Francisca, sor Puri, sor Antònia Rosselló, Hna. Carlota...

Són els noms que em vénen al cap, sense haver-m'hi aturat gaire a pensar-ho. Segurament no hi són tots i me'n manquen alguns. En realitat, som moltíssims els mallorquins i les mallorquines que durant aquests darrers cinquanta anys ens hem posat a treballar, des de l'Església catòlica, com a agents de pastoral actius en alguna de les contrades peruanes per un cert temps.

D'una manera o una altra, tots duim ben marcat en les nostres vides el nostre pas pel Perú.

Arribada l'hora de la trobada, són les 10:45 h i el P. Miquel Llompart em crida perquè acudescui a la sala on ja han arribat alguns dels assistents. Abandon la cambra on estic allotjat i em dirigesc cap a una de les moltes sales de reunions que aixopluga aquesta instal·lació franciscana.

En entrar-hi, hi distingesc moltes cares conegudes i altres que em resulten noves. No és estrany. N'hi ha que pertanyen a congregacions religioses diverses - Agustines de l'Empar, Franciscanes Filles de la Misericòrdia, Germanes de la Caritat, Terciàries Trinitàries -, provinents de llocs distints, tant del Perú com d'altres països d'Amèrica Llatina - Bolívia, Guatemala, Hondures, Mèxic -.

Tots tenen qualque cosa a veure amb Mallorca Missionera. Des de Mallorca, s'hi fan presents dues representants del Consell General de les Germanes de la Caritat -Antònia Sastre i - i un capellà diocesà amb doble nacionalitat espanyola i peruana, mossèn Eugeni García.

El P. Miquel Llompart duu la batuta i informa sobre el programa de la jornada, consistent en una missa a l'església parroquial, amb homilia feta per un representant de cadascuna de les congregacions religioses assistents; una trobada per compartir experiències i vivències; i un dinar de paella valenciana a la terrassa de l'edifici.

Totes tres activitats resulten del tot profitoses.

La missa de la Presentació de Jesús, centrada en la Llum que representa i escampa la seva presència salvadora, se celebra en un clima de pregària profunda, sentida i sincera per part del bon grapat de centenars de persones que assisteixen a l'església.

Quatre concelebrants encapçalen la processó d'entrada, seguits per la quarantena de membres de les diverses congregacions religioses portant el ciri encès (que s'apaga al pas per davall l'aire condicionat del recinte...)

En arribar l'hora de l'homilia, el P. Miquel convida un/a representant de cadascuna de les congregacions presents a dir-hi la seva durant un minut. Cosa que també fa dirigint-se a n'Anselm Álvarez i a mi mateix, com a laics i sacerdots alhora.

Acabada la missa, passam a la sala espaiosa on cadascú hi pot aportar allò que consideri pertinent. En prenc algunes imatges i, també algunes notes.

Les Germanes de la Caritat expliquen la seva presència a Delicias de Villa, Manchay, Pachacamac, amb l'ampliació del projecte educatiu que les porta a ampliar-ne la guarderia.

La representant de les Agustines assenyala que treballen en tot quant es presenta cada dia als pobles on viuen. Remarca com a fet singularment significatiu que, en ocasió d'acudir al Penal on visiten i tracten presos que han conegut directament la labor realitzada per mossèn Miquel Parets el temps que s'hi dedicà, valorada per ells com la d'un sant veritable, li fan a saber que, un cop sortits del Penal, ajuden en la catequesi i la distribució eucarística, havent-s'hi operat en ells una veritable conversió transformadora. Parlen també de «Rayitos de Esperanza» per a infants malalts de càncer. Grups d'oració, jardins, menjadors a Magdalena del Mar i a Trujillo. Ja no a Cascas, que han hagut d'abandonar, per manca de vocacions. Manifesten les ganes de mantenir trobades com aquesta més d'una vegada a l'any.

Les Trinitàries, que treballen a Puente Piedra, Ancón, El Rescate, Guatemala (en zona quechí, compartida amb MMSSCC), manifesten que acompanyen la labor evangelitzadora amb tasques d'educació i formació de dones. També a El Alto de La Paz, a Bolívia «Haremos Camino» en aimara. Favorables a realitzar missions compartides amb altres congregacions religioses. Valorant com a molt positiva l'experiència de vida religiosa al costat dels presos, els exclosos, els ignorats, abandonats per les famílies, tirats a l'interior dels penals. Impulsen escoles d'acció conjunta, on la gran majoria de les religioses són mestres de carrera. Parlen d'Ayné Perú Trinitàries, de l'Agenda Llatinoamericana que difonen.

En la seva intervenció, el bon amic i antic company de tasques pastorals realitzades a la parròquia del «Señor Crucificado de Santa», a la prelatura de Chimbote, Anselm Álvarez – que s'hi fa present en companyia de la seva esposa, n'Elvira Calmet -, manifesta que ja està jubilat. Així i tot, ha animat durant alguns anys un grup d'ancians, persones majors que acudeixen a la parròquia i els ajuda en tot allò que pot i sap.

Les Franciscanes exposen que s'han hagut de dedicar a obrir espais de treball propis pastorals i socials, davant les dificultats que troben massa sovint en els intents d'integrar-se dins tasques parroquials massa poc favorables. Esmenten el projecte «El Milagro» amb el qual pretenen ajudar a impedir l'entrada en el penal d'aquells infants que tenen dificultats per créixer en ambients normalitzats de convivència social integradora. Apunten al problema que comporta l'atenció que volen dispensar als «vençolans» que ningú no vol.

Des de Mallorca arriba i es llegeix whatsapp de na Cati Albertí, de la Delegació de Missions, qui saluda i abraça tots els assistents, desitjant que tothom gaudeixi de la celebració d'aquesta jornada de Mallorca Missionera, coincidint, diu, amb el viatge que ella realitza a Terra Santa.

Durant la seva intervenció, n'Antònia Sastre que també fa part de la Delegació diocesana de Missions, convida tothom a intercomunicar l'alegria d'haver-se lliurat a tasques missioneres, fent-hi veure la necessitat que té Mallorca avui dia de rebre'n testimoniatges vius i directes.

Parla Fede, un jove menorquí de Maó que ja duu uns anys treballant a Pachacamac fent suport a un grup de joves amb dificultats de tota casta, animant el projecte «Casa Vida».

Resumint les intervencions, el P. Miquel Llompart proposa d'elaborar projectes conjunts per a Mallorca Missionera a fi d'assabentar-ne la comunitat diocesana de Mallorca i fer que se'n coneguin cada vegada més els detalls de cadascuna de les actuacions missioneres per part dels membres presents en la reunió.

Informa que Huamachuco ja compta amb un prelat nou, un mexicà de la provincial TOR, de nom Benjamín. Proposa fer una publicació sobre projectes de les distintes congregacions missioneres al Perú.

Quan em demana de dir-hi la meua, davant les 29 dones i els 7 homes presents a la reunió, no puc deixar de dir que em sent molt agraït a l'oportunitat que se'm dona de dir-hi quatre paraules en un minut: don gràcies a Déu i don gràcies a tots els assistents per haver-me concedit l'oportunitat de gaudir d'una trobada tan enriquidora com aquesta, on es pot assaborir el bon gust d'una bona feina ben feta per part d'una bona gent que no cerca altra cosa que contribuir a la millora en les condicions de la vida de la gent més pobre. Que Déu ens beneeixi, per continuar-ne la tasca.

Durant aquesta trobada de Mallorca Missionera, contact directament amb mossèn Eugeni García, un dels pocs que em pot orientar eficientment per aconseguir d'arribar fins a l'indret on reposen les restes del bon amic i antic company de tasques pastorals missioneres, tant a Burundi com a Perú, el santamarier mossèn Miquel Parets.

M'he compromès amb la seva família i amistats mallorquines a portar-li un ram d'una dotzena de roses roges que li vull dur com més aviat millor.

Quedam que hi anam demà, diumenge, 2 de febrer. Ha de passar a cercar-me per aquí on som ara, a les 9:30 del matí. En el seu vehicle, em dur fins al «cerro perdido, en las inmediaciones de Huarochirí, distrito de Jicamarca»...

Diumenge, 2 de febrer de 2020. Lima

Festa de la Candelera: vora les restes de mossèn Miquel Parets

Avui, per a mi, ha estat una de les jornades més emocionants d'aquest viatge meu al Perú 2020: la retrobada, molt sentida molt profundament, amb les restes mortals del bon amic meu santamarier, mossèn Miquel Parets i Serra, - considerat un sant entre la població reclosa als penals de Lurigancho i de Castro Castro, a la capital del Perú -, amb qui he compartit tasques missioneres al Burundi i al Perú, durant un bon grapat d'anys de la nostra existència com a capellans diocesans mallorquins missioners.

Descansa per a sempre, enterrat baix terra, eixuta per la força imparable d'un sol tropical, a un recinte situat molt a prop de les barraques més humils que s'aixequen a la contrada: al centre d'Espiritualitat i Santuari Sant Martí de Porres, diòcesi de Chosica, província de Huarochirí.

He passat un guster de poder resar-hi, com qui diu a cau d'orella amb veu ben forta, un parenostre en kirundi... li he depositat un ram d'una dotzena de roses roges, en nom de tots els seus amics i familiars mallorquins... i li he pregat que ens ajudi, des d'allà on és ara, a viure com ens cal, a nosaltres, aquí on som ara, sempre fidels al Crist de l'Evangeli...

Ho he pogut aconseguir, gràcies a l'ofertament del bon amic, conductor i guia per paratges inhòspits de Jicamarca, La Media Luna, Villa del Sol, Huarochirí, mossèn Eugeni García i Julià, l'única persona capacitada en el món mundial per endur-m'hi, per paratges tan desolats i poc transitats per mi...

Li don moltes gràcies a Déu, per aquests moments viscuts tan intensament en el millor lloc que li podien donar a mossèn Miquel per descansar per a sempre: a prop de la gent més pobre i marginada del Perú, dalt d'un pujol entre centenars de pujols, no ja coberts de verdor com al Burundi, «el país africà de la mil i una colines verdes», però sí reverdits amb la plantació amorosa d'arbres i plantes que creixen de manera miraculosa al seu voltant, en ple desert peruà on mai no hi plou... fins i tot ametlers que fan ametles...

Gira amahoro, muvyezi dukundana, Patiri Mikaeli! Hamwe n'abandi patiri bose twakoze tumwe mu Burundi, kandi mur'iPeru nyene. (Viu en pau, bon amic meu estimat, mossèn Miquel, juntament amb tota la resta de mossens mallorquins que han treballat infatigablement al Burundi i al Perú).

MN. SEBASTIÀ SALOM i MAS RECORD I ADMIRACIÓ PER UN IGUAL - SUPERIOR

Parlar d'en Sebastià Salom no és difícil, tant si n'ets amic com si n'ets contrari. No és una diana que es mou, fugissera, que surt i s'amaga segons sigui l'escopeter que té a davant, un 'entrambasaguas'. Escric des dels ulls i el cor. El 1954 entrarem al Seminari Nou. N'hi havia cinc que teníem 10 anys, entre els quals ell i jo. I em Bartomeu Tauler que encara li faltaven unes setmanes per arribar-hi.

El curs 1966-1967 el passàrem també amb un grapat de mallorquins, menorquins i eivissencs, catalans i pràcticament de tota Espanya. A La Cardosa (Comillas – Santander) els illencs ens fèrem més amics i ens obrirem als de qualsevol província espanyola o país sudamericà. Aquesta pluralitat d'alumnes, també de professors i tendències ens ajudà a destriar el fonamental de l'accessori, l'obediència i la llibertat, sospesar les opinions i no deixar-te dur per la inèrcia. En Sebastià i jo i altres comillesos agraïm la formació rebuda allà.

El dia de Pasqua de 1967 (26 de març) ens ordenàrem onze de preveres a la capella de la Ponti(ficia) de la Universitat de Comillas (Santander). Una selecció nacional, 11 titulars. Aquest fet que els dos recordàvem sempre, any rere any ens uní encara més. Entre nosaltres ens deiem 'germans bessons'.

Des del començament de la nostra coneixença puc dir que en Sebastià era un home, un home de veres i sencer. Ni la sotana, l'esclavina, el faixí i el bonet dels que ens revestí el que seria bisbe Miquel Moncadas, podien enganyar ningú. El seu caminar era un poc malgarbat, mans i cames es movien amplement, però sabia sempre on volia anar.

A una trobada de condeixebles comillesos de fa dos anys va colpir a tots la serenor, força i enteresa que desprenia en Sebastià davant la seva malaltia. Traspua el que era.

Ja al Seminari he dit que era normal (ho dic en positiu), tirant a millor 'in crescendo', inquiet, treballador, clar i directe, de bon humor, músic, assenyat i el que ara es diu 'obert'. No s'arrufava davant els obstacles, com un cavall ben entrenat per una carrera d'obstacles.

Ha tingut alguna dificultat pels llocs on ha passat. Jesús també en tingué i ens va anunciar que ens en deixava per nosaltres. La primera que record foren les 'Completes de Sa Pobra'. Encara es mantenen les del rector Sebastià Salom i Pere Llabrés. La seva preparació intel·lectual i pastoral i el seu caràcter el duia a conclusions ràpidament i clarament. El poble és més lent a digerir els canvis. La seva meta sempre era el bé del poble, acostar-lo més a Déu i als germans. Home del Concili Vaticà II, que l'estudià a fons i tractà d'aplicar-lo. Sofria amb les reculades, vacances i espais en blanc que han deixat el Vaticà II més per a historiadors que per a pastors.

He de dir que mai li hagués aconsellat a Sebastià de fer els estudis per a Diplomàtic Vaticà. No era el seu lloc.

En el seu primer nomenament (reia quan ens ho contava anys després) veié de manera directa com també els bisbes a vegades 'obeeixen' a la Santa Seu amb llibertat. Quan

Roma el dispensà de l'edat (li faltaven 14 mesos pels 24 anys) escrivia que en el primer nomenament no l'enviassin a un lloc tot sol sinó amb un rector experimentat i exemplar. Primer sobret blau rebut de la Cúria mallorquina, vicari 'in cápita' del Port d'Andratx. Just a l'enrevés.

Missioner de cap a peus, i ho dic sense cap retòrica. Llegir-te, escoltar-te o també a altres missioners de Burundi és una gràcia, és retornar a la frescor de l'Evangeli i de les primeres Comunitats cristianes que no eren immaculades però que bastants hi perdien i perillaven fent-se cristians.

En un punt on sobresurt en Sebastià nostre par damunt gairebé tots: va ser un capellà que mai no va voler fer carrera. En tres períodes que sumen més de catorze anys a Burundi (Àfrica), Vicari Episcopal, Secretari de Pastoral, Rector d'Inca, de sa Pobra, de Santanyí i de Porreres.

Es comunicava millor amb la gent del carrer quan parlava en públic o de tu a tu i quan escrivia que en la vida corrent. La seva excel·lència crec que era evident quan la gent veia i comprovava com era, home sencer, sincer, creient en Jesucrist a qui sempre volgué mostrar i cercador d'una Veritat sempre més gran.

La darrera vegada que ens vérem me varen colpir unes paraules teves. Et quedaven 22 hores de vida. Ens tenies devora a Jaume Sancho i a mi. I em digueres com estava l'organització de la presentació d'un llibre a Campos. I m'explicaves el perquè. Només et quedaven hores de vida i no volies deixar cap punt escapat. Admirable, Sebastià.

No només sabia torejar sinó agafar el toro per les banyes: veieu i escoltau el que digué en el comiat de Porreres i abans, quan s'acostà a una taula que recollia firmes per treure'l de rector i amb la seva rialla, intel·ligent i pilla, els demanà per signar la carta i ho va fer.

Mallorca i el seu clergat ha mostrat l'afecte i l'admiració per en Sebastià Salom i Mas, prevere, en el comiat i funeral a Campos i a Porreres. Tots els que qui agraïm i estimam la teva vida varem quedar satisfets al teu poble i a la teva darrera parròquia.

Recordar-te i llegir-te serà un regal de Déu, dels teus pares i teu. Moltes gràcies, Sebastià.

Joan Darder i Brotat

A REVEURE, SEBASTIÀ!

Si cerquem en el diccionari (tant a l'Alcover-Moll com al de l'Institut d'Estudis Catalans) la paraula „denou“, trobareu que, usada com a substantiu masculí significa „accident inesperat i desgraciat“. Usada com a adjectiu numeral, en canvi, equival a „dinou“: „divuit més un“.

L'any 19 (2019) ha estat un mal any per al curs dels „modèlics“: hem tengut dos „denous“ molt sensibles, dues baixes molt lamentables. Primer fou el „benjamí“, Tomeu Tauler, i a mitjan desembre un altre dels més joves, Sebastià Salom, nascut també el 1944 i jubilat recentment.

Amb tots dos vaig tenir una relació especial: tasques pastorals a nivells d'arxiprestat o de rectors solidaris, reunions del Col·lectiu de Preveres de la Part Forana, excursions de l'Estol Vidalba, etc. Els meus contactes amb en Tauler queden prou expressats en la ressenya publicada al núm. 51 de „Modèlics...“

Amb en Sebastià Salom, potser la relació més propera foren els dos anys en què coincidírem a la Universitat de Comillas (cursos 1965-67) i els dos primers anys de tasca parroquial (1967-69) a l'arxiprestat de Ponent: ell al Port d'Andratx i jo a Peguera, fins que va partir per primera vegada cap al Burundi com a missioner. Posteriorment, durant les seves profitoses estades a Mallorca, tinguérem relacions pastorals més esporàdiques, fins que ens tornàrem retrobar per devers la comarca de Migjorn per espai d'una sèrie d'anys.

Però a més d'itineraris pastorals compartírem també algunes curolles, especialment de caire musical: ell com a mestre experimentat i jo com alumne de primària. Record que en diverses ocasions m'ajudà a transcriure la partitura de qualche cançó forana a la qual m'havien demanat que hi adaptàs una lletra o traducció, de cara a enriquir el nostre cantoral diocesà.

De la seva pletòrica sensibilitat musical, puc dir que en vaig treure especial profit en dues ocasions. La primera, relacionada amb el DVD que acompanya el meu llibre „Sons de Mallorca“ (2009), on ell fa una pedagògica exhibició de funcionament instrumental a través de l'orgue „boscà“ de Santanyí.

La segona ocasió va lligada al meu darrer llibre, „Versos per cantar“ (amb 3 CD. 2018), en el qual s'inclou una sintètica i substanciosa introducció d'en Sebastià. També intervingué personalment, amb paraules i cançons de mostra, en alguns actes de presentació del llibre: a la basílica de Sant Francesc de Ciutat, dia 13 de desembre de 2018, i a l'Escola de Mallorquí de Manacor, dia 22 de març de 2019. Sempre estava disponible per donar una mà (o totes dues) allà on pogués ser útil, per la qual cosa li estic profundament agraït.

Una altra característica destacable d'en Sebastià m'atreviria a dir que era el seu sentit de l'humor i la seva retentiva per evocar i treure el suc a anècdotes jocosos de la seva vida. Record haver-li sentit contar, per exemple, que durant l'adolescència, quan va pegar una gran crescuda i se sentia pollastrell, sa mare encara el feia anar en calçons curts, malgrat les seves protestes. L'argument definitiu de cara a la „posada de llarg“ s'esdevingué

un dia en què, passant per un carrer de Campos, el seu poble, es topà amb un grup de nins juganers; reparant aquelles cames llargues i peludes, un d'ells comentà:

-- „Eh, mirau: un futbolista!“

Un altre episodi que voldria destacar, perquè en som coprotagonista i el comentarem qualche pic, és el següent:

Durant la nostra estada a Comillas, un vespre mentre davallàvem a sopar em va deixar la clau de la seva habitació per anar-hi a cercar un treball, dient-me que la podia deixar en el pany, com s'estilava altre temps pels pobles de Mallorca. Així ho vaig fer. Ja en el menjador, vaig veure en Sebastià d'enfora, assegut a una altra taula. Com que sempre he tingut debilitat per jugar amb les paraules, vaig cridar un condeixeble nostre peninsular, un tal Martínez Rubio, que feia de „fàmul“, i li vaig fer aquesta comanda:

-- „Por favor, dile a Salom que la clave está en el paño“.

Ell em mirà tot astorat, però va transmetre literalment el missatge. En Salom es posà a riure i li donà les gràcies, deixant-lo encara més bocabadat. I encara hi deu estar.

Tots aquests records han vingut a fer-me companyia durant la quarantena de reclusió obligada i solitària per evitar el contagi del blasmat coronavirus. A força de donar-los voltes, vet aquí que l'altre vespre, no sé si d'adormit o de despert, vaig tenir un somni ben expressiu:

En Sebastià es presentava cantussejant al portal major del cel amb un posat molt auster, sense ornaments litúrgics, ni corbata, ni mudada de festa, vestit només amb una camisa i calçons curts. S'acostava a les portes, i... toc-toc!

Des de darrere el taulell de la recepció celestial, ressonava eufòrica la veu de sant Pere:

-- „Endavant, futbolista! La clave está en el paño!“

Pere Orpí Ferrer

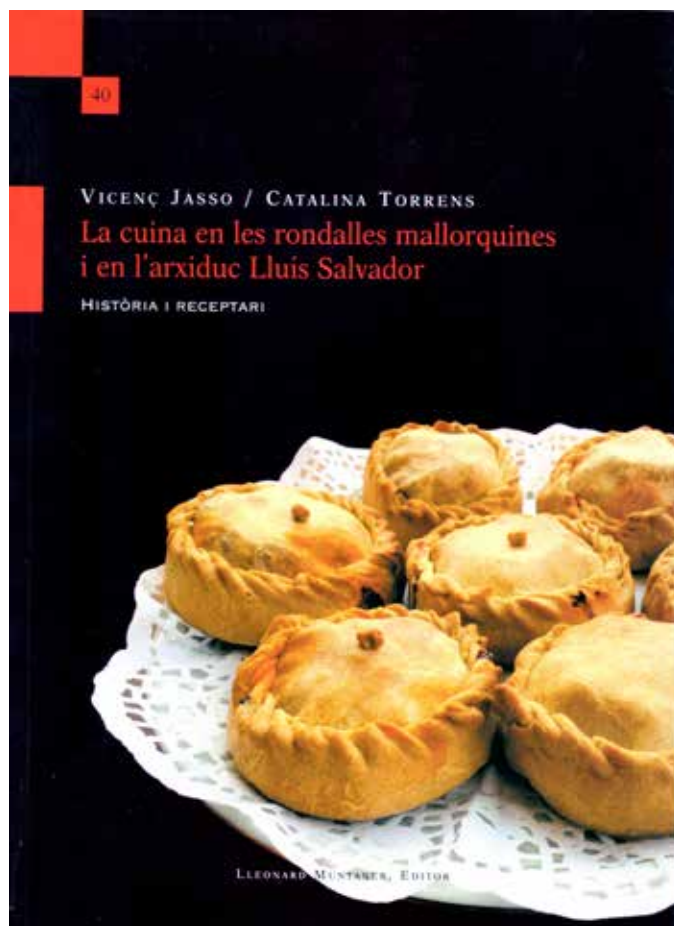
Cala Rajada, 23 d'abril de 2020

(Dia del Llibre)

Ressenya biogràfica de Vicenç Jasso Garau

VICENÇ JASSO GARAU. (Palma, 1934) diplomad en ciències eclesiàstiques, mestre de primera ensenyança i doctor en filosofia i lletres (pedagogia). Feu el batxillerat a l'Institut Ramon Llull i va estudiar al Seminari de Mallorca. Exercí l'ofici pastoral a Biniamar i a Selva. Obtingué el títol de mestre amb accés directe al cos de professors d'EGB. Cursà la llicenciatura en filosofia i lletres (secció de pedagogia) a Palma. A la Universitat Central de Barcelona presentà la tesi de llicenciatura (*Un estudio en antropología de la educación. El caso de las rondas mallorquines de Mn. Antoni Mª Alcover*), seguí els cursos de doctorat i defensà la tesi doctoral *Cultura y educación. Un estudio en antropología cultural. La transmisión de los sistemas culturales a través de los cuentos populares*). Va exercir la docència a diversos centres d'educació primària, a l'Escola de Magisteri i a la Facultat d'Educació de la UIB. És autor de diverses obres de temàtica pedagògica i etnogràfica. Juntament amb la professora Catalina Torrens Vallori, ha publicat *L'entorn natural i el medi cultural a les rondalles mallorquines*; *Fantasia. Realitat. Il·lusió. El sorprenent encís educatiu de les rondalles mallorquines*; *Les rondalles mallorquines. Identitat i etnografia*; *La religiositat popular en les rondalles mallorquines*; *Les rondalles mallorquines*; i *La cuina en les rondalles mallorquines i en l'Arxiduc Lluís Salvador*.

Va morir a Palma el passat dia 4 de març.

Jaume Gual

Homilia a la Missa exequial per Vicenç Jasso Garau

La Real, 5 de març de 2020

Jn 14,1-7

Ens hem reunit per a una celebració cristiana de la fe, en la qual el centre és el Crist Resuscitat, que, com acabam de proclamar-ho, ens convida a tots.

En aquesta celebració hi som, perquè recordam el nostre estimat Vicenç Jasso. Especialment hi són la seva esposa Catalina Torrens Vallori, la seva filla, el seu fill, els familiars i amics.

La proposta de Jesús

Jesús ens ha repetit que els nostres cors s'asserenin. La seva Paraula és la definitiva, i tots som convidats a escoltar-lo i a obeir-lo.

Som a una celebració de la vida i per a la vida.

A més de Jesús, també el nostre Vicenç ens convida a la serenor i a la pau. Fa qualche setmana que ell i na Catalina em van cridar, per celebrar els sagraments de la penitència, de la unció dels malalts i de l'eucaristia.

Si qualche cosa va ser manifesta durant aquelles senzilles i entranyables celebracions, va ser la pau, la serenor per sentir-se en les mans del Pare, que ens mostra Jesús.

La manera de viure que el va distingir l'havia ajudat a preparar-se per al trànsit de la vida experimentable a la invisible que esperam.

La seva tasca científica el va conduir vers la saviesa popular, ancestral, que és el de la creativitat del nostre poble, manifestada en les rondalles. És una saviesa profunda, imaginativa, i, ensems, molt humana. Per això, també prepara per a assolir la saviesa divina, que és la d'esperar la nova vida, després de la mort, amb gran pau.

Nosaltres, seguint la Paraula que hem proclamat, i que fins al darrer moment ha viscut el nostre germà, recollim el missatge de Jesús: "Perquè estigieu on jo estic".

El cristià és aquesta persona fràgil, som aquesta persona fràgil, que en aquesta pàtria nostra viu per a la justícia, per a la igualtat, per a la solidaritat, i es posa en les mans del Déu bo.

És el que he recollit de la boca d'en Vicenç, i de la seva esposa. Ho he recollit del seu missatge, que traspua el seu llibre: Com vaig viure el nacionalcatolicisme a l'escola pública i al seminari (1939-1975).

Viure amb esperança i lluita constants, omple dia a dia la nostra vida, i la prepara per a la pau del trànsit d'aquesta vida que palpam a la que anhelam, esperam i preparam, i que durarà per a sempre. La religiositat en les rondalles mena per aquesta senda. La lluita mai no s'acaba en la terra; però prepara per a l'eternitat en la pau del Déu viu.

Al llarg dels nostres dies ens enfilam de moltes maneres, per la carabassera, és a dir, pels fràgils quefers humans, en la família, en la professió, els qui la poden exercir, i amb dolor els mancats de treball. Cada dia esdevé un repte, que, amb l'ajut de la mà del Déu bo, arribam a superar. En definitiva, Ell és sempre a favor nostre, mai en contra de cap persona. I és ell que ens va pastar, el que ens espera, perquè ens ha d'acabar, omplint-nos de felicitat.

Tot això no ho acabam de veure, però pertany a la fe cristiana en un Déu més creatiu que la imaginació de tot un poble.

Jesús, l'home nou, que ens convida a la vida nova, és el que ens ha reconciliat

El nostre germà Vicenç, durant uns anys, va servir el ministeri d'evangelitzar i de reconciliar, experiència que li ha ajudat a viure el que havia predicat.

En efecte, Crist ens ofereix la pau i la serenor, perquè és el gran reconciliador.

Crist no ensenya solament una doctrina, sinó que entrega la vida per mostrar com aquesta predicació transforma radicalment la persona humana, perquè l'allibera del pecat, del mal.

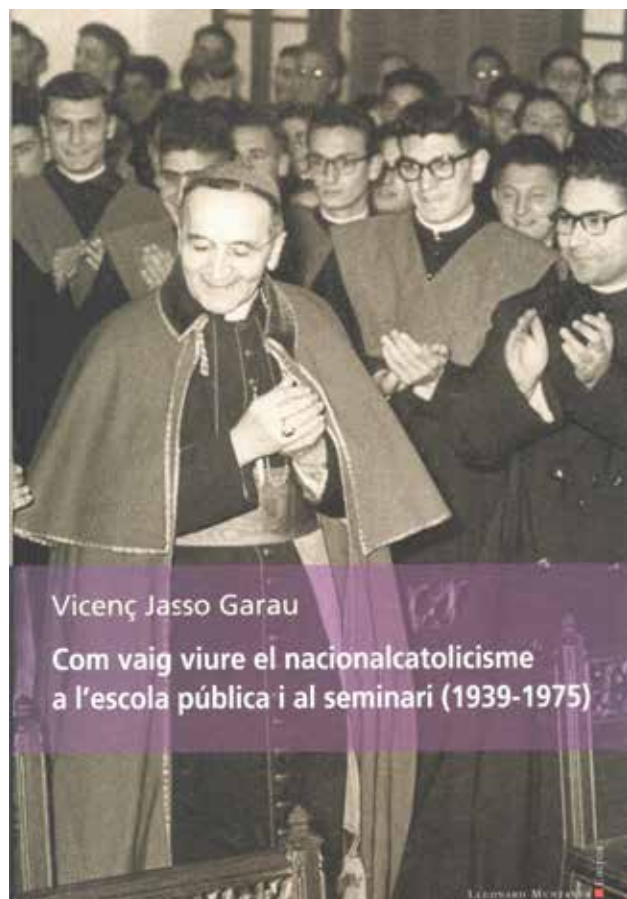
Aquest alliberament que rebem ens fa persones noves. És cert que no ho experimentam, al menys normalment, però ho creim fermament, i així entrem dins nosaltres, en les més fonses profunditats, i perdem la por, perquè el Redemptor ens mostra les seves mans, els seus peus i el seu costat traspassats per amor.

Aquesta seriositat i aquesta radicalitat de l'amor del Fill de Déu és capaç d'alliberar-nos de la por, i ens acosta a Déu Pare, des de la serenor de la fe, de la qual ens ha parlat el pasatge de l'Evangelí que hem proclamat.

El redimit és el que perd la por davant el que ens supera, davant el transcendent, davant l'absolut, que per al creient cristià nom Pare.

Que, amb aquesta fe i esperança continuem aquesta eucaristia, en la qual continuam les darreres celebracions que fèrem amb el nostre germà Vicenç.

Que seguim demanant confiadament perdó de les seves mancances, i que en demanem també per les nostres, amb semblant seguretat que serem reconciliats.

Vicenç Jasso Garau

Com vaig viure el nacionalcatolicisme a l'escola pública i al seminari (1939-1975)

Que demanem que el seu testimoni segueixi viu en la nostra terra, a la seva família, a la Universitat, en el món de l'ensenyament, i en tots nosaltres, que seguirem llegint les rondalles.

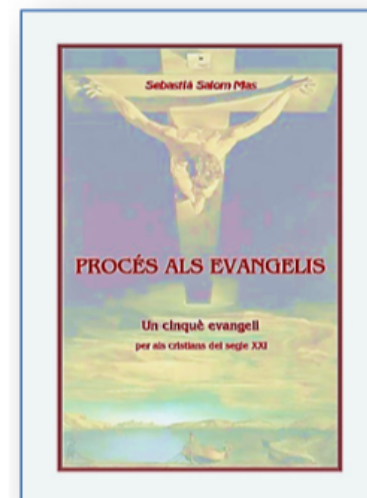
Que amb el seu record, perseverin en nosaltres les ganes de ser feliços, ja en aquesta terra, i que tinguem el coratge de deixar-nos estimar per Jesús, que ens prepara una estada, i que, amb la força del seu Esperit, ens ajuda a cada dia fer més justa aquesta terra, perquè esdevingui una casa humana per a tothom.

Que les ganes de ser feliços ens empenyin a treballar ja ara per a la felicitat de tothom, i que en Vicenç intercedeixi davant el Pare per a tots nosaltres.

Que al Cel sia. Que puguem pregar molts anys per ell.

Josep Amengual Batle,
missioner dels Sagrats Cors

He llegit ...

HE RE-LLEGIT *moltes vegades*

PROCÉS ALS EVANGELIS

Un cinquè evangeli per als cristians del segle XXI

Sebastià Salom Mas

MODÈLICS i modelicons. Publicacions extres. Gener 2007

Jaume Sancho Gili

Aquesta és una obra "no teològica" d'en Sebastià que conté molta Teologia, d'aquella teologia vital que sempre volgué cultivar el nostre amic: aquella teologia que acosta Jesús i el seu evangeli a l'home d'avui. És una obra "menor" en el sentit que no és una obra d'especulació científica sinó una mena de "ficció literària" –novel·lada, si es vol– que ell ens volgué donar als amics com a regal dels Reis aquells primers dies de gener del 2007.

És una obra curta (73 pàgines en A5) que jo mateix vaig editar a ca-nostre amb la mateixa presentació que sempre hem donat a la nostra revista. Demés està també en format PDF.

Deixau que sigui el mateix autor que us parli de la intenció i el contingut d'aquest escrit:

"Aquest llibret pot semblar, a primera vista, un atreviment inútil. Perquè a un especialista en Sagrada Escriptura, o també a un creient il·lustrat, interessat per conèixer amb més profunditat els evangelis, possiblement li caurà de les mans, perquè no li aportarà noves dades ni hi trobarà un estudi documentat.(...)"

Aquest llibret només pot interessar a un cristià que ja coneix els evangelis, que continua llegint-los o escoltant-los, que té fe i al mateix temps té dubtes de fe, que es qüestiona moltes coses sobre la veritat dels evangelis i sobre la interpretació que n'ha fet o en fa l'Església.(...)"

La ficció literària de fer parlar els mateixos protagonistes em va venir de la relectura d'un llibre de Khalil Gibran, titulat Jesús, el hijo del hombre. La idea de convocar-los a declarar com si es tractàs d'un judici o d'un procés, sí que és meua. Del contingut de les seves declaracions hi ha una mescla d'idees meves i d'altres coses agafades d'aquí i d'allà, però de moltes d'elles, com que ja les he assimilades com a cosa pròpia, ja no en sabia dir la procedència. En conseqüència, he optat per la solució més fàcil, que és la de no citar autors, i això per diversos motius: primer perquè faria moltes omissions injustes, també perquè em suposaria molta feina, i sobretot perquè mostraria massa el llautó de la meua pobra documentació."

Possiblement aquesta petita obra del nostre amic sigui la primera que pugueu trobar en una secció nova que he proposat obrir dins la pàgina web de AMICS DEL SEMINARI a un apartat corresponent a MODÈLICS on hi tindria cabuda tot el material recollit durant molts d'anys a una secció nomenada PUBLICACIONS EXTRES. De totes maneres, si la voleu llegir ja ara mateix, m'ho feis avinent i la vos enviaré per correu electrònic.

M'ho han contat: Toni Obrador, Jaume Oliver, Miquel Vadell, Pep Lluís Munar, Rafel Estelrich, Joan Antich, Francesc Riera i altres.

16

L'església, sempre atenta a les coses que podrien fer perillar la nostra integritat immaculada, predicava contra els espectacles una mica picants. O organitzaven exercicis a Sant Salvador per a les nines el temps de berbenes. Així també en representar-se aquí a la Vila "La Corte de Faraón", el rector predicà... i predicà... contra aquella òpera. Això feu que l'interès per anar-hi augmentàs. El teatre s'omplia. I els espectadors repetien un vespre i un altre.

Les cupletistes, acabada la funció, completaven la seva nòmina fent companyia als senyors de sa Botigueta. I aquests, tot divertits els dictaven les lletres contra el Rector que el sendemà cantarien a l'òpera. I així deia una d'aquelles lletres: *En este pueblo hay un boricco que se entretiene a predicar y echar pestes a las funciones que en el teatro se suelen dar*. Lògicament el pati de butaques, divertidíssim, s'engronsava de banda a banda cantant el ritornel·lo que ja sabien de memòria: *Ay va, ay va, ay babilonio que mareo...*

17

En Toni Obrador, guitarrista dels Bravos i Pequeniques, ha estat un gran col·laborador de la nostra coral Units com Brins al llarg dels anys en els concerts de Santa Cecília. L'any del monogràfic dedicat a la música i poesia felanitxera dels XIX, XX i XXI acompanyà, juntament amb el seu fill a la guitarra, uns poemes referits a la caiguda de la timba l'any 1844 on moriren 414 felanitxers que escoltaven el sermó referit a la quarta estació. I amb això que digué: Jo existesc gràcies a aquesta desgràcia!

I ho explicà. Resulta que la important família dels Gerrers tenia dos fills, el gran seguiria les nobles genealogies i el segon era el capellà de la casa. Però resultà que el fill major i per tant, l'hereu de la família, fou un dels qui moriren aquest dia dels Rams. Aquell fill major, casat, encara no tenia fills i per tant la cadena dels Obradors de can Gerrer quedava rompuda. La solució era que el germà capellà penjàs els hàbits i a través d'ell es pogués continuar la descendència de la casa. I així va ser que una vegada amb les dispenses necessàries, formà una família essent-ne el nostre guitarrista un dels seus descendents.

18

(D'aquesta actuació hi ha una gravació que posam a disposició dels qui en vulguin una còpia. No és un CD del mercat ja que simplement és d'una sola toma, però té la importància de reproduir versos de Mateu Obrador, Bartomeu Bennàssar, Bartomeu Barceló, Joan Maimó, Joan Manresa, Miquel Bauçà entre d'altres, i les músiques d'una orquestra, les guitarres d'en Toni Obrador i el seu fill i la coral Units com Brins. En Joan Manresa i sobretot en Miquel Monserrat posaren el punt de qualitat interpretativa als poemes)

D'entre les anècdotes viscudes dins la nostra coral Units com Brins, ja en podem contar algunes i podem fer-nos una pregunta: Algun dia ens comportarem com gent normal? Perquè convidats a una celebració de monges franciscanes, acudirem a la festa. Una Missa solemne com és preceptiu, seguida d'un breu concert.

El concert es programà lleuger i bo de digerir: Copeo matancer, Una dona llarga i prima, Ton pare no té nas... Essent unes cançons populars, es presta a una lletra descomposta, precisament la darrera peça diu que *Ta mare es xata i es teu germà petit el té de rata*. Això la primera lletra; la segona diu que *Ton pare es capellà, ta mare es monja i el teu germà petit serà canonge*. Res que dir, fins que a algú se li ocorregué a l'assaig: I això cantarem davant les monges? Diversitat d'opinions fins que per prudència i pressionats pels prejudicis, decidírem repetir la primera lletra.

Acabat el concert, s'acosta la superiora i, *sotto voce*, me diu: Jo en sé una altra de lletra... Ens ho va dir ben clar que ens l'aguantàvem amb un paper de fumar.

19

Els concerts de Santa Cecília sempre tenen un beneficiari i l'any que mostrarem les músiques del cantaire Miquel Xamena fou Càritas la receptora del producte del concert. El concert es feia dins l'església. Aquesta actuació té varies anècdotes. Per senyalar-ne només una direm que en Biel Bordoy, diaca, interpretà dues peces de quan els Marblau actuaven a les sales de festa de Mallorca.

Tots estam acostumats a veure en Biel amb l'estola diaconal posada, ajudant a l'altar. Però ja no recordàvem aquella part de la seva vida.

Les cançons de ball del Marblau vingueren de nou als assistents i empesos tant pel "morbo" que produïa, com per la qualitat de la interpretació, aplaudiren, giscaren i siularen d'una manera escandalosa fent una gran bulla. La directora, (cap buit) entusiasmada es girà cap el públic dient:

- Si qualcú vol ballar ho pot fer...

Ningú no la sentí dins aquell renouer. Només el Rector que estava a primera fila just ran d'ella. S'aixecà immediatament i amb els braços alts digué:

- Noooo!

La Càtedra, festa titular del Seminari de Mallorca.- Després de les festes de Nadal, els amics de la Schola continuarem els assajos i estrenarem l'any amb els nostres cants en la celebració de la Càtedra de Sant Pere el 22 de febrer a la capella del Seminari. La presidí el nostre bisbe Sebastià, acompanyat de l'antic bisbe de Menorca, Joan Piris. La celebració resultà d'altar fumats i missa de tres, tot i que els concelebrants eren, només, una dotzena i la capella mig buida. El seminarista Joan Bauzà Puigserver rebé ordes menors de mans del Sr. Bisbe, i la nota de color la posaren els seminaristes venguts de Guinea Equatorial per estudiar al Seminari de Mallorca. Roma alma parens, l'himne imperial de l'església romana, tancà solemnement l'acte. Lo millor de tot, a més de les peces que cantà la Schola, fou el pisolabis al pati de Ramon Llull, en què tinguérem l'oportunitat de compartir amb el bisbe Sebastià, optimista l'ànim, atent i amable. A la capella cantàrem les peces habituals, molt bé, i estrenarem el Parenostre de Joan Mª Tomàs. Però, al claustre, no pensàrem a tancar la festa cantant-li al Mestre il·luminat el seu himne, del mestre Antoni Torrandell, pot ser més adient per a l'església de Mallorca. L'any qui ve serà.

La primera Pastoral del nostre bisbe Sebastià.- Els amics li proposàrem, el dia de la Càtedra, al bisbe Sebastià, una trobada per presentar-nos la Pastoral que ha tret a llum aquests dies. Es va oferir pel proper dissabte dia 29 de febrer, el dematí al Seminari. I allà ens trobarem. Presentà l'acte el nostre president Joan Barceló. Toni Bennàssar introduí els temes de la Pastoral i, tot seguit, el Sr. Bisbe prengué la paraula per explicar-la i, quan acabà, respongué, afablement, les preguntes dels assistents. La reunió, molt interessant, es perllongà casi dues hores. Gràcies, Sr. Bisbe.

Reunió de la junta directiva.- És un bon lloc el bar Anthony's, d'Inca, per reunir-se una junta i posar el món pla. Allà s'arreglè, peus davall taula a l'hora del berenar, la junta directiva dels Amics, en sessió ordinària, dia 4 de març. A l'acta, la núm.12 de l'Associació, consta l'ordre del dia i els acords que es varen prendre. El punt cabdal va ser la preparació de la IX Diada Cultural, a Inca. Es posaren damunt la taula els actes programats i ja s'establiren els horaris. En Tomeu Ripoll du el capdavant de l'organització i fa les passes pertinents per celebrar la Diada el proper 9 de maig.

Es tocaren altres temes com la preparació de la memòria de 2019 i el pressupost de 2020. El Secretari anuncià, gojós, que s'havien apuntat set socis nous.

En el torn obert de paraules es feu constar la queixa par part de l'associació que la premsa no destacà l'actuació de la Schola el dia de la Càtedra, queixa que serà presentada als responsables per dos representants dels Amics. I és que les peces que canta la Schola Cantorum ja no les canta ningú i fan tremolar, hombre!

Es proposà el 23 de maig per la pròxima assemblea general.

Viatge al Perú.- El bon amic Cecil Buele s'embarcà a primers d'any cap al seu Perú recordat i estimat. Hi ha estat una setantena de dies, fins a mitjan març, això són casi dues coremes, en aquest retorn a les seves arrels missioneres. Podeu gaudir de les cròniques que ha enviat d'aquells dies entrant al seu blog de rodamon. Ben viatjat i ben retornat, Cil.

Presentació del llibre L'Art de Picapedrer.- El mateix dia 4 de març tengué lloc al casal Balaguer, de Palma, la presentació del llibre L'art de Picapedrer, de Josep Gilabert (1653), amb estudi filologicohistòric de Joan Miralles i Monserrat. Hi varen intervenir, entre altres, Damià Pons i Joan Miralles, autor de l'estudi.

Vicens Jasso i Garau.- Mor dia 4 de març. El funeral, dia 5 a la Real.

Presentació de Dietari de canvis.- Dia 5 de març rebérem al correu la invitació de Lleonard Muntaner, editor, i llibreria San Pablo a la presentació del llibre de Joan Bauzà i Bauzà Dietari de canvis. Discontinuitats espirituals: dia 24 de març, a la llibreria San Pablo. Aquesta presentació es va suspendre i ajornar per haver estat declarat l'estat d'alarma.

Ajornament de la Diada: Quant a la celebració de la Diada el proper 9 de maig, la junta directiva envià al correu, el proppassat 5 d'abril, un comunicat a tots els associats anunciant que, per mor de les circumstàncies actuals que tots coneixem, la IX Diada queda ajornada. Quan sigui possible, continuarem llaurant. Vos direm coses.

L'estat d'alarma decretat per el Gobierno, a causa de la pandèmia del coronavirus, ha tancat amb pany i clau, a més de la Diada, altres activitats que, a hores d'ara, esperen la fi de l'enclaustrament per esser reiniciades. En això estam. Vos desitjam salut i paciència i que aprofiteu el temps dins de casa per fer algunes d'aquelles coses que sempre quedaven per un altre dia, pensant que mai no les arribaríeu a fer.

Quan rebreu a la xarxa aquest número ja haurà passat la festivitat d'avui, Sant Jordi, dia del llibre. Tot i així, felicitats i una rosa vermella el dia en què les paraules solquen l'Univers en les naus dels llibres.

Pere J. Amengual
23 d'abril de 2020

RETALLS

Notícies i escrits que afecten el nostre entorn arreplegades dels mitjans de comunicació des de gener fins a maig de 2020

Mes de Gener:

Dia 4.- www.arabalears.cat - a les claus d'avui. Les cares treu una foto del bisbe Sebastià amb la fletxeta per amunt destacant paraules seves de la missa de la festa de l'Estendard i del missatge de Nadal.

A la mateixa plana, a la secció *la setmana que m'espera*, firma Maria Llull, hi trobam Miquel Brunet. Pianista, compositor i productor.

Dia 16.- www.diariodemallorca.es - A *Opinió*, Norberto Alcover: Un texto programático. *Carta pastoral del Obispo Sebastián*. Enmarca: *Nos encontramos ante un texto totalizante desde el punto de vista diocesano, ante las relaciones de la Iglesia de Mallorca con la sociedad*.

En el *Cuaderno Cultural Bellver*, Jordi Vidal signa *Llull decimonònic*, una ressenya sobre el llibre *Ramon Llull en la literatura catalana del segle XIX*. Autors diversos. ed. Leonard Muntaner.

Dia 18.- www.diariodemallorca.es - A *Sociedad y Cultura*, Gabriel Rodas treu a *El Amplificador* un reportatge sobre Miquel Brunet, antic alumne de la Porciúncula. Enmarca: *Su estudio de grabación, Ona, está considerado uno de los mejores de la isla. Sus manos no sólo manipulan con maestría las máquinas, también el piano, un instrumento que tocó con Els Valldemossa durante más de 40 años*.

Dia 21.- www.diariodemallorca.es - A *Part forana*: *Vecinos de es Capdellà increpan al cura tras otra procesión sin la talla de Sant Sebastià*. Hi ha fotos.

Dia 24.- www.diariodemallorca.es - A la secció *Mallorca*, casi una plana sencera per al bisbe Sebastià, amb foto inclosa. J.F. Mestre firma dos espais: *El Obispo expresa "la vergüenza" por los abusos a niños en la Iglesia* y *Taltavull escribe su primera pastoral como una carta "abierta" para "combatir el desánimo"*.

Dia 26.- www.diariodemallorca.es - A *Opinió*: *Los dos Papas*. Firma Jorge Dezcallar. Destaca: *Benedicto XVI se comprometió a "permanecer oculto al mundo" tras su abdicación, la primera de un papa en 600 años*.

Dia 29.- www.diariodemallorca.es - A *Sociedad y Cultura*, foto notícia amb comentari breu: *El Museu Bíblic exhibe su tesoro*.

Mes de Febrer

Dia 2.- www.diariodemallorca.es - A *Part forana*, plana i mitja per Sebastià Salom: *La huella del capellán... El párroco innovador que topó con las fuerzas vivas del pueblo. Mossén Sebastià Salom, fallecido en diciembre, pasó por duras experiencias en sa Pobla por su carácter aperturista*. Signa el reportatge Joan Payeras. Surten fotos de quan evangelitzava Burundi i parròquies de Mallorca.

També a *Part forana*: Bartomeu Font informa *La "marededéu" de Galilea desaparece*.

Dia 29.- www.diariodemallorca.es - A *Sociedad y Cultura*, Pere Estelrich i Massutí treu *Units com brins de Felanitx*, la coral que dirigeix Francesca Rosselló, filla del nostres bons amics Tomeu i Francisca, amb motiu del seu concert dins el marc del *Cicle de Litúrgia i Cant coral al monestir de Santa Clara*. Destaca: *Aquest concert té el valor afegit de deixar que tot el protagonisme sigui per la gent felanitxera*.

La resta de la plana l'omple Gabriel Janer Manila: *"La idea de sexo festivo y potente ya existía en la mente de las mujeres"*. Parla de la recopilació que ha reeditat Nova Editorial Moll de les cançons i altres escrits de narrativa i teatre sobre la cultura del sexe als quaranta anys de la publicació de *Sexe i cultura a Mallorca: el cançoner*. Signa Redacció.

Mes de Març

Dia 5.- www.diariodemallorca.es - A la pàgina 36 hi trobam l'esquela de *Vicente Jasso Garau*, que va morir ahir; dia 4, a l'edat de 85 anys. *Al cel sia*.

Dia 8.- www.ultimahora.es - Angie Ramon, amb el titular *"La fe internacional se cita en el Seminario de Mallorca"*, informa sobre el sistema de vida que duen els deu seminaristes que a l'actualitat viuen al Seminari dirigit per Mn. Antoni Vera.

Dia 11.- www.dbaleares.cat - S'informa que el bisbat de Mallorca demana, entre altres coses, que per evitar contagis de coronavirus, es retiri l'aigua de les piques d'aigua beneïda de les esglésies.

Dia 13.- www.arabalears.cat - Se comunica que el bisbat de Mallorca suspèn els pregons i les processons de Setmana Santa. Se mantenen les celebracions litúrgiques però s'haurà de respectar la distància de seguretat entre els assistents que no podran superar un terç de l'aforament del temple.

Dia 15.- www.dbaleares.cat - El bisbat de Mallorca suspèn les celebracions litúrgiques a partir de dilluns 16 de març per tal de contribuir a la protecció de la salut pública davant la situació de crisi sanitària derivada del coronavirus.

Dia 22.- www.diariodemallorca.es - El bisbat de Mallorca va decretar ahir el tancament de tots els temples, capelles i llocs de culte de Mallorca per evitar contactes innecessaris i la propagació de la pandèmia.

Dia 31.- www.europapres.es - S'anuncia que IB3 TV oferirà les celebracions de Setmana Santa que es faran a la Seu a porta tancada. S'especifica el calendari i l'horari de les retransmissions.

Mes d'Abril

Dia 3.- www.ultimahora.es - G. Ventanyol informa que el clergat secular de Mallorca ha decidit donar el 10% del seu sou a Càritas Diocesana.

Dia 4.- www.diariodemallorca.es - El bisbat de Mallorca cedeix el Seminari Nou per als malalts de coronavirus.

Dia 6.- www.mallorcadiario.com - La retransmissió en directe per IB3 TV de la missa a porta tancada celebrada a la Seu el diumenge de Rams, el dia 5 d'abril, té una bona acollida entre la població balear arribant a un 14,9 % d'audiència amb prop de 21.000 espectadors de mitjana.

Dia 7.- www.seminarimallorca.org - Els joves del Seminari Menor assisteixen a la Trobada Diocesana de Joves per tractar de la influències de les xarxes socials sobre la joventut.

Dia 16.- www.mallorcadiario.com - Es recorda que 90 missioners vinculats a la diòcesi de Mallorca estan treballant a territoris de diversos indrets del món que estan exposats a la virulència del coronavirus. Es recull el testimoni de Margalida Colmillo, germana de la Caritat, els esposos Esther Romero i Marc Gili, i altres sobre la situació dels països on desenvolupen la seva tasca solidària: Perú, Honduras, Camerun ...

Dia 20.- www.dbaleares.cat - S'emet per IB3 TV el cap. 1r. de "Tothom a casa amb Toni Gomila". La fitxa de presentació diu així: "Aquest primer programa té un fil conductor, que és la fe. La fe entesa en el seu sentit més ampli, no només religiós. Entrevistarem a una monja de Binissalem que fa feina al Perú, al ciclista professional d'Artà Enric Mas, a la cantant palmesana resident a Miami Concha Buika, a una infermera de l'UCI de l'Hospital Mateu Orfila de Maó, una infermera de l'UCI de Son Espases, a un pagès de Manacor i a la cuinera mallorquina Maria Solivellas del restaurant Ca Na Toneta."

Dia 21.- www.dbaleares.cat - IB3 TV emet dins el programa "Arrels" un capítol dedicat a Tomeu Català, fundador i president del Projecte Home. Una abraçada, Tomeu.

Pere J. Amengual i Miquel Jaume

